

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

ΕΚΘΕΣΗ - ΠΟΛΥΘΕΑΜΑ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ
Εκδηλώσεις λόγου, μουσική, προβολές

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΘΕΣΗΣ:
Δημήτρης Καλοκύρης
Ηρώ Νικοπούλου
Γιάννης Ν. Στεφανάκης

4 -18 Φεβρουαρίου 2015
ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Δήμος Αθηνών
Οργανισμός Πολιτισμού
Αθλητισμού και Νεολαίας

HELLENIC
AUTHORS'
SOCIETY

Στη βαθύτερή της ουσία, ακόμα κι αν φαινόταν απλή ή ξεκάθαρη σαν περιεχόμενο και μορφή, η τέχνη στάθηκε ανέκαθεν ένα αίνιγμα, ένα παράδοξο. Αλήθεια μαζί και ψέμα, αντανάκλαση της πραγματικότητας αλλά και αναίρεσή της. Ένα παιχνίδι ανάμεσα στις ιδέες και την υλική τους πραγμάτωση, ανάμεσα στα συναισθήματα και τις αισθητηριακές τους προβολές.

Η δημιουργική έκφραση των καλλιτεχνών σε περισσότερες μορφές τέχνης προϋποθέτει εκτός από το ταλέντο και μια παθιασμένη δεκτικότητα σε ό,τι πρόκειται να ειπωθεί μέσω της μουσικής, της ζωγραφικής, του κινηματογράφου, της φωτογραφίας, της λογοτεχνίας.

Η έκθεση «Βίοι Παράλληλοι» παρουσιάζει τα έργα πενήντα μελών της «Εταιρείας Συγγραφέων» που διαθέτουν αυτή τη διπλή ή τριπλή καλλιτεχνική δυνατότητα έκφρασης και επικοινωνίας, προσφέροντάς μας ένα «υπερπροϊόν» δημιουργικότητας, φαντασίας και ευαισθησίας.

Σήμερα που τα πρόσφατα γεγονότα στην Ευρώπη πιστοποιούν την άμεση απειλή ενάντια στην ελευθερία της έκφρασης, αναδεικνύεται ως αναγκαιότητα η δραστηριοποίηση της Εταιρείας Συγγραφέων και το «μεράκι» των μελών της για την τέχνη και τον πολιτισμό.

Γιατί όπως γράφει η Ζακλίν ντε Ρομιγύ «ο πολιτισμός είναι η μοναδική ευκαιρία να επιζήσουμε σήμερα όπου ο κόσμος έγινε τόσο μικρός και τα εργαλεία της καταστροφής του τόσο μεγάλα».

ΧΡΗΣΤΟΣ TENTOMΑΣ

*Πρόεδρος Οργανισμού Πολιτισμού
Νεολαίας & Άθλησης του Δήμου Αθηναίων*

Η έκθεση
Βίοι Παράλληλοι
είναι αφιερωμένη
στη μνήμη του διφυούς
Κώστα Λαχά
(1936 - 2014)

Τη δεκαετία του '70, το σπίτι μου στη Θεσσαλονίκη βρισκόταν λίγα πατώματα πάνω από την περίφημη γκαλερί «Κοχλίας» του Κώστα Λαχά. Με τον Λαχά συζητούσαμε συχνά την ιδέα μιας έκθεσης «διφυών» καλλιτεχνών, ανθρώπων δηλαδή που διακοκούν παράλληλα δύο ή και περισσότερες μορφές τέχνης με συνέπεια και αφοσίωση.

Τα παραδείγματα ήταν πολλά. Από τον Ουίλιαμ Μπλέηκ, τον Ντάντε Γκαμπριέλ Ροσέτι, τον Λιούις Κάρολ, τον Μαξ Ερνστ, τον Ντεγκά, τον Πρεβέρ, τον Πικάσο, τον Νταλί και πολλούς άλλους μέχρι τους δικούς μας διφυείς όπως ο Φώτης Κόντογλου (ζωγραφική και λογοτεχνία ισότιμα), ο Ελύτης (λογοτεχνία κυρίως αλλά και με πάθος κολλάζ και άλλες εμπειροτεχνικές μεθόδους απεικονίσεων), ο Ρίτσος (λογοτεχνία και ζωγραφική) ο Πεντζίκης, ο Νιρβάνας, ο Σεφέρης και ο Εμπειρικός (λογοτεχνία και φωτογραφία) και, από τους νεότερους, ο Χουλιαράς και, βέβαια ο ίδιος ο Λαχάς (ζωγραφική και λογοτεχνία σχεδόν ισότιμα επίσης) – στους ντόπιους περιλαμβάναμε και άλλους, όπως ο Μανόλης Αναγνωστάκης ή ο Κλείτος Κύρου, που ασχολήθηκαν εκ παραλλήλου με το κολλάζ, ο Σάκης Παπαδημητρίου (μουσική) κ.ά.

Δε βλέπω το λόγο γιατί να μη θυμηθούμε εδώ και τον Ζαν Κοκτώ λ.χ. (λογοτεχνία και ζωγραφική), τον Μπορίς Βιάν (λογοτεχνία και μουσική), τον Μίλοραντ Πάβιτς (ηλεκτρονική ζωγραφική) αλλά και τον Γούντυ Άλλεν (κινηματογράφος, λογοτεχνία και μουσική) ή, πρόσφατα, τον Μπομπ Ντύλαν (που είναι επίσης συγγραφέας και σκηνοθέτης) και ο οποίος εξέθεσε, προ μηνών, ζωγραφικά του έργα στο Λονδίνο ή να παραλείψουμε τον μουσικό και συγγραφέα επίσης Λέοναρντ Κόεν.

«Οι ποιηταί με θεωρούν ζωγράφοι και οι ζωγράφοι ποιητήν...», έλεγε μειδιώντας (αλλά και με ένα αδιόρατο παράπονο ίσως) ο Νίκος Εγγονόπουλος.

Πενήντα, λοιπόν, από τους διφυείς δημιουργούς που στελεχώνουν της Εταιρεία Συγγραφέων, συγκεντρώσαμε περιληπτικά εδώ, δείχνοντας μια εικόνα πολλαπλών δεξιοτήτων, αναζητήσεις διακλαδιζόμενων ενδιαφερόντων, διερευνήσεις έκφρασης εύφορων και ευφάνταστων Παράλληλων Βίων.

Οι διφυείς Ηρώ Νικοπούλου και ο Γιάννης Δ. Στεφανάκης υλοποίησαν την έκθεση και ο Παντελής Μπουκάλας επιμελήθηκε τυποορθογραφικά τα κείμενα.

Χάριτες οφείλουμε στον Οργανισμό Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας του Δήμου Αθηναίων ο οποίος, αντιλαμβανόμενος ότι πληρούμε όλους τους όρους του τίτλου του (ιδίως αυτούς του Αθλητισμού και της Νεολαίας), μας παραχώρησε τις αίθουσες του Κέντρου Τεχνών στο Πάρκο Ελευθερίας και επιχορήγησε την παραγωγή του εποπτικού υλικού της έκθεσης.

Ο Κώστας Λαχάς –πατρός τε και μητρός απ’ το Κιουμίσ Μεντέν– γεννήθηκε 7 Μαΐου του έτους 1936 «άμα τη έω» ακριβώς, δίπλα στην Πλάνιτσα και το Ραγιάν στο Κάτω Θεοδωράκι του Κιλκίς που συνορεύει βόρεια με τη Γιουγκοσλαβία, με το νομό Θεσσαλονίκης νότια, στα ανατολικά έχει την επαρχία Σιντικής και προς δυσμάς απ’ τη μεριά της Καρατζόβας με το νομό Πέλλας γειτονεύει το Κιλκίς, στα βόρεια του σύνορα εκτείνεται το Μπέλλες κι απάνω σε ψηλή κορφή το Τριεθνές: Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία και Ελλάδα, οι πρόποδες του λούζονται στη λίμνη της Δοϊράνης που τη μισή κατέχουν Έλληνες ψαράδες και την υπόλοιπη νοτιοισλάβοι, εξάλλου και η διεθνής γραμμή του τρένου, όμως πιο σίγουρα ο Αξιός που κατεβαίνει από πάνω, χωρίζουν το νομό σε δύο επαρχίες, Κιλκίς και Παιονίας –αλλά αυτός ανήκει στο Κιλκίς δεν είναι παίων–, υπάρχει βέβαια και ο Εχέδωρος που τον γνωρίζουμε καλύτερα ως Γαλλικό και είναι χρυσοφόρος, διότι και τα δύο αυτά ποτάμια εκβάλλουν στο Θερμαϊκό, τον κόλπο της Θεσσαλονίκης, έφτασε ταξιδεύοντας μερόνυχτα στην πλάτη νεροφίδας ευσταλής έως εκεί όπου προσάραξε απ’ το ‘55, και επειδή γυμνασιόπαις στο Κιλκίς έμαθε άριστα τους συμμιγείς, αβίαστα προκύπτει ότι η γέννησή του προηγήθηκε τρεις μήνες της δικτατορίας Μεταξά και τρεις μέρες, κι ολόκληρα τριάντα χρόνια, έντεκα μήνες και ημέρες δεκατέσσερις του απριλιανού πραξικοπήματος, κατά τα άλλα, πέρασε συμπτωματικά στο πανεπιστήμιο και ολωσδιόλου συμπτωματικά το εγκατέλειψε πάνω στο χρόνο, για να επιδοθεί, ο ανεπαγγέλτος, στο θέατρο, φαντάσου, ενώ παράλληλα του άρεζε και η λογοτεχνία διότι θαύμαζε τους ποιητές Μίμη Παυλή και Μισυρλή την ώρα που απαγγελναν εθνοπρεπή ποιήματα στο κεφαλόσκαλο του γυμνασίου εισπράττοντας ως αντιπαροχή το γλίσχρο χαρτζιλίκι των παιδιών, και ήδη στα ημερολόγια του τοίχου ανατέλλει το ‘60, αλλά ταυτόχρονα ανέτειλε εντός του και η ζωγραφική, και επιδίδεται σ’ αυτά – με τέτοιες όπως επιδόσεις δεν προσπορίζεσαι το καθημερινό κι ούτε εξασφαλίζεις στέγη–, και γίνεται υπάλληλος του Κρατικού Θεάτρου ως το ‘65 και ως το ‘67 στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου, υπήρξε επίσης καλλιτεχνικός συντάκτης σε εφημερίδες, και εντωμεταξύ δείχνει τις ζωγραφιές του σε εκθέσεις και προσέχονται και περιοδικά φιλοξενούν τα κείμενά του, έτσι αποτολμά το **Πεδίον Οσφρήσεως** και το εκδίδει παραμονές των εκλογών του ‘64, ιδίοις αναλώμασιν –δεν έπαιρνε αγροτεμάχια ο βλαξ–, ώσπου το ‘72, Πέμπτη 21 Σεπτεμβρίου ιδρύει τον «Κοχλία» και με αυτόν απασχολείται έκτοτε και τον απασχολούν οι καλλιτέχνες, ή, που ως τέτοιοι εκλαμβάνονται, «Μ’ αρέσει η γεωγραφία» έλεγε συχνά, «να δω αν συνορεύω με το σώμα σου», και σαν απόσταγμα από τον άμβυκα του βίου του τα έλεγε ο πάππος του και σαν σοφία.

Αυτοβιογραφικό σημείωμα του Κώστα Λαχά (1936-2014) γραμμένο το 1985. Εκτός από τη ζωγραφική, τη λογοτεχνία, το θέατρο και τον κινηματογράφο, ο Λαχάς ασχολήθηκε ενεργά και με τα κοινά και εξελέγη δημοτικός σύμβουλος Θεσσαλονίκης (1975 και 1978). Μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων του διετέλεσε Διευθυντής του Βελλίδειου Πολιτιστικού Κέντρου και σύμβουλος στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Το 1995 τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος για το βιβλίο του **Ασκήσεις επί αμμοδόχου**. Ήταν ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων.

Κώστας Λαχάς, «Ο Χάμπον», μεικτή τεχνική, 0,70x0,70 εκ. Ιδιωτική συλλογή (ψηφιακή εκτύπωση)

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ

Η ποίηση είναι εκείνος ο εαυτός μας που δεν κοιμάται ποτέ.

Γ. ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ (1908-1941)

Κοινός τόπος πως η τέχνη είναι εκείνο το ψέμα που πάντως μπορεί να υπερασπιστεί τη μόνη υπαρκτή αλήθεια. Κοινός τόπος, επίσης, πως «γνώση» είναι ο κομψός τρόπος με τον οποίο συνήθως οι ευφρείς άνθρωποι καλύπτουν την υπαρξιακή, την ακατάλυτη τους άγνοια. Εν αρχή, εξάπαντος, των πάντων ην το δράμα των εικόνων που έκρυβαν λέξεις και το δράμα των λέξεων που αποκάλυπταν εικόνες. Εικόνες που με τη σειρά τους αναζητούσαν, διαρκώς, καινούργια νοήματα: Αρχαίες λέξεις που ξαναζούν, αρχαίες εικόνες που φανερώνονται μαγικά για ν' αφηγηθούν το ίδιο, το προκατακλυσμαίο παραμύθι από την αρχή. Έπειτα η πρωταρχική εικόνα, το πρόσωπο του μαγεμένου Νάρκισσου που καθρεφτίζεται στο αρυτίδωτο νερό, έδωσε τον πρώτο «πίνακα».

Η σχετική ιστορία ακολούθησε. Προφορικά πρώτα, γραπτά ύστερα. Από τότε όποιος θέλει να δει το πρόσωπο του άλλου –ή το δικό του– σκύβει πάνω από ένα κείμενο.

Στη συνέχεια υπήρξε εκείνο το πρόσωπο που δεν έπρεπε να ιδωθεί, μέσα στο έρεβος, αν ήθελε να ξαναζήσει. Να ξεφύγει απ' το βασίλειο των σκιών. Μόνος οδηγός η Μουσική που έπαιζε κάποιος απελπισμένος τού έρωτα για να σώσει τη πολύκλαυστη Ευρυδίκη του. Ήδη έχουν μαζευτεί πάρα πολλά στοιχεία ή σύμβολα ώστε να συγκροτηθεί επαρκής λόγος: Πρόκειται για εικόνες και λόγια και ήχους και τραύματα που όμως μαλακώνουν με τη χρήση των εικόνων, των λόγων ή των ήχων. Κυρίως όμως γεννήθηκε απ' όλα αυτά ο πιο βαρυσήμαντος έκτοτε συμβολισμός της τέχνης: πως, δηλαδή, η ίδια μπορεί να μη νικάει το θάνατο αλλά αποτελεί τη μόνη μορφή αθανασίας που εμείς οι άνθρωποι δικαιούμαστε (αλλά και αντέχουμε).

Αυτή την τριπλή σχέση λέξεων, ήχων και εικόνων τιμά σήμερα η Εταιρεία Συγγραφέων παρουσιάζοντας εκείνα τα μέλη της που διαθέτουν διπλή ή τριπλή καλλιτεχνική ιδιότητα. Δηλαδή δεν είναι μόνο γραφιάδες, εργάτες της πένας ή του πληκτρολογίου αλλά επιπλέον ζωγραφίζουν, συνθέτουν ή ασχολούνται με τη φωτογραφία ή τον κινηματογράφο. Συνεχίζοντας μια παράδοση του τόπου όχι ευκαταφρόνητη, την οποία κατά καιρούς λάμπρυναν ονόματα του μεγέθους του Φώτη Κόντογλου, του Νίκου-Γαβριήλ Πεντζίκη, του Νίκου Εγγονόπουλου, του Ανδρέα Εμπειρικού, του Νίκου Καρούζου, του Μανόλη Αναγνωστάκη, του Τάκη Σινόπουλου, του Μποστ, της Ελένης και του Γιώργου Βακαλό, του Μίλτου Σαχτούρη κ.ά. Προσωπικά έχω κρατήσει στα χέρια μου, σε διάφορες περιόδους και για ποικίλες αιτίες, τα ιχνογραφήματα του Παπαδιαμάντη, τα κολάζ του Ελύτη ή του Αναγνωστάκη, τα σχέδια του Εγγονόπουλου, τα "υδατογραφήματα" του Καρούζου, τις ζωγραφιές του Αργύρη Χιόνη και του Σαχτούρη, τα κομψά σαν αραβουργήματα χειρόγραφα του Χειμωνά, κι έχω χαρεί τους πίνακες, τα σχέδια ή τις καρικατούρες του Νάνου Βαλαωρίτη, του Πάνου Κουτρομπούση, του Αλέξανδρου Ίσαρη, του Νίκου Χουλιαρά, του Γιάννη Στεφανάκι, του Δημήτρη Καλοκύρη, του Δημήτρη Πετσετίδη, της Ηρώς Νικοπούλου, τις προτάσεις στο σέλιλοιντ του Αχιλλέα Κυριακίδη ή

του Τάσου Γουδέλη, τις φωτογραφίες πολλών άξιων συναδέλφων που δεν φοβούνται ν' αναμετρηθούν και με άλλα εκφραστικά μέσα πλην του βασικού τους επιτηδεύματος. Να μην ξεχάσω την ομάδα οπτικής ποίησης με τον Μιχαήλ Μήτρα, τον Κωστή Τριανταφύλλου, τη Νατάσα Χατζιδάκι, την Έρση Σωτηροπούλου κ.ά. Όλοι αυτοί είναι αξιόπαινοι και για την προσφορά τους καθαυτή αλλά και για το θάρρος τους να ταξιδεύουν και σ' άλλα νερά έξω από την οικεία τους λίμνη. Αυτά τα allotria είναι που με κάνουν να τους ζηλεύω αληθινά (Μην ξεχνάμε πως, allotria λεγόταν ο καλλιτεχνικός όμιλος του Μονάχου στον οποίο διακρίθηκε ο Γύζης).

Με αφορμή αυτή την πληροφορία ας δούμε και την άλλη πλευρά του λόφου. Ήγουν τους ζωγράφους που πλην της ανάγνωσης, γνωρίζουν και γραφήν. Και τι γραφή! Θυμάμαι αυτή τη στιγμή τους «Αφορισμούς» του Μπουζιάνη ή τις έξοχες σελίδες του Γιάννη Τσαρούχη, τις πλέον εύστοχες που έχουν γραφεί σχετικά με την ιδιαιτεριότητα του νεοελληνικού αισθητικού φαινομένου. Αλλά και τα θεωρητικά κείμενα του Γιάννη Παπά ή του Χατζηκυριάκου-Γκίκα, τις αυτοβιογραφικές σημειώσεις του Θανάση Απάρτη και του Περικλή Βυζάντιου, την άγνωστη φιλοσοφική ποίηση του ελληνοαμερικανού γλύπτη Μιχαήλ Λεκάκη, τα πεζά και τα ποιήματα του Γιώργου Μαυροΐδη, φίλου του Σεφέρη αλλά και του Εμπειρικού ή του Γκίκα, την εύστοχη αρθρογραφία του Άρη Κωνσταντινίδη, τον πυκνό στοχασμό του Διαμαντή Διαμαντόπουλου, την ποίηση του πολυτάλαντου πλην παραγνωρισμένου Τάκη Σιδέρη, την πολύπλευρη προσφορά του Γρηγόρη Σεμιπέκολο, του Δήμου Σκουλάκη κ.ά.

Η έκθεση αυτή ας είναι αφορμή για να γνωριστούν καλύτερα μεταξύ των, σήμερα στην εποχή της απόλυτης όσμωσης των τεχνών αλλά και των επιστημών, οι επιμέρους τέχνες –δηλαδή οι τεχνίτες τους–, και να καταρριφθούν εκείνα τα στεγανά που κατά καιρούς ύψωσαν η αμάθεια, η προκατάληψη ή, γιατί όχι, η αλαζονεία. Ώστε να χαρούμε όλοι όσα δώρα μας προσφέρονται σήμερα είτε εκ του πλεονάσματος είτε εκ του υστερήματος. Το όφελος θα είναι μέγα...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Ιστορικός Τέχνης, Αναπλ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

ΥΓ. Η ποίηση, που μερικοί τη λένε και μουσική, υπάρχει για να υπονομεύει αυτό που βλέπουμε και να ερμηνεύει ό,τι δεν βλέπουμε. Να ενισχύει δηλαδή την επικράτεια του αόρατου. «Εκείνο που υπάρχει δεν υπάρχει, υπάρχει όμως ό,τι δεν υπάρχει» σιγοτραγουδάει ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης από το *Κυδώνιον μίγλο* (εκδ. Άγρα). Κατά περίεργο τρόπο ανάλογο πράγμα επιδιώκουν το θέατρο, η ζωγραφική ακόμη και η φωτογραφία ή το σινεμά, όταν βρίσκονται βέβαια στα κατάλληλα, τα ποιητικά, χέρια. Κατά βάθος όλες οι τέχνες συγκλίνουν σε ποίηση και η ποίηση είναι ο απώτατος στόχος τους. Εκείνος ο λόγος, μ' άλλα λόγια, που γεννάει εικόνες, που αναπνέει σαν μουσική, που καταρχάς προφέρεται, εκφωνείται, τραγουδιέται, για να καταστεί όση συνέχεια γραφή, δηλαδή κείμενο, δηλαδή εικόνα! (και πάλι απ' την αρχή... αφού εικόνες κυρίως τροφοδοτούν τα ποιήματα). Τότε το ποίημα γίνεται τραγούδι, το τραγούδι χορός και τα βήματα των χορευτών χαράζουν γραμμές, σχέδια πάνω στην άμμο σαν τον ζυπόλητο Ζορμπά. Ένας Διόνυσος καταπλέει τότε με το αμπελοκάραβό του και κωινώνει με τρυγία όλους τους παρευρισκόμενους. Το διακοπτήριο ταξιδεύει από χείλη κι ο πιο μερακλής, ο πιο πιωμένος κι ο πιο αλαφροϊσκιωτος πιάνει πάλι ένα τραγούδι -καινούριο αυτή τη φορά- και οι υπόλοιποι κρατούν το ίσο ή του αντιγυρίζουν τον στίχο σε ύφος -ε για μόλα, ε για λέσα- ώσπου τη νύχτα να καταλάβει εξαπίνης η μέρα. Στο πρώτο αυτό φως λοιπόν του αιφνιδιασμού, ένας από τους συμποσιαστές, σε νηφάλια μέθη ευρισκόμενος, κάτι ζωγράφησε στα πλευρά και τη βάση της κούπας του, κάτι χάραξε με το μαχαίρι του στο ξύλινο τραπέζι. Ένα όνομα, μια λέξη, ένα πρόσωπο, ένα μεράκι. Ο Διόνυσος τότε πήρε στο αμπελοκάραβό του τη ζωγραφισμένη κούπα, όπως πήραν οι Σιληνοί του τα τραγούδια και τους χορούς για το νέο τους ταξίδι... (Ελευθεροτυπία, «Γυάλινο Μάτι», 12/11/2006)

ΕΡΓΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ & ΚΟΛΛΑΖ ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Μανόλη Αναγνωστάκη,
Νίκου Εγγονόπουλου,
Οδυσσέα Ελύτη,
Γιώργη Παυλόπουλου,
Νίκου Καρούζου

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ζωγραφική / Χαρακτική / Σχέδιο / Κολλάζ / Γλυπτική / Video / Κατασκευές

Νάνος Βαλαωρίτης, Σπύρος Λ. Βρεττός,
Πάνος Θεοδωρίδης, Αλέξανδρος Ίσαρης,
Δημήτρης Καλοκύρης, Βασίλης Κουγέας,
Πάνος Κουτρομπούσης, Βάκης Λοϊζίδης,
Ευτυχία-Αλεξάνδρα Λουκίδου, Άρης Μαραγκόπουλος,
Πρόδρομος Μάρκογλου, Μαργαρίτα Μέλμπεργκ,
Μάρκος Μέσκος, Ηρώ Νικοπούλου,
Παυλίνα Παμπούδη, Δημήτρης Πετσετίδης,
Γιώργος Ρωμανός, Γιώργος Σκαμπαρδώνης,
Γιάννης Δ. Στεφανάκης, Στρατής Χαβιαράς, Αργύρης Χιόνης,
Νίκος Χουλιαράς, Α.Κ. Χριστοδούλου

Φωτογραφία

Θανάσης Βαλτινός, Γιώργος Γώτης, Νίκος Δήμου,
Αμάντα Μιχαλοπούλου, Κυριάκος Ντελόπουλος,
Βασίλης Ρούβαλης, Μισέλ Φάις, Χρήστος Χρυσόπουλος

Θέατρο/ Κινηματογράφος

Ανδρέας Αντωνιάδης, Τάσος Γουδέλης,
Ολυμπία Καράγιωργα, Αχιλλέας Κυριακίδης,
Δέσποινα Τομαζάνη

Μουσική

Θωμάς Κοροβίνης,
Σάκης Παπαδημητρίου, Γιάννης Πατίλης

Οπτική ποίηση

Μιχαήλ Μήτρας,
Ντίνος Σιώτης,
Νατάσα Χατζιδάκι,
Τηλέμαχος Χυτήρης

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

Ο ποιητής Μανόλης Αναγνωστάκης άρχισε να συνθέτει τα πρώτα του κολλάζ στη διάρκεια της δικτατορίας, αναζητώντας μια εκφραστική δυνατότητα πέρα από τη γραφή (δραστηριότητα που, όπως πολλοί συγγραφείς εκείνους τους καιρούς, την είχε οικειοθελώς αναστείλει).

Έργα του πρωτοπαρουσίασε το 1972, σε μια κοινή έκθεση με τον φίλο του ποιητή (και φωτογράφο) Κλείτο Κύρου, στην αίθουσα «ΖΜ» της Θεσσαλονίκης. Από τότε έκανε πολύ λίγα έργα, αλλά το κολλάζ εξακολούθησε να τον απασχολεί για καιρό. Εδώ αναπαράγονται τέσσερα έργα του της περιόδου 1970-1972, που τα είχε επιλέξει ο ίδιος για παλαιότερη δημοσίευση και τα οποία αντιπροσωπεύουν επαρκώς την άλλη πλευρά μιας ποιητικής η οποία –σε εποχές χειμερίας νάρκης– αντικατέστησε τη γραφίδα με το ψαλίδι.

Ο Μανόλης Αναγνωστάκης (1925-2005) γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη όπου σπούδασε Ιατρική. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής συμμετείχε στην ΕΠΟΝ με έντονη πολιτική δράση στο φοιτητικό κίνημα, για την οποία φυλακίστηκε το 1948. Τον επόμενο χρόνο καταδικάστηκε σε θάνατο από έκτακτο στρατοδικείο. Βγήκε από τη φυλακή με τη γενική αμνηστία το 1951. Εξέδωσε το περιοδικό *Κριτική* (1959-1961) και υπήρξε μέλος της εκδοτικής ομάδας των *Δεκαοκτώ κειμένων* (1970), των *Νέων Κειμένων* και του περιοδικού *Συνέχεια* (1973). Το 1986 του απονεμήθηκε το Α΄ Βραβείο Ποίησης για *Τα Ποιήματα, 1941-1971* και το 2002 το Μεγάλο Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας.

ΝΙΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δεν μπορεί ένας άνθρωπος που ξεκούρασε την ψυχή του ανάμεσα στα χρώματα και στις συνθέσεις να μην μπορεί να γράφει για το μεράκι του μερικούς στίχους όπου θα είναι, όπως στα χρώματα, οι λέξεις σοφά συντεθειμένες

Τον υπερρεαλισμό τον είχα μέσα μου, όπως είχα μέσα μου το πάθος της ζωγραφικής, από την εποχή που γεννήθηκα. Αλλά, για να βρώ τον δρόμο μου τον αληθινό, τον υπερρεαλιστικό, για να μπορέσω να εκδηλωθώ ελεύθερα και απερίσκεπτα, αυτό το χρωστώ σε δύο κορυφαίους, στις δύο μεγαλύτερες μορφές που παρουσίασε ποτέ, ίσαμε τώρα εξ όσων γνωρίζω, το παγκόσμιο υπερρεαλιστικό κίνημα. Ευτύχησα ..., ευτύχησα να γνωρίσω τον μεγάλο ποιητή Ανδρέα Εμπειρικό και τον μεγάλο ζωγράφο, τον μεγάλο Βολιώτη Γεώργιο ντε Κήρυκο.

N. E.

Ο Νίκος Εγγονόπουλος (1907-1985), ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων, υπήρξε υπερρεαλιστής ζωγράφος και ποιητής της γενιάς του '30. Σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών με δάσκαλο τον Κωνσταντίνο Παρθένη και μελέτησε τη βυζαντινή τέχνη και τα γράμματα κοντά στον Φώτη Κόντογλου. Εργάστηκε με τον αρχιτέκτονα Δημήτρη Πικιώνη και υπήρξε καθηγητής Διακοσμητικής - Ελεύθερου Σχεδίου και Ιστορίας της Τέχνης στη Σχολή Αρχιτεκτόνων του Ε.Μ.Π. Το 1954 εκπροσώπησε την Ελλάδα στην 27η Μπιενάλε της Βενετίας. Στα 1938-39 κυκλοφόρησαν οι δύο πρώτες ποιητικές συλλογές του *Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν* και *Τα κλειδοκύμβαλα της σιωπής* και το 1944 ο *Μπολιβάρ*. Το 1958 του απονεμήθηκε το Πρώτο Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τη συλλογή *Εν ανθρώ ελληνι λόγω* και το 1979 για την έκδοση *Στην κοιλάδα με τους ροδώνες*.

«Προφητάναξ Δαβίδ», 1984 (λάδι σε μουσαμά, 55x45 εκ.) Ιδιωτική συλλογή

Ευπλόγραφο άτιτλο κολλάζ του 1968.
Αρχείο Δημήτρη Καλοκύρη. (ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ)

Να είμαστε εξηγημένοι. Δεν έρχομαι να προσκτηθώ το κλειδί που πρώτος ο Marx Ernst γύρισε, πριν πενήντα χρόνους, για να βγάλει τη *Femme 100 têtes*. Τη διαφορά θέλω να δείξω ανάμεσα στον Δυτικοευρωπαίο, που ζήτησε ν' αντιποιηθεί τη θαυματοποιία και ν' ανεβάσει λέοντες στα κρεβάτια, χρησιμοποιώντας, εξεπίτηδες, τα πιο κακότεχνα κατάλοιπα μιας παμπάλαιης τοιχογραφίας· και στον Μεσογειακό, που κοιτάει, απεναντίας, πώς με τα πιο καλής ποιότητας φωτογραφικά επιτεύγματα τρίτων να καλύψει την δική του αμάθεια και –υποκαθιστώντας στην τέχνη την τεχνική– να προσπορισθεί μια σύστοιχη προς το όραμά του εικονιστική παράσταση, με όλους, κατά τα άλλα, τους νόμους μιας έστω και ανορθόδοξης αισθητικής. Αφαιρουμένης της αυθαιρεσίας, όπως θα λέγαμε, ο θεωρούμενος επανέρχεται στη θέση του θεωρού. Πλην, με αρκετά μειονεκτήματα εισβάρος του.

Είναι πρώτα πρώτα η εξάρτησή του η συνεχής από τα στοιχεία που διαθέτει. Ποτέ, ή σχεδόν ποτέ, η έμπνευση η αρχική δεν φτάνει στην πραγμάτωσή της· αλλάζει «καθ' οδόν» και, τέλος, φτάνει να διαμορφώνεται αποκλειστικά και μόνον από το υλικό που υπάρχει. Κάποτε, είναι η αλήθεια, το στοιχείο του αυθαίρετου συμβαίνει να ξεπερνά σε ευρηματικότητα τη φαντασία· και τότε η καταφυγή σε μια λύση απελπισίας ν' αποβαίνει ευεργετική. Αλλά αυτό είναι σπάνιο. Τις περισσότερες φορές το αποτέλεσμα είναι μια κάποια συνθηκολόγηση – αν όχι και απλή παραίτηση. Μισοτελειωμένη μου απομένει ακόμη μια σύνθεση, κατά τα άλλα πλησιέστατη στο νοητό πρότυπο, μόνο και μόνο επειδή δεν εστάθηκε δυνατόν να βρω ένα καΐκι που να γέρνει από τη δεξιά μπάντα και νά 'χει τα πανιά του ολάνοιχτα.

Ύστερα είναι οι αναλογίες. Ή αλλιώς, η διαφορά στα μεγέθη. Αν υποθεθεί ότι θέλεις να ξαπλώσεις μια κοπέλα στον κάλυκα ενός λουλουδιού και σου τύχει μεγάλος ο κάλυκας, προχωρείς. Αν όμως προορίζεις τον κάλυκα για καπέλο ή για στολίδι στα μαλλιά της κοπέλας και τον βλέπεις να σου περισσεύει;

Τέλος, υπάρχει και το πρόβλημα του ομοιόμορφου φωτισμού. Δεν γίνεται ο άνθρωπος να φωτίζεται απ' αριστερά και το αντικείμενο που κρατάει από δεξιά. Ός και η νωπότητα και η λαμπράδα των εγχρώμων χρειάζεται, στο τύπωμα, νά είναι τονισμένες στον ίδιο βαθμό.

Κατά τα άλλα, οι νόμοι όλοι που ισχύουν για τη ζωγραφική, πιστεύω, ισχύουν και για τις Συνεικόνες. Τα κιτρινάκια ή τα μαυράκια σε κάποιο σημείο του πίνακα να βρίσκουν το αντίστοιχό τους σε κάποιο άλλο. Οι κάθετες και οι οριζόντιες να ισορροπούν. Τα επιμέρους στοιχεία να υπάγονται στο όλον. Τα πάντα να συγκλίνουν στην τελική παράσταση.

Οδυσσέας Ελύτης, *Το δωμάτιο με τις εικόνες*, Ίκαρος 1986

Ο Οδυσσέας Ελύτης (1911 - 1996) τιμήθηκε το 1960 με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης και το 1979 με το Βραβείο Νομπελ Λογοτεχνίας. Υπήρξε μέλος της Διεθνούς Ένωσης Κριτικών Τέχνης, της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Κριτικής, ιδρυτικό μέλος και εφ' όρου ζωής επίτιμος πρόεδρος της Εταιρείας Συγγραφέων.

ΓΙΩΡΓΗΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΧΟΚΟΥΖΑΪ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΨΑΡΑ

Στον Θανάση Εξαρχόπουλο

Ίσως ο Χοκουζαΐ στ' όνειρο του
είδε τη Γυναίκα του Ψαρά
να ονειρεύεται πως τη ζωγράφιζε γυμνή
καθώς την τύλιγε ολοένα και την έγλειφε
το χταπόδι του ονείρου της.

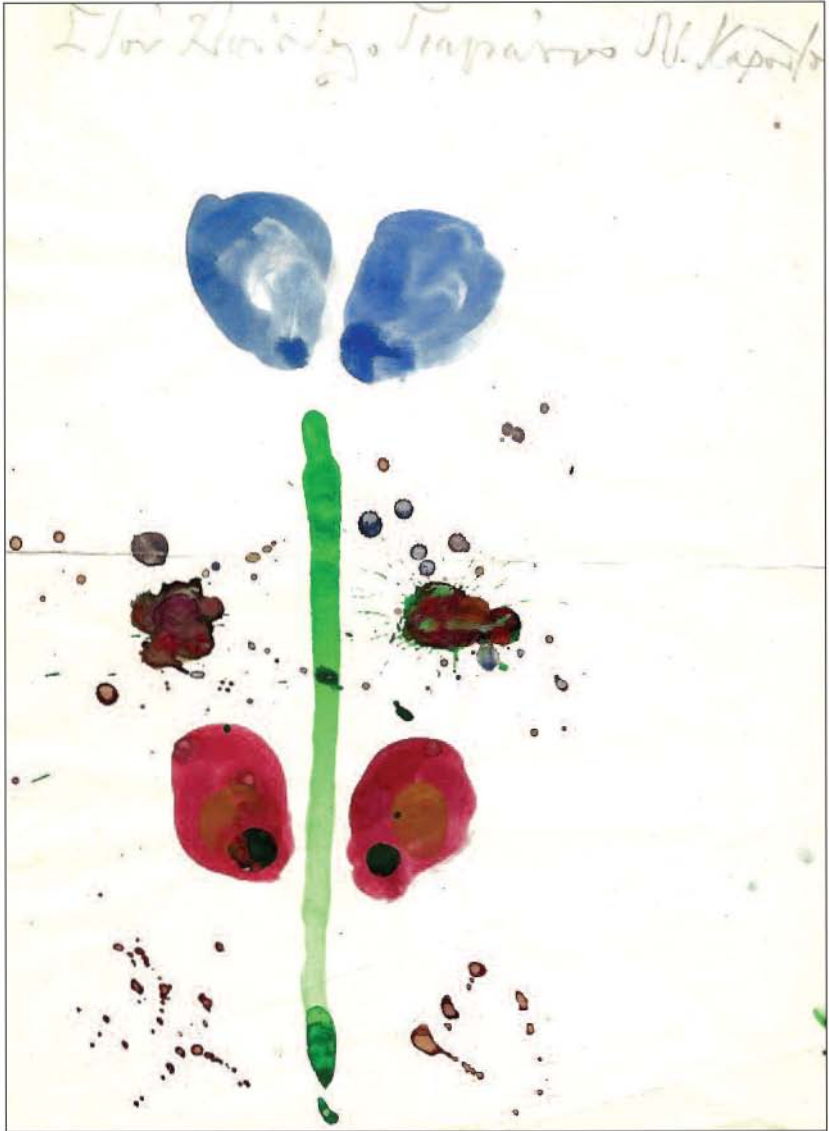
Ίσως η γυναίκα του Ψαρά
είδε τον Χοκουζαΐ στ' όνειρό της
να ονειρεύεται πως τη ζωγράφιζε γυμνή
καθώς την τύλιγε ολοένα και την έγλειφε
το χταπόδι του ονείρου της.

Ίσως εμείς κοιτάζοντας τη ζωγραφιά του Χοκουζαΐ
βλέπουμε δυο όνειρα το ένα μέσα στο άλλο
δίχως να το ξέρουμε.

Ο Γιώργης Παυλόπουλος (Πύργος Ηλείας 1924 – 2008) ξεκίνησε το 1942 να σπουδάζει νομικά, αλλά εγκατέλειψε τις σπουδές του για να αφοσιωθεί στην ποίηση. Δημοσίευσε το πρώτο του ποίημα τον Δεκέμβριο του 1943. Η πρώτη του ολοκληρωμένη συλλογή ποιημάτων με τίτλο *Το κατώγι* κυκλοφόρησε το 1971. Τα ποιήματά του μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες και περιελήφθησαν και σε σχολικά βιβλία. Πέρα από την ποίηση, ασχολήθηκε ερασιτεχνικά και με τη ζωγραφική. Με τη φροντίδα μερικών φίλων του, πίνακές του εκτέθηκαν στην ΙΘ΄ Πανελλήνια Έκθεση Ζωγραφικής το 1977.

Γαιοχρώματα και πλαστικά σε χαρτί, 1986 (50x35 εκ.)

Από τη σειρά «Δικοτυλήδονα», ακουαρέλες σε χαρτί. (29x21εκ. Αρχείο Μαρίας Γιαγιάννου)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ

ΑΙΩΡΗΣΗ

του Θάνου Κωνσταντινίδη

Στον ουρανό οι δυνατότητες
είναι μόνο συναρπαστικές.
Καθώς κρεμόμouνα στον αέρα
κρατημένος από ένα κάτασπρο σύννεφο
σε μυθική οθόνη της φαντασίας
παρατηρούσα τις τιμές
των στοιχείων του αίματός μου
κι άκουγα μιαν εκθαμβωτική μουσική πράξη
σχεδόν εξωανθρώπινη
προς τ' αριστερά στο γεωγραφικό χάρτη
στο σημείο που βρίσκεται το βουνό Τρόμος
τυλιγμένο πάντοτε μ' αστραπές
και έκπαγλες καταιγίδες.
Εκεί ανέβηκα μια φορά.
Εκεί πρωτάκουσα το τραγούδι
που έλεγε: ανήκουμε στα νερά.
Κι από την άλλη έλαμπε ο Εκκλησιαστής.
Από καιρό γνώριζα πως το αίμα
περιέχει όλο το μυστήριο
που δίνεται με σημάδια
στον ανθρώπινο νου και πλήρη ασυνέχεια.
Μήπως η κυκλοφορία;-
διερωτήθηκε ο λαμπρός παθολόγος.
Και αιφνιδίως
ήρθε στο μυαλό μου ο Λεονάρντο
που ήξερε θεσπέσιες ειδήσεις απ' το σώμα

(29 Αυγούστου 1990. Το τελευταίο ποίημα του Νίκου Καρούζου, στο νοσοκομείο «Υγεία», ένα μήνα πριν τον θάνατό του.)

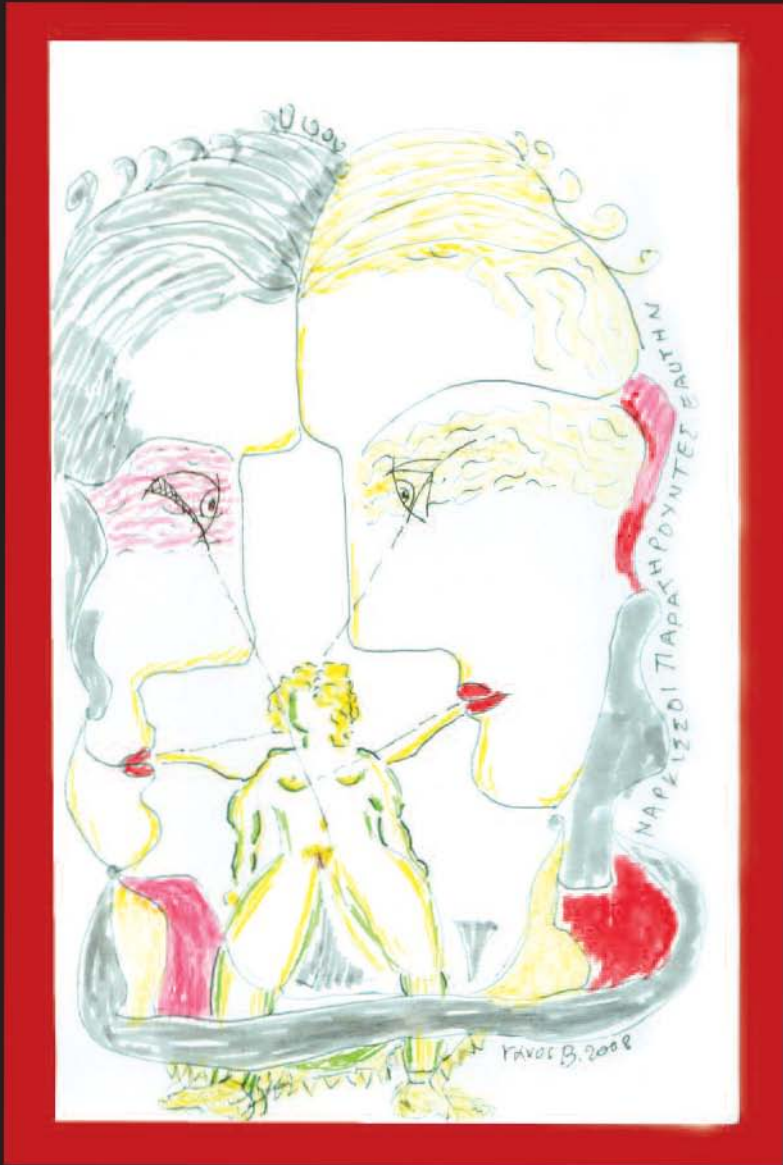
Ο Νίκος Καρούζος γεννήθηκε στο Ναύπλιο το 1926 και πέθανε στην Αθήνα το 1990, όπου έζησε σαράντα τέσσερα χρόνια αλλάζοντας δεκάδες σπίτια. Θεωρούσε τον εαυτό του άστεγο. Δεν είχε τίποτα δικό του και απεχθανόταν την ατομική ιδιοκτησία. Θεωρείται ένας από τους μείζονες Έλληνες ποιητές του 20ού αιώνα. Σπούδασε Νομική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τα πρώτα ποιήματά του εμφανίστηκαν το 1949, και μεταξύ 1954 και 1990 δημοσίευσε περισσότερες από είκοσι συλλογές. Έλαβε το Κρατικό Βραβείο Ποίησης δύο φορές, το 1972 και το 1988. Το 1993 καθώς και το 2000 διοργανώθηκαν συμπόσια για το έργο του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. «...Οι ζωγραφιές του είναι αποτέλεσμα μιας καθοριστικά εμπλεκόμενης με την ποίηση διαδικασίας...» σημειώνει η Νέλλη Κυριαζή στον κατάλογο του 1995, με αφορμή το αφιέρωμα που του έγινε στη Δημοτική Πινακοθήκη του Δήμου Αθηναίων.

ΝΑΝΟΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Η ζωγραφική, η γλυπτική, η κεραμική, κτλ., μπορεί να είναι απλώς τεχνική, δηλαδή τα γνωστά είδη — ρεαλισμός, νατουραλισμός, σουρεαλισμός, μοντερνισμός. Εγώ προσωπικά θεωρώ ότι η εικαστική έκφραση είναι προέκταση της οραματικής μας ικανότητας, ασχέτως περιεχομένου. Οι φανταστικοί ζωγράφοι είναι αυτοί που προτιμώ από την Αναγέννηση και μετά. Αυτοί είναι που καταργούν τα στεγανά μεταξύ ποίησης, ποιητικότητας και εικαστικού χώρου. Στον 20ό αιώνα πολλοί μεγάλοι ζωγράφοι γράφουν, ο Πικάσο, ο Νταλί, ο Πικαμπιά, ενώ πολλοί ποιητές ζωγράφιζαν πάνω σ' αυτά τα κείμενα, κολλάζ και ό,τι άλλο. Ανάμεσα στα δυο απ' τον μοντερνισμό και πέρα δεν υπάρχει φραγμός.

N. B.

Ο Νάνος Βαλαωρίτης γεννήθηκε στη Λωζάννη. Είναι πολυβραβευμένος ποιητής, πεζογράφος, δοκιμιογράφος, μεταφραστής και θεατρικός συγγραφέας. Τον ελεύθερο χρόνο του ζωγραφίζει. Έζησε επί μακρόν στο Παρίσι, το Λονδίνο και την Καλιφόρνια. Για πολλά χρόνια δίδαξε Δημιουργική Γραφή στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο του Αγίου Φραγκίσκου. Με περίπου 45 βιβλία όλων των ειδών στο ενεργητικό του, στις 5 Ιουλίου 2014 έκλεισε τα ενενήντα τρία και εξακολουθεί να γράφει, να διαβάζει και να ζωγραφίζει.

«Νάρκισσοι παρατηρούντες εαυτήν», 2008

«Υποψήφιο σώμα» (ξύλο, 42x23x13 εκ.)

ΣΠΥΡΟΣ Λ. ΒΡΕΤΤΟΣ

Ο «ΔΙΔΥΜΟΣ» ΤΡΟΠΟΣ ΜΟΥ

Η πρώτη εικαστική μου ενασχόληση ήταν με τη ζωγραφική. Κι αργότερα ήλθαν τα μικρογλυπτά, τα γλυπτά και οι εικαστικές κατασκευές. Με βασικό υλικό το ξύλο, την πέτρα, τον λευκό πηλό. Όλα σαν συμπλήρωμα της ποίησης. Έτσι τα έβλεπα, έτσι ήθελα να τα βλέπω. Αλλά υπήρχε και η ανταπόδοση. Κάποιες φορές από το γλυπτό περνούσα στο ποίημα. Από το σκάλισμα π.χ. μιας γλυπτής μορφής σε πέτρα, οδηγήθηκα στο ποίημα «Πέτρα γλυπτή», με βιωμένη την εμπειρία της κατασκευής ενός γλυπτού. Αρκετά είναι τα «εικαστικά» μου ποιήματα, με θέματα παρμένα από τη ζωγραφική ή τη γλυπτική. Εάν δεν είχαν μπει στη ζωή μου τα γλυπτά, όχι μόνο σαν έργα των άλλων αλλά πλέον και σαν δικά μου έργα, εάν δηλαδή είχα αναπτυγμένη μόνο την αίσθηση της όρασης σε σχέση με τα γλυπτά των άλλων και δεν είχα αναπτυγμένη και την αίσθηση της αφής σε σχέση με τις δικές μου πέτρες και τα δικά μου ξύλα, εάν δεν είχα χαϊδέψει τα γλυπτά μου για να τα κάνω να μου δώσουν-δείξουν όλες τους τις κρυμμένες δυνατότητες, δεν θα μπορούσα σε καμία περίπτωση να γράψω και τα εικαστικά μου ποιήματα. Ίσως να ήμουν «μισός» ποιητής. Με τον καιρό βέβαια βλέπω τα γλυπτά μου και τις κατασκευές μου να γυρεύουν την ανεξαρτησία τους από την ποίηση. Να θέλουν να σταθούν ή και να στέκονται μόνα τους. Να γίνονται, μαζί με την ποίησή μου, ο «δίδυμος» τρόπος μου. Και αυτό μου αρέσει.

Σ. Λ. Β.

Ο Σπύρος Λ. Βρεττός γεννήθηκε στη Λευκάδα το 1960. Σπούδασε Νομικά στην Αθήνα. Ζει στην Πάτρα. Έχει εκδώσει οκτώ ποιητικά βιβλία (τελευταίο: *Τα δεδομένα*, Γαβριηλίδης 2012), μία ανθολογία ποιημάτων και μία μελέτη. Στην Αγγλία κυκλοφορεί συγκεντρωτική έκδοση πέντε συλλογών του (μετάφραση Φίλιπ Ραμπ), και στην Ιταλία ανθολογία ποιημάτων του (μετάφραση Μάσιμο Κατσούλο). Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.

ΠΑΝΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Παιδί πίστευα πως θα γινόμουν ζωγράφος, καθώς η χειροτεχνία του Λόγου μου φαινόταν απρόσιτη και τερατώδης. Στην εφηβεία, αισθάνθηκα πως έπρεπε να διαλέξω, αφού ουσιαστικά ζωγράφιζα ποιήματα και συνέγραφα πίνακες.

Διάλεξα, φυσικά, τη συγγραφή με ορμονικά κριτήρια και απο αντιπάθεια στο παραμύθι του διλήμματος του Ηρακλή, διότι εμφάνιζε τον δρόμο της Αρετής να απαιτεί συντήρηση οδοστρώματος και πηλοφόρι ολημερίς.

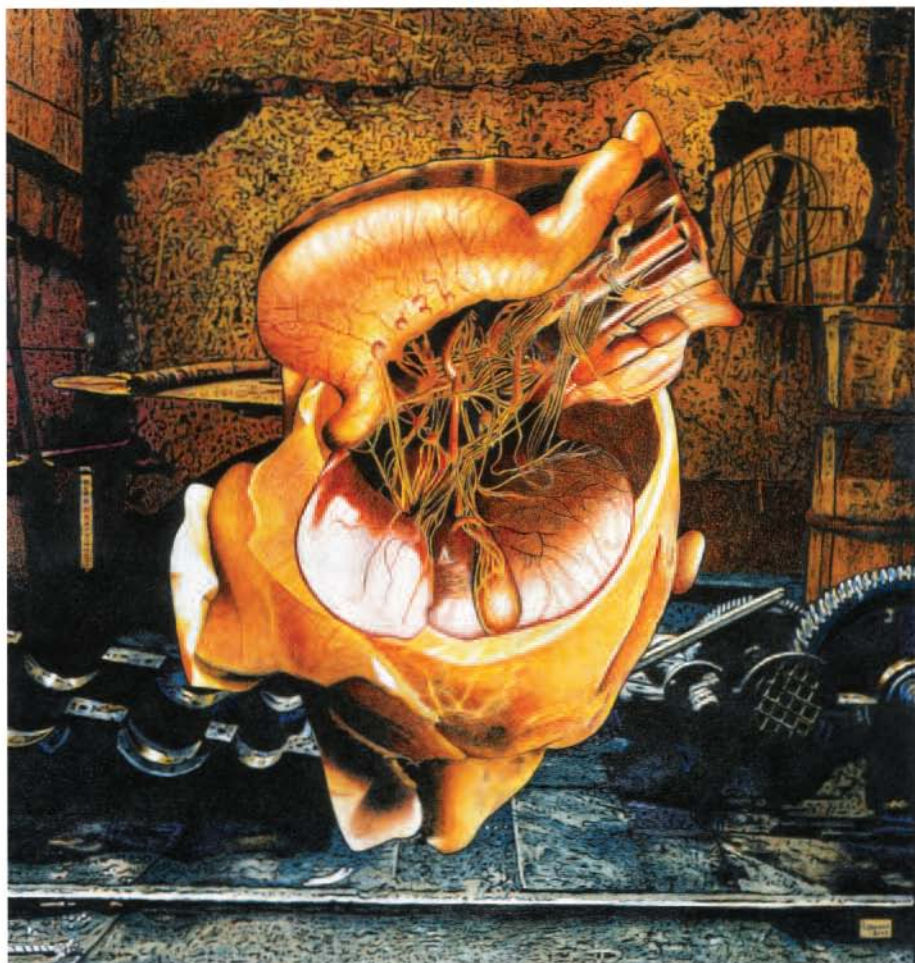
Έκτοτε, δεν υπάρχει περίπτωση να γράψω γραμμή, αν δεν έχω εξασφαλίσει το εικαστικό της περιβάλλον.

Όλα έγιναν και γίνονται για τη μουσική.

Π. Θ.

Αυτοπροσωπογραφία των αγράφων Πάνου Θεωροπούλου
πυροβόλουτος δολοφόνος κατ'εξ έφευξάν τω κεντρικη Γούτη
πικνω ως τσινίως άποδοτικόνως μετά των ταχίλων!

«Εικοστός αιώνας», 2003 (χρωματιστά μολύβια 45x45 εκ.)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΙΣΑΡΗΣ

Από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου ζωγραφίζω, γράφω λογοτεχνικά κείμενα, και μεταφράζω λογοτεχνικά κείμενα κυρίως από τη γερμανική λογοτεχνία. Τώρα πια ξέρω πως δεν μπορούσα να κάνω διαφορετικά, πως η μοίρα μου ήταν προδιαγεγραμμένη, πως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό αυτού που είμαστε, οφείλεται στην κληρονομικότητα, στο DNA που κουβαλούμε από τη γέννησή μας.

Ο πατέρας μου ήταν ποδοσφαιριστής. Ίδρυσε μάλιστα με κάποιον φίλο του και μία ποδοσφαιρική ομάδα. Δεν διάβασε ποτέ κανένα βιβλίο. Διάβαζε μόνο εφημερίδες. Ήθελε να αποκτήσει γιο για να τον κάνει ποδοσφαιριστή! Απέτυχε παταγωδώς... Ακόμα και σήμερα αγνοώ οτιδήποτε σχετίζεται με το ποδόσφαιρο. Εγώ υπήρξα η ενσάρκωση της καταρράκωσης όλων των ονείρων του. Η μητέρα μου έπαιζε εκπληκτικά βιολί και μαντολίνο. Τραγουδούσε υπέροχα και διάβαζε πολύ. Όταν ήρθα στον κόσμο, υπήρχε ήδη μια αξιόλογη βιβλιοθήκη στο σπίτι μας.

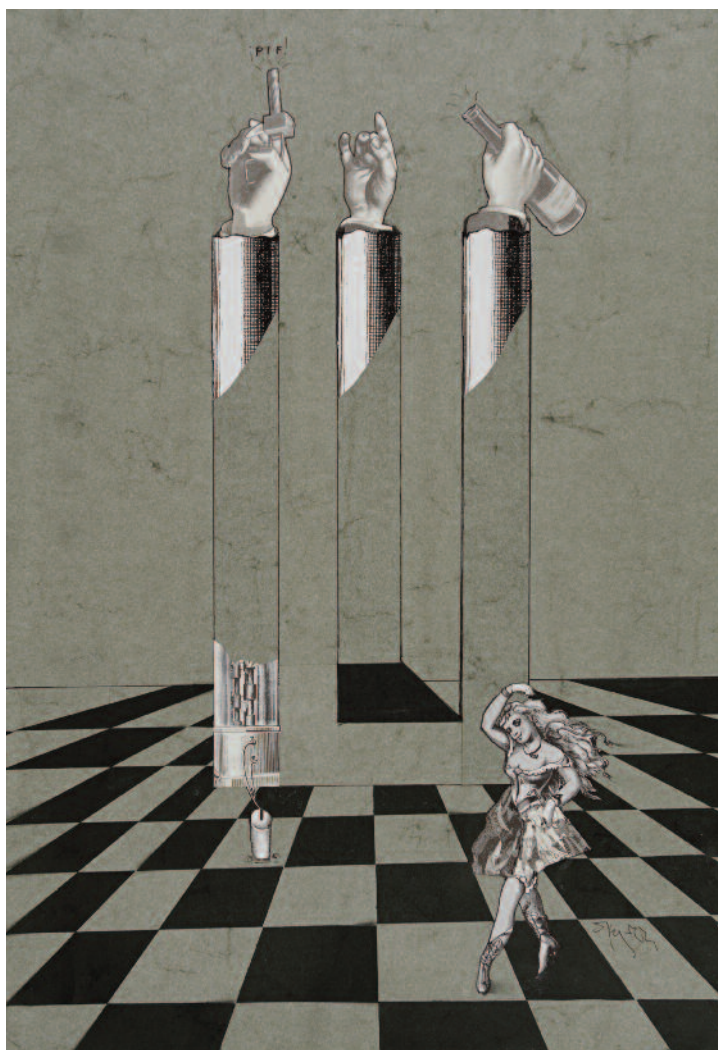
Τα δύο γεγονότα που έπαιξαν τεράστιο ρόλο στην εξέλιξή μου, ήταν ότι το 1958 εγκατέλειψα τη γενέτειρά μου για να πάω στην Αυστρία όπου σπούδασα Αρχιτεκτονική, και το 1978 εγκατέλειψα τη Θεσσαλονίκη για να εγκατασταθώ στην Αθήνα, όπου ζω ως σήμερα. Χωρίς αυτές τις δύο τομές στη ζωή μου, θα ήμουν τώρα ένας μίζερος επαρχιώτης με ασήμαντο καλλιτεχνικό έργο. Ο αριθμός οκτώ έπαιξε και παίζει μεγάλο ρόλο στη βιογραφία μου.

Μοιράζω τη ζωή μου ανάμεσα στη ζωγραφική, στη συγγραφή βιβλίων, στη μετάφραση βιβλίων και στη διαμόρφωση βιβλίων. Έχω κάνει τα εξώφυλλα σε πάνω από 400 βιβλία. Δεν παντρεύτηκα ποτέ, δεν απέκτησα παιδιά και για μεγάλα διαστήματα έζησα σε μεγάλη μοναξιά. Τα παιδιά μου είναι τα έργα που έγραψα, τα έργα που μετέφρασα, που επιμελήθηκα, που έντυσα. Είναι οι πίνακές μου που περιέχουν όλες τις φαντασιώσεις, τις σκέψεις και όλα μου τα όνειρα. Είναι οι 2000 φωτογραφίες, όπου παρελαύνουν οι φίλιες, οι έρωτες, οι πόλεις, τα τοπία και τα γεγονότα που συμμετείχαν στη δημιουργία αυτού του ψηφιδωτού που ονομάζεται «ζωή μου».

Σ' αυτή τη ζωή που είναι δική μου και κανενός άλλου, υπήρξαν πολλές liaisons, πολλά αρώματα αλλά και πολλές απογοητεύσεις, πολλές ματαιώσεις, πολλοί χωρισμοί, πολλά πένθη, πολλές αρρώστιες και αμέτρητες αδικίες. Όμως είμαι σίγουρος πως κάποτε «θα επιστρέψω φωτεινός». Δεν παραπονιέμαι για τίποτα. Όλα έγιναν όπως έπρεπε να γίνουν και όχι διαφορετικά.

A. I.

Ο Αλέξανδρος Ίσαρης γεννήθηκε το 1941 στις Σέρρες. Από το 1962 έως το 1978 έζησε στη Θεσσαλονίκη. Εκτοτε εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου ζει και εργάζεται ως γραφίστας. Στη ζωγραφική εμφανίστηκε το 1968 και μέχρι σήμερα έχει παρουσιάσει έργα του σε δέκα ατομικές και δεκατρείς ομαδικές εκθέσεις. Έχει δημοσιεύσει τέσσερις ποιητικές συλλογές και δύο βιβλία με διηγήματα. Το 2013 κυκλοφόρησε η συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του με τον τίτλο *Εγώ ένας ξένος*. Έχει μεταφράσει πάνω από 30 βιβλία, κυρίως από τα γερμανικά. Έχει γράψει ένα βιβλίο για τον Ρίλκε και έχει εκδώσει δύο φωτογραφικά λευκώματα. Το 2014 πήρε μέρος σε μία ομαδική έκθεση φωτογραφίας στην Αίγινα. Έχει τιμηθεί με πολλά βραβεία.

Ο Δημήτρης Καλοκύρης γεννήθηκε το 1948 στο Ρέθυμνο. Σπούδασε Νεοελληνική Φιλολογία στη Θεσσαλονίκη. Από το 1978 εργάζεται στην Αθήνα ως γραφικός σχεδιαστής. Εδώ και 45 χρόνια γράφει και σχεδιάζει βιβλία (ποίηση, πεζογραφία, δοκίμια, μεταφράσεις, φωτογραφία). Υπήρξε ιδρυτής και διευθυντής του λογοτεχνικού περιοδικού και των εκδόσεων *Τράμ* στη Θεσσαλονίκη και του περιοδικού *Χάρτης* στην Αθήνα. Διετέλεσε διευθυντής σύνταξης και καλλιτεχνικός διευθυντής του περιοδικού *Το Τέταρτο*. Μετέφρασε Λουκιανό, Πρεβέρ, Γκαρθία Λόρκα, Μπόρχες κ.ά. Έχει κάνει ατομικές εκθέσεις κολλάζ και εικονογράφησε πολλά βιβλία για παιδιά. Τιμήθηκε δύο φορές με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος (1996 και 2002) και με το Βραβείο Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών για το σύνολο του έργου του (2014).

ΤΟ ΧΑΜΕΝΟ ΧΕΡΙ

Να μιλήσει ένας πρόσκαιρος χειροπράκτης της γραφιστικής για το γράψιμο, στην πατρίδα της επικής κρίσης, επισύρει μελανές κηλίδες στον διακειμενικό ορίζοντα, δεδομένου ότι ο εν λόγω έγραφε παιδιόθεν διά χειρός, πλην όμως το χειρόγραφό του ήταν ένα διακριτό άλλοθι να σκεπάσει –με την επισεσυρμένη γραφή– τις οφθαλμοφανείς ανορθογραφίες του ενώ, δοθείσης ευκαιρίας, καταβυθίστηκε ανενδοίαστα σε μια φορητή πορτοκαλί γραφομηχανική «Hermes» (από δεύτερο χέρι και με πληγωμένα τρία σύμφωνα), με ταινία δίχρωμη, και την αλώνιζε αφόρητα για την αποτύπωση των λεξημάτων που είχε ορνιθοσκαλίζει αποβραδís συμπιέζοντας τοπία της γλώσσας με μελάνι διαρκείας και, επιτέλους, με τα πλήκτρα φανταζόταν πως έπληττε το καθεστώς της γραφής και επινοούσε κάποιο εξίσου ισχυρό, όσο και καινοφανές ιδεολόγημα για να παγώσει τα στάδια των αλληπάλληλων αντιγραφών που αναγκάστηκε να επιβάλλει στη ματαιοδοξία του ώσπου παρακάμπτοντας, τεχνηέντως, ένα μεσοδιάστημα που χρησιμοποιούσε μαγνητόφωνο χειρός ως πρώτο αποθήκη των συριγμών του πριν τα δακτυλογραφήσει σε οριστικά ημιτελείς σελίδες υποκίτρινου χαρτιού –με φύλλο μελανού καρβουνόχαρτου απαραίτητα, ο καρμπονάρος της γραφής– όχι τόσο για να πολλαπλασιάσει τα στιχουργήματα όσο για να μαλακώνει την επίκρουση των πλήκτρων, κατέφυγε σε λακωνικές ρήσεις περί της τέχνης του, π.χ. : «Ο ρυθμός να προηγείται του λόγου» ή «Το μυστικό της ποίησης είναι το ρήμα».

Μετά το γάμο, πού να γραφομηχανίζεις αξημέρωτα με μωρό παιδί στο σπίτι, όθεν επανερχόμαστε στο χαρτί και στο μολύβι και μετά νέα γραφή με στυλό αλλά τελικά δεν αποφεύγονται οι μηχανές και με δεδομένο ότι ο κύριος λόγος που γράφεις είναι γιατί βαριέσαι να μιλάς, και εικονίζεις διακαώς το ανείπωτο, διαπιστώνοντας κάποτε πως «ό,τι ήταν να γράψω στις γλώσσες σας, το έγραψα», οπότε αποφασίζεις να σταματήσεις το γράψιμο ακόμα και με τους μηχανισμούς (ή να τα ξαναγράψεις όλα από τήν αρχή) και να ανατοκίζεις το μάλλον στο Διαδίκτυο ανακεφαλιώνοντας πλέον τα παρόντα με τη σβηστήρα.

Τι μένει; Η εικόνα. Που την καλλιεργείς με το κοπίδι και τον χάρακα, με σινική και επιπεδόγλυφα μικροαντικείμενα, ανθολογήσεις από τεχνήματα προγενέστερων οραματιστών, παροδικές παρωδίες μυθευμάτων, δρύινα ιδεολογικά πατήματα στην ερημιά ή στο έρμα του πελάγου, κυκλώνες επί χάρτου, όρη γυμνών γλαφυρών σωμάτων (Α! Χειμερινά πλακόστρωτα με αχρείαστες μηχανές, αχρείαστες σχέσεις, αχρείες εικασίες...). Κτίσματα αρτικόλεκτα, ο πανικός του Γκαουντί και άλλων ευπατριδών, μια που η πατρίδα δεν κρύβει παρά νοητές εικόνες. Και η Εικόνα: Ό,τι σου ξέφυγε, επιτέλους, από το κείμενο.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ, ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΓΡΑΠΤΟ ΛΟΓΟ

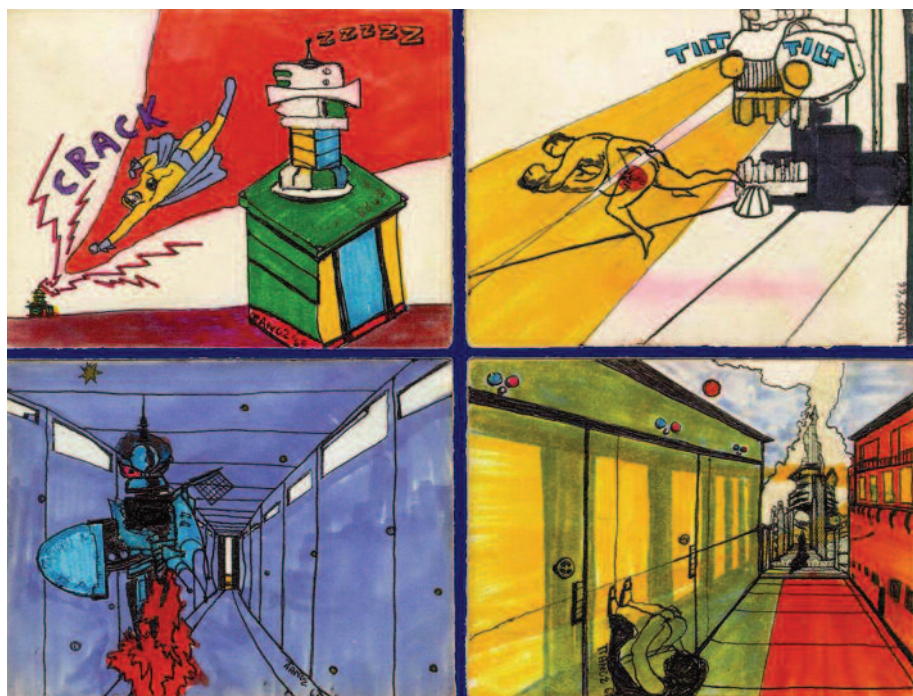
Η συγγραφή, μια σχέση πάθους με το αντικείμενό της. Ο χειρισμός της, μια υπόθεση προσωπική. Όσοι αναγνώστες ή κριτικοί κι αν μεσολαβήσουν, η τελική απόδοση λογαριασμού γίνεται μόνο στον εαυτό σου. Ανάποδα, το νόμισμα δείχνει ότι η ζωή κι ο τρόπος ζωής του καθενός, η πράξη, βαρύνει και σημαίνει στο έργο του. Κάθε προσπάθεια ν' αποκοπούν τα νήματα που συνδέουν τις δύο σφαίρες είναι πονηρή.

Οι κατασκευές [ή επινοήσεις], η ζωγραφική και η φωτογραφία –όπως ερασιτεχνικά ασχολούμαι μ' αυτά– είναι, όποιο σημάδι χαρακτήρη βαθιά μέσα μου σ' ένα ελλειπτικό ταξίδι στον κόσμο της τέχνης. Και που αναζητά την επιφάνεια, να δηλωθεί, είτε πρωτότυπα είτε πάλι ζυμωμένο μ' έναν κόσμο προσωπικό. Ο γραπτός μου λόγος ίσως έχει επιρροές από έρωτες της ίδιας τέχνης (P. Handke, S. Beckett, V. Hugo, E. Pound, Ionesco, R. Quenau, G. Perec) αλλά και από άλλες τέχνες (J. Beuys, F. Bacon, P. Delvaux, A. Balthus...). Το θετικό οξύ τους έχει περάσει και σ' ό,τι φτιάχνεται με τα χέρια. Τα έργα αυτά (κάθε μορφής πλαστικής τέχνης) είναι μικροί σταθμοί ή σήματα που αναβόσβηνουν, σε έναν διαρκή διάλογο με την ποίησή μου, με τις εμμονές που διατρέχουν όσα γράφω. Ακόμα πιο σύνθετα, λειτούργησαν και λειτουργούν σαν κέλυφος κίνησης μέσα στο κέλυφος του σύμπαντος. Συχνά, και σαν διαρκώς μεταλλασσόμενος μεσάζοντας ανάμεσα στο χάος του δυνάμενου να γραφεί / να ειπωθεί και στο τελικό του σχήμα ή αποτέλεσμα.

B. K.

«Direction minime», κατασκευή

«City of Paralogic» (1966+1967), 35x32 εκ. μπικ, ακουαρέλες, μαρκαδόροι σε χαρτονάκια.

Ο Πάνος Κουτρομπούσης σπούδασε σινε-σκηνοθεσία στη Ρώμη και δούλεψε σε ελληνικές και ξένες ταινίες στην Ελλάδα. Ύστερα εργάστηκε στην εικονογράφηση εξωφύλλων βιβλίων και μερικών δίσκων λίγο στην Ελλάδα, Παρίσι και Νέα Υόρκη και περισσότερο στο Λονδίνο - όπου κυρίως έζησε από 1968 μέχρι το 2004. Τα χρόνια της έκδοσης του περιοδικού *Πάλι* (1963-4) ήταν μέλος της εκδοτικής ομάδας και μόνιμος συνεργάτης με διηγήματα και σχέδια κι έχουν δημοσιευτεί σχέδιά του και κείμενα σε ικανό αριθμό διαφόρων περιοδικών και εφημερίδων από το 1959, καθώς και σε μερικά αγγλικά / αμερικάνικα περιοδικά. Στο «παθητικό» του, επτά εκδοθέντα βιβλία: τέσσερα με «ταχυδράματα» και διηγήματα, ένα με ρεπορτάζ & συνέντευξη, ένα με ποίηση (δίγλωσσο), ένα με το εικαστικό του έργο και δώδεκα εκθέσεις: τρεις ατομικές (Αθήνα, Κοπεγχάγη, Λονδίνο) και εννέα ομαδικές (τρεις στην Αθήνα, μία στην Υδρα, μία στη Θεσσαλονίκη, μία στην Κοπεγχάγη, δύο στο Λονδίνο, μία στο Παρίσι).

ΠΑΝΟΣ ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΟΥΣΗΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

Ο πρώτος «γραμμένος» λόγος είναι η εικόνα στα βράχια και στις σπηλιές. Όταν έβλεπαν εικόνες στις σπηλιές τα μυαλά διάβαζαν ευχές. «Οι θεοί να μας έχουν καλό κυνήγι» και παρόμοια. Μετά έρχονται ιδεογράμματα και ιερογλυφικά (ακριβείς εικόνες που είναι συγκεκριμένες λέξεις). Σύντομα αναπτύσσονται αλφάβητα και παρουσιάζεται ο γραπτός λόγος.

Ο συγγραφέας έχει εικόνες στο μυαλό του και προσπαθεί –ειδικά στη λογοτεχνία– να τις μεταδώσει στον αναγνώστη. Μπορεί να είναι μια σύντομη γραπτή εικόνα ή εκτενής, χιλιοσέλιδη σειρά ιδεατών εικόνων. Το ίδιο κάνει κι ο εικονοποιός. Οι εικόνες του είναι ιστορίες, δηλαδή λόγος, που μπορεί να καταγράψουν μια στιγμή ιστορίας γνωστής ή και ολόκληρη ιστορία σε μια εικόνα. Η γραφή, λοιπόν, μπορεί να κάνει και χωρίς την ορατή εικόνα (αφού δημιουργεί εικόνες με τις λέξεις) αλλά και η εικόνα μπορεί να κάνει χωρίς λέξεις (γιατί με το σχέδιο προσφέρει νόημα, άρα λόγο). Δηλαδή, υπογείως και τα δύο περιέχουν το ένα τ' άλλο.

Συγγραφέας όμως που βλέπει ότι οι λέξεις, όσο δυνατές κι αν είναι, δεν έχουν τρόπο να αγγίξουν οράματα και νοήματα πέρα από ένα σημείο σχεδόν μεταφυσικό, και μόνο εικόνες μπορούν να εισχωρήσουν σε μυστήρια που ούτε ο συγγραφέας δεν μπορεί να μεταδώσει με το γραπτό, μπαίνει στα χωράφια της εικόνας. Επίσης, εικονοποιοί που τους αρέσει και το σκληρό παιχνίδι με τις λέξεις μπαίνουν στο μέγαρο του γραπτού.

Για μένα, πρώτα αναπτύχθηκε η εικόνα, με πρόχειρα σχέδια στην παιδική ηλικία και, με τα χρόνια, καλλιεργήθηκε. Το γράψιμο άρχισε να αναπτύσσεται γύρω στα 22 μου και επίσης ενηλικιώθηκε με τα χρόνια. Οι εικόνες μου –ηθελημένα– παρουσιάζονται σαν μια στιγμή από κάποια πλοκή ιστορίας, σαν να βλέπεις μέσα, περνώντας έξω από κάποιο παράθυρο. Ο θεατής στήνει ελεύθερα στη φαντασία του τα πριν και τα μετά της στιγμής της εικόνας. Τα διηγήματα που γράφω ήταν απ' την αρχή της μισής ή μιας σελίδας και μόνο 3-4 την ξεπερνάνε. Μου αρέσει να δίνω με στεγνό πνεύμα τα κύρια στοιχεία της ιδέας αφήνοντας στον αναγνώστη χώρο να χρωματίσει μόνος του χαρακτήρες και νοήματα.

Και στις δύο περιπτώσεις υπάρχουν –ελπίζω– πολλαπλές ερμηνείες. Τελικά, οι εικόνες μου οδηγούν στην πλάση ιστοριών και, αντίστροφα, τα γραπτά οδηγούν στην πλάση εικόνων.

Π. Κ.

ΒΑΚΗΣ ΛΟΪΖΙΔΗΣ

Οι αναζητήσεις μου τόσο μέσα από τις εικαστικές δημιουργίες όσο και μέσα από την ποίηση έχουν ως αφητηρία το στοιχείο της απώλειας και της μνήμης. Θα έλεγα πως αναζητώ μια χαμένη διαύγεια, έναν τρόπο ουσιαστικής συνομιλίας με το σήμερα. Η ομορφιά και η αυθεντικότητα είναι το ζητούμενο.

Ένα έργο τέχνης μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για τη συγγραφή ενός ποιήματος ενώ το αντίστροφο σπάνια συμβαίνει στη δική μου περίπτωση. Από τη συνομιλία των διαφόρων μορφών τέχνης σίγουρα προκύπτουν νέες δυνατότητες, και μορφές δημιουργικής έκφρασης.

Το γεγονός ότι οι εικαστικές τέχνες έχουν πιο έντονα το χειρωνακτικό στοιχείο και πολλές φορές τον πειραματισμό με διαφορετικά υλικά στη διαδικασία της δημιουργίας, λειτουργεί ανακουφιστικά σε σχέση με την ποίηση που η βάσανος με τις λέξεις βιώνεται πιο επώδυνα.

Αποτελεί πρόκληση για εμένα να εντάξω ένα κείμενο, πεζό ή ποιητικό, μέσα στο έργο τέχνης. Να καταφέρω να λειτουργήσει ως δομικό στοιχείο της σύνθεσης χωρίς να περιορίζεται σε διακοσμητικό ρόλο. Η ανάγκη αυτή προκύπτει από τη διαπίστωση ότι και στην καθημερινότητα της πόλης παρατηρούμε πολύ συχνά ο λόγος να αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της εικόνας της.

Η τεχνική του κολλάζ μ' ενδιαφέρει ιδιαίτερα γιατί έχει να κάνει με τον τρόπο που οι πραγματικότητες συνομιλούν, ενώνονται ή απωθούνται μέσα στην ίδια τη ζωή. Μέσα από το κολλάζ οι πραγματικότητες αποκούν μια υπερφυσική διάσταση.

Η συνύπαρξη διαφορετικών υλικών μέσα στο έργο τέχνης δημιουργεί μια δυναμική που με συναρπάζει, ιδιαίτερα όταν τα υλικά αυτά χαρακτηρίζονται ως ευτελή ή κρίνονται σκουπίδια. Πρόκειται για έναν εναλλακτικό τρόπο επαναμάγευσης των πραγμάτων.

Μερικές φορές έχω την ανάγκη να αποστασιοποιηθώ από την ιδιότητα του εικαστικού δημιουργού για να διατυπώσω μέσα από τον λόγο αφοριστικά σχόλια, επιφυλάξεις για τη σύγχρονη τέχνη όπως τα ακόλουθα:

Σύγχρονη τέχνη
εντείνεις τη μοναξιά
και τα βεγγαλικά σου
θαμπώνουν επικίνδυνα.

Διαχρονικώς εραστής
το τυχαίο στο σώμα σου
Μα παράγινε το κακό
από τότε που εισέβαλε
με αξιώσεις αρχής
στη ζωή σου.

Β. Λ.

Ο Βάκλις Λοιζίδης γεννήθηκε στη Λευκωσία το 1965. Σπούδασε στην Ελλάδα και την Αγγλία. Τις εικαστικές του δημιουργίες τις παρουσίασε σε τρεις ατομικές εκθέσεις στην γκαλερί «Orus 39» στη Λευκωσία και σε ομαδικές εκθέσεις στην Κύπρο και την Αθήνα. Έργα του περιλαμβάνονται στην συλλογή του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και σε ιδιωτικές συλλογές. Έχει εκδώσει οκτώ ποιητικές συλλογές. Οι πιο πρόσφατες: *Γέτεμεπορκ*, εκδ. Ορρηnheim 2014, *Ο άγγελος και ο γλύπτης*, Μανδραγόρας 2011, *Τα στοιχειώδη*, Γαβριηλίδης 2009.

ΕΥΤΥΧΙΑ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΛΟΥΚΙΔΟΥ

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΗΣ ΤΥΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

Είναι φορές που τα μέσα αποδεικνύονται ανίσχυρα και ανεπαρκή να αποδώσουν χειρόγραφα την έκπληξη και την κραυγή, το σκοτάδι και τη συγκίνηση.

Τότε οι λέξεις, που στην ποίηση μεταγράφονται σε εικόνες, αποφασίζουν τους ρόλους να αντιστρέψουν, ώστε οι εικόνες να τις υποδυθούν στην ιδιότυπη αυτή παράσταση των παραισθήσεων, στο ασύμβατο παιχνίδι των γοργών εναλλαγών, με απώτερο πάντοτε σκοπό το αίνιγμα να παραμείνει άλυτο.

Ετερόκλητα στοιχεία λοιπόν, όπως φωτογραφίες παλιές, εικόνες περιοδικών, εφημερίδες και αποκόμματα με έργα τέχνης ή κείμενα που βίαια με μία και μόνο ψαλιδιά σταμάτησε η ροή τους, ανασυσταίνονται και με μια αυθαίρετη φαινομενικά επικόλληση συμμετέχουν στην πολύχρωμη παρέλαση της ασημαντότητας.

Το οικείο τότε παίρνει μέρος στο μπέρδεμα και, αντί να ασκεί ρητορική, με τρόπο μαγικό μάς αποσυντονίζει.

Για το σκοπό αυτό υπάρχει πάντα στο σπίτι μου ένας φάκελος με χάρτινες μικρές συλλογές εικόνων, που μου υποσχέθηκαν χρησιμότητα όταν τις πρωτοαντίκρισα, γι' αυτό και ένοχα τις αφαίρεσα από το σύνολό τους, με τη διαβεβαίωση από μέρους μου μίας ανώτερης ζωής σε αναβαθμισμένο φόντο.

Πολλές παραμένουν για χρόνια στη σκοτεινή αίθουσα αναμονής, εξασφαλίζοντάς μου την αίσθηση ότι θα λειτουργήσουν σαν από μηχανής θεός στη δύσκολη ώρα της σύνθεσης. Μια ομηρία που με πρόσχημα την τέχνη κάνει ανενεργό το ήδη παρωχημένο. Έτσι λοιπόν η συγκατοίκηση των ετερογενών, το εκ πρώτης όψεως ανάλαφρο και ο πειραματισμός καλούνται να αφηγηθούν μια ιστορία ανύπαρκτη, που μέσα στην αποσπασματικότητά της αποκαλύπτει ένα πανόραμα θραυσμάτων, καλειδοσκοπικά συστρεφόμενων που παλινδρομούν και προεκτείνονται.

Ωστόσο, η κατ' επίφαση τυχειότητα της επιλογής αποκαλύπτει και πάλι ό,τι ακριβώς η ίδια η ποίηση μαρτυρά για εμάς και τις ελλείψεις μας.

Μία εναλλακτική αντιστροφή του λόγου που γίνεται εικόνα και εγκαινιάζει με τις συνεικόνες ένα νέο συντακτικό, το οποίο συγκοινωνώντας με την ποίηση επιβάλλει για άλλη μια φορά τον θριαμβό της τυχειότητας.

E.-A. Λ.

Η Ευτυχία-Αλεξάνδρα Λουκίδου γεννήθηκε στο Μόναχο, κατάγεται από την Κωνσταντινούπολη και ζει στη Θεσσαλονίκη, όπου σπούδασε στη Φιλοσοφική σχολή του Α.Π. Ασχολείται με την ποίηση και το λογοτεχνικό δοκίμιο. Έχει έξι ποιητικές συλλογές, ένα μελέτημα και συμμετοχές σε συλλογικούς τόμους. Ποιήματά της περιέχονται σε ελληνικές και ξένες ανθολογίες.

ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο Α.Μ. μαθήτευσε στην εικαστική ανάγνωση του κόσμου από νεαρή ηλικία. Η μαθήτριά του Μπουζιάνη, ζωγράφος Κούλα Μαραγκοπούλου, αδελφή του πατέρα του, και ο θεός του, ο ποιητής Μιχάλης Κατσαρός, του δίδαξαν ενωρίς τα πρώτα γράμματα στην τέχνη. Έτσι, ενώ εκ παραλλήλου σπούδαζε Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης, ξεκίνησε τη δημιουργική ζωή του ως ζωγράφος*. Στη συγγραφή αφοσιώθηκε πολύ αργότερα.

Ωστόσο, η εικαστική εμπειρία μέσα από το ζωγραφικό σχέδιο, τη φωτογραφία, τον κινηματογράφο** και τα πολυμέσα συνόδεψε και συνοδεύει πάντα την αμιγώς συγγραφική δουλειά του. Έτσι, σοβαρό μέρος του έργου του περιλαμβάνει φωτογραφικά λευκώματα σε δική του σύλληψη και σχεδίαση. Επίσης, τα εξώφυλλα στα περισσότερα βιβλία του είναι σχεδιασμένα από τον ίδιο (ή με δικό του εικαστικό υλικό – το ίδιο και το «στήσιμό» τους).

Η εικόνα, σε αντίστιξη προς τον λόγο, ανέκαθεν αποτελεί για τον Α. Μ. διαρκές εργαστήριο ιδεών, σταθερή έμπνευση, πεδίο γόνιμης συνομιλίας. Έχει σχεδιάσει έναν μεγάλο δικτυακό τόπο (www.arisgrandmangr.com) καθώς και ένα εκτενές ιστολόγιο (Data, by Aris Grandman: www.arisgrandman.blogspot.gr), αμφότερα έργα εν προόδω, τα οποία αποτυπώνουν εμφανώς αυτή τη διαλεκτική συνομιλία των δύο μέσων στο έργο του – συνομιλία που, επί δεκαετίες, δοκιμάζεται στην ανάγνωση και στην καταγραφή του κόσμου υπό συγκεκριμένη οπτική γωνία.

Το τελευταίο διάστημα ο Α. Μ. δουλεύει στο graphic novel. Το graphic novel, που τα καρέ του τα επεξεργάζεται με φυσικές ζωγραφικές ύλες, με φωτογραφίες του, καθώς και με απευθείας σχεδίαση στον υπολογιστή, του επιτρέπει, ως είδος, να συνδυάζει ευέλικτα και τα δύο μέσα. Έτσι, σε κάθε σελίδα επιλέγει αν θα ισορροπήσει σε μια χρυσή τομή τη σχέση εικόνας / κειμένου, ή αν θα ρίξει μεγαλύτερο βάρος στη μια ή την άλλη πλευρά.

Περισσότερα για τον εικαστικό Α. Μ. στη διεύθυνση:
HYPERLINK "<http://www.arisgrandmangr.com>"www.arisgrandmangr.com

* Μάιος 1968, γκαλερί Άστορ, Διαγωνισμός νέων καλλιτεχνών (με ντοσιέ και έργα), κριτική επιτροπή: Μόραλης, Μαυροειδής, Τέτσης. Από χιλίες υποψηφιότητες επελέγησαν τριάντα. Στην ομαδική έκθεση που επακολούθησε ο γράφων ήταν ο νεότερος (20 ετών) από τους επιλεγέντες. Ο μεγαλύτερος ήταν ο Νίκος Χουλιαράς (τότε 30 ετών).

** Στον στρατό εκπαιδεύτηκε και υπηρέτησε ως οπασατέρ, στην τότε ΥΕΝΕΔ, με δική του επιλογή. Αργότερα υπήρξε από τους βασικούς συνεργάτες του κινηματογραφικού περιοδικού *Προσδευτικός Κινηματογράφος*.

Περισσότερα στις ιστοσελίδες: www.arisgrandmangr.com, www.arisgrandman.blogspot.gr και HYPERLINK "<http://www.toposbooks.gr>"www.toposbooks.gr.

«Έλληνος Δικεφάλου Ιστορία: 03. The noble art of love making». Φωτογραφία επιζωγραφισμένη (κηρόχρωμα, γκουάς και άλλες μεικτές τεχνικές), σχέδιο σε Illustrator, επεξεργασία σε Ps.

Ο Άρης Μαραγκόπουλος (Αθήνα 1948) έχει εκδώσει γύρω στα είκοσι βιβλία πεζογραφίας, κριτικής και τέχνης, και πάνω από δέκα μεταφράσεις. Γράφει κριτική σε θέματα κουλτούρας, ιδεών και πολιτισμού στον έντυπο και στον ηλεκτρονικό Τύπο. Ιδρυτικό στέλεχος των εκδόσεων Τόπος, όπου και διευθύνει το τμήμα λογοτεχνίας.

«Οδυσσέας Β'», (21x14 εκ.) μελάνι σε χαρτί

ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ Χ. ΜΑΡΚΟΓΛΟΥ

Τα πρώτα ερεθίσματα ζωγραφικής τα είχα από τον παππού μου. Ο παππούς μου, από την πλευρά της μητέρας μου, είχε τελειώσει το Γυμνάσιο Τραπεζούντας και για την εποχή του ήταν ένας άνθρωπος με καλή μόρφωση. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή, το '22, όλη η οικογένεια της μητέρας εγκαταστάθηκε στο χωριό Φίλιπποι έξω από την Καβάλα. Εκεί περνούσα όλα τα καλοκαίρια στην περίοδο της Κατοχής καθώς και κάποιες μέρες εορτών. Ο παππούς τότε ήδη ήταν σε προχωρημένη ηλικία και τον θυμάμαι να κάθεται στην σκιά της καρυδιάς και να διαβάζει τα μόνα βιβλία που είχε: την *Ιλιάδα* την *Οδύσεια* και την Βίβλο στο πρωτότυπο κείμενο. Ακόμη τον έβλεπα να ζωγραφίζει σε μικρά χαρτάκια με το μολύβι πλοία, караβάκια, βάρκες και δέντρα και να μου τα δίνει. Τον σκότωσαν οι Βούλγαροι το 1943.

Σε όλη τη διάρκεια της Κατοχής δεν πήγα σχολείο. Ελληνικά σχολεία δεν υπήρχαν, αφού τα είχαν κλείσει οι Βούλγαροι. Πρώτη φορά πήγα σχολείο μετά την απελευθέρωση. Έτσι στα δύσκολα εκείνα χρόνια, καθώς ήμασταν πολλές ώρες κλεισμένοι στο σπίτι, άρχισα τότε κι εγώ σιγά σιγά να ζωγραφίζω πάνω σε ό,τι έβρισκα. Ακόμη, επειδή είχαμε στο σπίτι μια μεγάλη αυλή με τσιμέντο, πήγαινα στο πίσω μέρος και εκεί ζωγράφιζα, με κάρβουνα, που έκλεβα από το πλυσταριό της γιαγιάς μου, διάφορες συνθέσεις. Αφού φώναζα τους φίλους μου να τις δουν τις έσβηνα με νερό γιατί η μάνα μου με μάλωνε που λέρωνα τα τσιμέντα.

Αργότερα οι πόλεμοι, οι θάνατοι, η πείνα, ο τρόμος, η απελπισία, οι απώλειες καθώς με μπουκνάν ήθελα να μιλήσω κι έτσι επέλεξα το γράψιμο. Ήθελα κάτι να πω για όλα αυτά που με κατακλύζανε. Αλλά δεν ήξερα πώς. Γι' αυτό πέρασαν χρόνια γράφοντας και σκίζοντας.

Πέρασαν χρόνια χωρίς να ζωγραφίσω. Στις αρχές του '60 ξαναβρήκα κάποιους ρυθμούς στη ζωγραφική. Από τότε και μέχρι σήμερα όταν υπάρχει ελεύθερος χρόνος και χώρος όλο και κάτι προσπαθώ να αποτυπώσω. Κάτι σαν ερασιτεχνική ψυχική λύτρωση.

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2014

Ο Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου γεννήθηκε το 1935 στην Καβάλα. Ζει στην Θεσσαλονίκη. Το 1944 από γερμανική χειροβομβίδα έχασε το αριστερό του χέρι. Σπούδασε οικονομικές και εμπορικές επιστήμες στην ΑΣΟΕΕ. Έγραψε ποίηση, πεζά και μικρά δοκίμια. Πρωτοεμφανίστηκε το 1962 με την ποιητική συλλογή *Έγκλειστοι*. Το 1968 έλαβε το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος για το βιβλίο του *Σπαράγματα* και το 2004 το βραβείο Διηγήματος της Ακαδημίας Αθηνών (Ίδρυμα Πέτρου Χάρη) για το βιβλίο του *Διέφυγε το μοιραϊόν*. Ποιήματά του καθώς και πεζά έχουν μεταφραστεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Τελευταίο του βιβλίο: η συλλογή διηγημάτων *Τα σύννεφα ταξιδεύουν τη νύχτα*, Νεφέλη 2011.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΜΕΛΜΠΕΡΓΚ

Οι εικόνες ήταν η αγαπημένη μου γλώσσα. Όταν ήθελα να πω κάτι στη γιαγιά που μιλούσε μόνο αραβικά, της έδινα μια ζωγραφιά. Συνήθως έφτιαχνα ένα κοριτσάκι με δύο κοτσίδες. Εγώ; Ένα σπιτάκι με δύο δέντρα στο πλάι. Το δικό μου; Δεν τα πήγαινα καλά με τα γράμματα. Τα πρώτα χρόνια δεν μπορούσα να συνεννοηθώ με κανέναν. Οι γονείς μου μιλούσαν μεταξύ τους γαλλικά, η γιαγιά, που μας πρόσεχε, αραβικά. Στο σπίτι μιλούσαμε σουηδικά και λίγα ελληνικά, μα πιο πολύ ισπανικά, αφού τότε ζούσαμε στη Βαρκελώνη. «Πες το με μια ζωγραφιά» έλεγε η νηπιαγωγός στο γαλλικό σχολείο, η οποία με έβλεπε να αγωνίζομαι με τις λέξεις. Σε όλους μοίραζα χαρτιά. Ζωγραφιές με απλές μολυβιές και λίγα χρώματα, φτιαγμένες βιαστικά. Βιαζόμουν να τις δώσω σε όποιον μου μιλούσε και δεν τον καταλάβαινα εφόσον δεν είχαμε κοινή γλώσσα. Όταν στα δέκα άρχισα να μιλάω και να γράφω ελληνικά, σταμάτησα να ζωγραφίζω.

Πολύ αργότερα, στη δεκαετία του 1970, συντροφιά με έναν φίλο ζωγράφο έπιασα στα χέρια μου πινέλα. «Έλα, δοκίμασε, φτιάξε κάτι, όλοι μπορούν να ζωγραφίσουν!» Έτσι ξαναβρήκα μια παλιά ιστορία που την είχα ξεχάσει. Έπεσα με τόση ορμή στην παλέτα με τα χρώματα που, αφού τέλειωσαν τα χαρτιά, άρχισα να ζωγραφίζω την ταπεσαρία πάνω από το κρεβάτι μου. Ακολούθησε μια μεγάλη διακοπή. Εξάλλου, είχε πεθάνει πρόωρα ο καλός φίλος που με δεχόταν στο εργαστήρι του.

Επανασυνδέθηκα με αυτή την ιστορία όταν τελείωσα τη μετάφραση της *Δεσποινίδας Τζούλιας* του Στρίντμπεργκ. Ήταν το 1987. Ήμουν κατάκοπη, είχα παλέψει πολύ με τις λέξεις. Ήθελα να δοκιμαστώ στη μετάφραση, από προσωπική ανάγκη. Ξεφυλλίζοντας τα δοκίμια, μου ήρθε αυθόρμητα η σκέψη να κάνω το εξώφυλλο. Μάλλον για να προετοιμαστώ. Να βάλω τάξη στα συναισθήματά μου, να βρω το ύφος για την εισαγωγή. Έδειξα την αυλαία με τον στολισμένο στύλο του μεσοκαλόκαιρου στον εκδότη Γιάννη Δουβίτσα. Και του άρεσε. Δεν το πίστευα! Κάπως έτσι ξανάρχισα. Έκτοτε ζωγράφισα πολλά εξώφυλλα, όχι μόνο για τις μεταφράσεις μου αλλά και για άλλους συγγραφείς. Ετοίμασα μέχρι και την εικονογράφηση ενός ανέκδοτου παιδικού βιβλίου. Όταν δεν μπορώ να γράψω, ακούω τη φωνή της νηπιαγωγού μου: «Πες το με μια ζωγραφιά».

M. M.

Η Μαργαρίτα Μέλμπεργκ γεννήθηκε το 1951 στον Πειραιά. Διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Λουντ. Έχει μεταφράσει έργα Στρίντμπεργκ, Ίψεν, Ντάγκερμαν, Σέντερμπεργκ, Σουηδούς ποιητές κ.α. Το 2012 εκδόθηκε στα σουηδικά το πρώτο της μυθιστόρημα με τίτλο: *Ο θεός μου κολύμπησε στο κανάλι του Σουέζ*. Εργάζεται ως μορφωτική σύμβουλος στην Ελληνική Πρεσβεία της Στοκχόλμης.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

Οι δανειστές

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Μ. ΜΕΛΜΠΕΡΓΚ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

«Μαύρο κοτσύφι σε κόκκινη γραμμή», 2011 (τέμπλερες σε χαρτί, 16x21 εκ.)

ΜΑΡΚΟΣ ΜΕΣΚΟΣ

Παύσεις και διαλείμματα, πέραν της άλλης αγωνιώδους περιπέτειας των ποιημάτων, τα χρώματα στο χαρτί· τα μπλέ, τα κόκκινα, οι ώχρες, τα καφέ και τα λαδιά· άλλες στιγμές ζωής και νύξεις του μαύρου θανάτου. Την Άνοιξη πολιορκώντας και το Φθινόπωρο αντάμα και τις δύο άλλες κάθετες Εποχές, τη Χώρα και την Ενδοχώρα, τοπία και λουλούδια που κρύβουν γεγονότα μεταμορφώνοντας τους ανθρώπους.

Τα σχέδια και τα σχήματα ελάχιστα συνειδητά, πλεονάζοντας μάλλον η διάθεση της ψυχής που ευφρόσυνα παίζει με τα χρώματα της τέμπερας στο χαρτί.

M. M.

Ο Μάρκος Μέσκος γεννήθηκε στην Έδεσσα το 1935 όπου και οι γυμνασιακές του σπουδές. Καταρχάς στο μαγαζάκι του πατέρα του· αργότερα κατεβαίνει στην Αθήνα εσωτερικός μετανάστης. Σπουδάζει γραφιστικές τέχνες και ντεκόρ στο Αθηναϊκό Τεχνολογικό Ινστιτούτο Δοξιάδη, ταυτόχρονα μ'ένα σωρό άλλες δουλειές για τα προς το ζην. Αυτοδίδακτος. Γράφει ποίηση από νωρίς. Και πεζογραφήματα και κριτικά σημειώματα (προσωπικά κείμενα) καθώς και μπροσούρες που επικεντρώνονται γύρω από την ποίηση. Ζωγραφίζει (μπογιατίζει) από κάποιαν ανάγκη ανακούφισης. Μέλος της ομάδας των «Σημειώσεων» στην Αθήνα και των «Χειρογράφων» στη Θεσσαλονίκη.

ΗΡΩ ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ

Από μικρή το ξεχωριστό που έβλεπα ήθελα να το περιγράψω με λέξεις, τη στιγμή που ήθελα να ζωγραφίσω το σημαντικό που σκεφτόμουν. Κάπως έτσι άρχισαν να ξετυλίγονται τα πράγματα μέσα μου. Ταυτόχρονα, αλλά χιαστί.

Μετά ήρθαν οι σπουδές στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, η μεγάλη περιπέτεια των χρωμάτων και των σχημάτων, που όσο προχωρούσε τόσο περισσότερο με βοηθούσε στην άλλη περιπέτεια, της γραφής. Ποτέ δεν υποκατέστησε η μία την άλλη μέσα μου, ποτέ δεν αλληλοαναιρέθηκαν.

Η ζωγραφική μου στηριγμένη στις γερές –αν και ενίοτε περιοριστικές– βάσεις των ακαδημαϊκών μου σπουδών, στηρίζεται συνήθως λιγότερο στο πρόσχημα της αφήγησης. Και επειδή τελικά οι δύο αυτοί εκφραστικοί τρόποι, ο εικαστικός και ο λογοτεχνικός, λειτουργούν για μένα συμπληρωματικά, υπάρχουν φορές που αν η μορφή μιας σκέψης ή ενός νοήματος εγκλωβίζεται στη μία γλώσσα, βρίσκει το δρόμο και τους κώδικες για να αρθρωθεί μέσα από την άλλη. Ουσιαστικά πρόκειται για δύο τρόπους προσέγγισης του εαυτού και των πραγμάτων, της ζωής και της τέχνης.

Για κάποια χρόνια, ο εκφραστικός αυτός δυϊσμός με προβλημάτιζε ως εσωτερική αντινομία· τελικά, όμως, εξελίχθηκε σε γόνιμο εσωτερικό διάλογο, σ' έναν διαρκή εμπλουτισμό των εκφραστικών μου δυνατοτήτων, που μέσα από τη διαδικασία καταβολάδων κι αντιδανείων προχωρά χρόνια τώρα και πορεύεται – μαζί του κι εγώ.

H. N.

Η Ηρώ Νικοπούλου γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε ζωγραφική και σκηνογραφία στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Έχει κάνει οκτώ ατομικές και πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Έχει εκδώσει έξι βιβλία ποίησης και πεζογραφίας. Άρθρα, ποιήματα και πεζά της έχουν δημοσιευθεί σε λογοτεχνικά περιοδικά και στον ημερήσιο Τύπο. Τελευταίο βιβλίο της είναι η συλλογή διηγημάτων *Ελληνιστί: ο γρίφος*.

«Φιγούρα σε δύο επίπεδα» (λάδι σε καμβά, 150x75 εκ)

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ

Το παιδί αρχίζει να γράφει ζωγραφίζοντας τα σύμβολα, και να ζωγραφίζει γράφοντας τις μικρές του ιστορίες.

Σ' αυτή την πρωτογενή εκδήλωση, το βασικό ένστικτο προς έκφραση και δημιουργία είναι αδιαφοροποίητο, χωρίς σαφή ταυτότητα, χωρίς φύλο θα λέγαμε: οι τέχνες είναι ακόμα μία.

Το παιδί μπορεί να μη συνεχίσει στην οδό της τέχνης – μετά την παιδική ηλικία, οι περισσότεροι δεν μπορούν πια να διακρίνουν τα ψίχουλα στο μονοπάτι. Αυτοί χάνονται στην πόλη, και καταβροχθίζονται από την αδηφάγα καθημερινότητα...

(Χάνονται, φυσικά, και οι λιγότεροι: εκείνα τα παιδιά που συνεχίζουν· αλλά αυτοί χάνονται στο μέσα τους δάσος, και τους καταβροχθίζει κάποια εκλεκτική, εναλλακτική πραγματικότητα – κάτι που είναι τουλάχιστον πιο διασκεδαστικό.)

Αυτοί, λοιπόν, που έχουν επιλέξει ή έχουν επιλεγεί να ασκήσουν την τέχνη, προχωράνε στη διαφοροποίησή της· και, μετά, σε πολλές περαιτέρω εξειδικεύσεις, για να μπορέσουν να εστιάσουν και να αφοσιωθούν σε κάποια μορφή της.

Όμως, στην πορεία μέσα στο μέσα τους δάσος, πολλοί νιώθουν την ανάγκη μικρών απιστιών που ανανεώνουν το πάθος. Σ' αυτές τις περιπτώσεις συχνά η μια τέχνη αφυπνίζει, αναστατώνει και γονιμοποιεί την άλλη.

Έτσι, πολλοί ζωγράφοι γράφουν και πολλοί ποιητές ζωγραφίζουν. Οι δημιουργοί, δηλαδή, της μιας ή της άλλης ομάδας, ασχολούνται περιστασιακά και με κάποιο αλλότριο, ψυχαναγκαστικό και ψυχάγωγο εργόχειρο, πλέκοντας τη σκέψη ή κεντώντας την αυτοσυγκέντρωσή τους, για τις ώρες που εκτίουν την, εκτός της κύριας τέχνης τους, ζωή τους.

Οι όροι της μιας τέχνης προσδιορίζουν και την άλλη. Κι αυτό γιατί, όπως είπαμε, οι τέχνες στην πηγή τους υπήρξαν μία. Μια εικόνα χίλιες λέξεις, αλλά και, μια λέξη χίλιες εικόνες.

Η εικόνα είναι ένα αίνιγμα από χρώματα και φόρμες του ορατού φάσματος– όπως η ποίηση, κατά τον ορισμό του Λειβαδίτη, είναι «ένα αίνιγμα από συνηθισμένες λέξεις».

Π. Π.

Η Παυλίνα Παμππούδη (Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, Byam Shaw School of Arts, London), είναι συγγραφέας και εικονογράφος. Έχει εκδώσει 15 ποιητικές συλλογές, 5 βιβλία πεζογραφίας, περισσότερα από 40 βιβλία δήθεν για παιδιά και 31 μεταφράσεις λογοτεχνικών έργων.

Επίσης, έχει κάνει δυο ατομικές εκθέσεις ζωγραφικής, έχει γράψει αρκετά σενάρια για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, καθώς και πολλά τραγούδια.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΕΤΣΕΤΙΔΗΣ

Ο ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ ΧΤΥΠΗΣΕ ΜΙΑ ΦΟΡΑ

Στην ελληνική μεταπολεμική γελοιογραφική σκηνή μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '50 κυριαρχούν οι πολιτικές γελοιογραφίες του Φωκ. Δημητριάδη και οι κοινωνικού περιεχομένου γελοιογραφίες που δημοσιεύονται στα λαϊκά περιοδικά, κυρίως στα περιοδικά *Θησαυρός* και *Ρομάντζο*. Είναι μια εποχή όπου ευδοκίμει η εξωστρεφής γελοιογραφία. Τα θέματα πολιτικών και κοινωνικών γελοιογραφιών είναι κατεξοχήν λαϊκότροπα, το χιούμορ που αποπνέουν εγγίζει περισσότερο την αισθητική του Καραγκιόζη, η λαϊκή σάτιρα εκφράζεται ποικιλοτρόπως με εμφανή και αισθητώς χοντροκομμένα συστατικά. Ακόμη και ο κορυφαίος Φ. Δημητριάδης δεν αποφεύγει τοιούτου είδους συστατικά, όπως είναι το παρδαλό κατσίκι, που συνοδεύει τις γελοιογραφίες του όταν σατιρίζει τον Κ. Τσαλδάρη ή η θρυλική κότα που συνοδεύει τον Κ. Τσάτσο. Άλλες εκφάνσεις αυτής της λαϊκίζουσας μορφής γελοιογραφίας είναι οι κοιλαράδες οπαδοί του κόμματος των βαρελοφρόνων, οι ευτραφείς διευθυντές που κρατούν στα γόνατά τους τις καλλίγραμμες γραμματείς, οι σύζυγοι που περιμένουν με τον κόπανο ανά χείρας τον μπερμπάντη σύζυγο, οι ερεθιστικές λούόμενες στις πλαζ, οι κακές πεθερές κλπ.

Στα σκίτσα εκ του εξωτερικού που αναδημοσιεύονται στα ελληνικά περιοδικά επικρατούν ανάλογα θέματα με πρωταγωνιστές τους Γάλλους γελοιογράφους Albert Dubout, Reynet, Fortune κ.ά.

Κάπου εκεί, στα τέλη της δεκαετίας του '50, το περιοδικό *Ο Ταχυδρόμος* κάνει άνοιγμα προς τους Έλληνες γελοιογράφους και συγκεντρώνει μια πλειάδα ταλαντούχων δημιουργών, οι οποίοι δίνουν νέα τροπή στην ελληνική γελοιογραφία. Έχουν ήδη δημοσιευθεί σκίτσα του S. Steinberg, του Bosc και άλλων μοντέρνων ξένων γελοιογράφων, τα οποία κομίζουν μια νέα αίσθηση του χιούμορ προτείνοντας το αφαιρετικό σχέδιο και την απομάκρυνση από τον βερμπαλισμό και τη χοντροκομμένη σάτιρα.

Σήμερα, η σχολή της γενιάς του *Ταχυδρόμου* τείνει να ξεπεραστεί, χωρίς να μπορεί να αποφανθεί κανείς ότι η νέα γενιά κάνει βήματα προόδου. Η πλειονότητα των σκίτσων είναι γεμάτη από φουσκίτσες με λόγια και διαλόγους. Νομίζω ότι υπάρχει και στο χιούμορ κρίση.

Δ. Π.

Ο Δημήτρης Πετσετίδης γεννήθηκε στη Σπάρτη το 1940. Σπούδασε Μαθηματικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει εκδώσει οκτώ συλλογές διηγημάτων και μια νουβέλα. Το 2011 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών με το Βραβείο Ουράνη για το σύνολο του έργου του. Γελοιογραφίες άρχισε να δημοσιεύει στο περιοδικό *Ο Ταχυδρόμος* από το 1964. Εν συνεχεία δημοσίευσε στο περιοδικό *Επίκαιρα* και στις εφημερίδες *Τα Νέα*, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, *Εξόρμηση*, *Το ποντίκι*, *Εποχή* (όπου και δημοσιεύει μέχρι σήμερα). Ακόμη γελοιογραφίες και σκίτσα έκανε για τα λογοτεχνικά περιοδικά *Οδός Πανός* και *Το Δέντρο*, και από το 2000 μέχρι το 2008 στο *Αντί*.

«Το φύλλο»

«Φραντς Κάφκα»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΩΜΑΝΟΣ

Με τη συμμετοχή μου σε αυτή την έκθεση είναι η πρώτη φορά που δηλώνω δημόσια τις δύο ιδιότητές μου. Λογοτέχνης και ζωγράφος. Υποθέτω να το επιτρέπουν αυτό τα 49 χρόνια που πέρασαν από τότε που εξέθεσα ζωγραφικό έργο σε γκαλερί, τα 31 χρόνια από την 1η από τις 11 ατομικές εκθέσεις μου, και η συμμετοχή μου σε περισσότερες από 40 ομαδικές στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Μέχρι σήμερα απέφυγα αυτή τη συνδήλωση ως έμπρακτη αντίδραση, αλλά και από σεβασμό στο τσαρουχικό: «Στην Ελλάδα είσαι ό,τι δηλώσεις». Έτσι λοιπόν δεν δήλωσα ποτέ τίποτε περισσότερο ή λιγότερο από τα ίδια τα έργα μου, σε λογοτεχνία και ζωγραφική, μέσα από παράλληλες και συστηματικά μη συμπαρουσιαζόμενες πορείες. Η πολύχρονη ενασχόλησή μου με τη θεωρία της λογοτεχνίας, και ειδικά της Αφηγηματολογίας, μου απέδειξε ό,τι όσοι γνωρίζουν από σχέδιο και χρώμα καταλαβαίνουν πως κάθε λογοτεχνικό έργο είναι αναλογικά ταυτόσημο με ένα ζωγραφικό. Δηλαδή, έχει σχέδιο, δομή, μέρη, «πλαστική», και τελικά ιδιοπρόσωπη απόδοση. Η προαπαιτούμενη στη λογοτεχνία οργανική γλώσσα είναι ισοδύναμη με το οργανικό σχέδιο και τα χρώματα στη ζωγραφική. Τα πορτρέτα –λάδια–, των συγγραφέων που παρουσιάζω, είναι μια έκθεση «εν προόδω» που ξεκίνησε το 1996 και ελπίζω σύντομα να ολοκληρωθεί.

Γ. Ρ.

Εκθέτει από μαθητής –1966. Πρώτη ατομική έκθεση, 1984. Έκτοτε έκανε 11 ατομικές εκθέσεις και συμμετείχε σε περισσότερες από 40 ομαδικές. Έργα ζωγραφικής του βρίσκονται σε μουσεία, πινακοθήκες, συλλογές, στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Από το 1972, επιμελητής εκδόσεων. Από το 1977, μέχρι σήμερα, έχει εκδώσει 12 βιβλία: 6 συλλογές διηγημάτων, 2 μυθιστορήματα, 1 νουβέλα, 1 μετάφραση διηγημάτων (Dylan Thomas), 1 αισθητική ιστορική μελέτη (*Το ρόπτρο*), και 2 μελέτες–δοκίμια. Από το 1978 δημοσιεύει άρθρα, δοκίμια για τη σύγχρονη τέχνη, και κριτική βιβλίου σε εφημερίδες και περιοδικά. Τα τελευταία χρόνια διδάσκει Αφηγηματολογία σε σεμινάρια συγγραφής λογοτεχνίας. Το 1997, δημιουργός και εκδότης του λογοτεχνικού περιοδικού *Πανδώρα* και των ομώνυμων εκδόσεων. Τελευταίο του βιβλίο: *Γούντιν, μια γυναίκα από τη Θεσσαλονίκη*, μυθιστόρημα, Άγκυρα, 3η έκδοση 2014.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ

ΑΜΦΙΒΛΗΣΤΡΑ ΚΑΙ ΣΑΓΗΝΗ

Η αφήγηση περιέχεται στην ζωγραφική και η εικονοποιία στην αφήγηση. Προαιώνια διαπλοκή. Η μία τέχνη διδάσκει την άλλη και την περιέχει. Εφόσον δεν ζωγραφίζεις, ή δεν κατέχεις από ζωγραφική, δεν ξέρεις να βλέπεις, κι εφόσον δεν συνομιλείς με την λογοτεχνία, δεν ξέρεις να αφηγείσαι, ή δεν νιώθεις τι είναι Ποίηση. Συνεπώς θα μιλούσαμε για σχεδόν Διόσκουρους, αν όλες οι Τέχνες τελικά δεν επικοινωνούσαν δυναμικά, οργανικά, και δεν δίδασκαν η μια την άλλη. Όλες. Ο ρυθμός είναι μουσικός όρος, αλλά συναντάται σε κάθε καλλιτεχνική έκφραση, όπως και ο τόνος, και η δομή, ή η αντίστιξη. Η έλλειψη, η αφαίρεση, ή το μοντάζ. Άρα, όταν γράφεις, οι άλλες τέχνες έχουν να σου μάθουνε πολλά, μέσα από τις δικές τους κατακτήσεις. Ιστορίσε, λέμε, με τοιχογραφίες τον ναό. Ή, ζωγράφισε, στο κείμενό του, αδρά τους χαρακτήρες. Αλλά για να κάνεις καθαυτή ζωγραφική υπάρχουν κι άλλοι λόγοι: η φαντασμαγορία της μοναξιάς, η μαγεία του μολυβιού, η μέθη απ' το νέφτι και την λαδομπογιά – ευωδία σύνθετη, μοναδική. Το μπλέξιμό σου στα βρόχια του καμβά – ως χελιδονόψαρο που παγιδεύεται εθελοντικά μέσα στα αμφίβληστρα και την σαγήνη.

Γ. Σ.

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης γεννήθηκε και ζει στη Θεσσαλονίκη. Έγραψε εννιά συλλογές διηγημάτων και τέσσερα μυθιστορήματα. Το τελευταίο βιβλίο του είναι το *Νοέμβριος*, εκδόσεις Πατάκη 2014.

«Γιάννης Σκαρίμπας» (λάδι σε μουσαμά)

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΙΣ

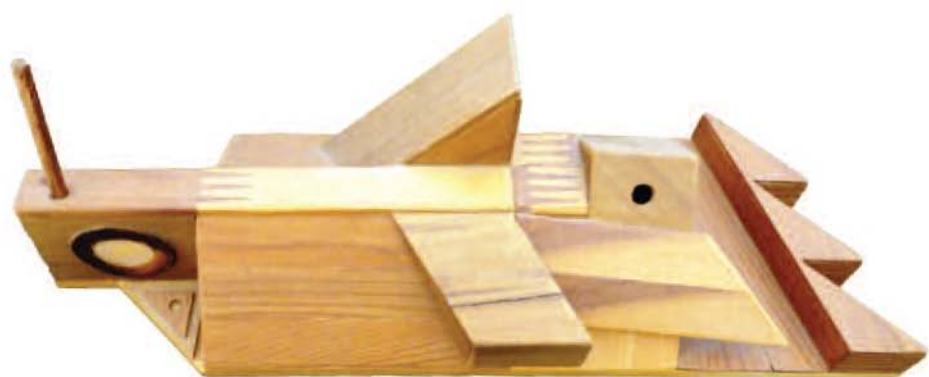
28 Δεκεμβρίου 2013, λίγες ημέρες πριν... βγούμε από τα μνημόνια, στο καφέ εγκλημάτων και ποιημάτων στο μοναστηράκι μεταξύ ρακής και ελιάς, φίλοι βάλθηκαν το πορτρέτο να μου κάνουν. Αν για παράδειγμα είναι δυνατόν με τόσα να ασχολούμαι πράγματα ή αν μπορώ σε βάθος να τα οδηγώ. Μα δεν μπορώ να κάνω αλλιώς ισχυρίζομαι, είναι η φύσις των πραγμάτων τέτοια. Ότι με χρώμα δεν μπορώ να το εκφράσω, θα το χαράξω σε ένα ξύλο, σε μια πέτρα, στο χαλκό. Κι αν πάλι μια λέξη το μυαλό μου καταστρέφει με ένα μολύβι στο χαρτί θα την απλώσω. Κι αν κουραστώ νταούλι θα πιάσω και χορό. Ναι συμφωνούσαν οι μισοί και τα ποτήρια αδειάζαν, κι άλλοι μου λέγανε: μα δεν μπορείς ο χρόνος είναι λίγος και δεν σου φτάνει μία ιδέα να αναπτύξεις, δεν δύνασαι το ύφος σου γνώριμο να το κάνεις. Δες τον «Χ», 12 ώρες ζωγραφίζει στη σειρά και πάλι λίγες είναι· έτσι μας λέει τακτικά. Άλλο ο «Χ» κι άλλο ο Στεφανάκης λέω εγώ. Στη φόρμα μένει, στη μορφή μα εγώ αλλού το πάω. Στον δρόμο βγαίνω, τον πόνο οσμίζομαι, φωνάζω. Η μυρωδιά του μελανιού μου αρέσει στο χαρτί και η ιδέα που σιωπηλά βήμα στο βήμα δίνει. Γι' αυτό το «Νέο Επίπεδο» ξανά δρόμους θα πιάσει και στενά. Είχε αγριέψει η συντροφιά, μεγάλωνε η παρέα, και ο καθένας πρόσθετε τη γνώμη τη δική του και τα ποτήρια άδειαζαν, οι δε ματιές εσφάζαν. Πως τάχατες βουνά κινεί η σκέψη όταν σε αυτή προσηλωθείς. Και πως αυτοί που μεγάλα έργα πραγματώσαν ποτές δεν θα πεθάνουν. Όσο για την πρώτη σκέψη σας κι εγώ θα συμφωνήσω αφού ψυχή τε και σώματι την τέχνη υπηρετώ. Όμως σε βάθος χρόνου όλα και όλοι θα χαθούν και πια θα γίνουν στάχτη. Γι' αυτό κάντε το κέφι σας όσο καλά μπορείτε φιλοσοφώντας πάντοτε πως η ζωή είναι λίγη.

Υ.Γ. Μεγάλωσα πια για να επιρρίπτω ευθύνες στο αναγνωστικό του Γραμματόπουλου, στον Λενάρντο, στους ντανταϊστές, στην ταινία *Μοντέρνοι Καιροί* του Τσάπλιν, στον Νίκο Χουλιαρά.

Ο Γιάννης Δ. Στεφανάκης γεννήθηκε στη Γρηγοριά Ηρακλείου Κρήτης το 1951. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας. Παρουσίασε δουλειά του σε πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, έχοντας βραβευτεί. Εκδίδει τα περιοδικά: *Νέο Επίπεδο* και το συλλεκτικό *Τεχνοπαίγνιον*. Διευθύνει επίσης τις συλλεκτικές εκδόσεις «Χειροκίνητο» πάνω σε ποίηση σημαντικών Ελλήνων ποιητών, εμπλουτισμένες με δικά του πρωτότυπα χαρακτηριστικά. Έχει κάνει την ταινία *Το αγαλόν-η Κλασική Τυπογραφία*. Στις εκδόσεις Γαβριηλίδης κυκλοφορούν τα βιβλία του: *Το καρφί του χρόνου*, 2010 και *Πρόσφυγας Θεός και άλλα ποιήματα* 2014. Έργα του υπάρχουν σε πολλές δημόσιες και ιδιωτικές συλλογές.

Από την ενότητα *Εικόνες περιπλάνησης* (μεικτή τεχνική, 30x25 εκ.)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΧΑΒΙΑΡΑΣ

Μικρός, σχεδιάζα σε χαρτόνι κι έκοβα φιγούρες για ιστορίες που επινοούσα κι έπαιζα θέατρο σκιών σε ένα τεντωμένο, φωτισμένο με ασετυλίνη σεντόνι. Όταν η μάνα μου έκαψε τις φιγούρες μου σε μια φωτιά του Αϊγιάννη, γιατί παραμελούσα τα μαθήματά μου στο δημοτικό, άρχισα να γράφω τις ιστορίες μου και να τις κρύβω, αλλά η συχλωρεμένη τις έβρισκε κι αυτές και τις εξαφάνιζε. Ευτυχώς, τα γραπτά ξαναγράφονται. Δύο φορές, μία στη δεκαετία του 1980 και μία στη δεκαετία του 2000, κάτι σαν αποστροφή για το γράψιμο, με ώθησε να καταπιαστώ με τη ζωγραφική μινιατούρας και την ξυλογλυπτική. Για να επιστρέψω στο γράψιμο χρειάστηκε να κάψω στην αυλή μου, στην Αμερική το 1987, κάπου τρεις ντουζίνες γλυπτά μου, πράξη θυσίας που όμως δεν την επανέλαβα με τις κατασκευές μου στη δεκαετία του 2000. Τα έργα με τα οποία συμμετέχω στην έκθεση και την έκδοση του σχετικού καταλόγου με την πρωτοβουλία της Εταιρείας μας, είναι από τη δεύτερη αυτή φουρνιά, που εξακολουθεί να υπάρχει. Έχω παρατηρήσει και πιστεύω ότι, στην περίπτωση μου τουλάχιστον, η ίδια δημιουργική ενέργεια και οι ίδιες εκλάμψεις, θεματικές ή τεχνικές, χαρακτηρίζουν τόσο το γράψιμο όσο και τις μικρότερες επιδόσεις μου στις εικαστικές και πλαστικές τέχνες.

Σ. Χ.

Ο Στρατής Χαβιαράς γεννήθηκε στη Νέα Κίο της Αργολίδας, όπου τελείωσε το δημοτικό και τα επόμενα 20 χρόνια δούλεψε στις οικοδομές. Εξέδωσε τέσσερις συλλογές ποιημάτων, και το 1967 μετανάστευσε στην Αμερική. Αποφοίτησε από το κολέγιο Goddard με Master in Fine Arts, και από το 1974 ως το 2000, διηύθυνε τη βιβλιοθήκη σύγχρονης ποίησης του Πανεπιστημίου Harvard, όπου δίδαξε, διοργάνωσε τακτικές ομιλίες και αναγνώσεις, και διηύθυνε τα λογοτεχνικά περιοδικά, *Arion's Dolphin* και *Harvard Review*. Σπάνια, όταν δεν γράφει μυθιστορήματα, ζωγραφίζει μινιατούρες και φτιάχνει ξύλινες μικροκατασκευές.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ

ΤΟΤΕ ΠΟΥ Ο ΔΟΜΙΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ ΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΕΙ ΤΟ ΘΕΟ

Ο ζωγράφος Δομίνικος Παναγιωτόπουλος, ενώ μια ζωή ζωγράφιζε νεκρές φύσεις, λουλούδια σε βάζα κι άλλα τέτοια, μια μέρα, έτσι, στα καλά καθούμενα, αποφάσισε να ζωγραφίσει το Θεό. Και σα να μην έφτανε αυτό, αποφάσισε επίσης πως ό,τι είχε ζωγραφίσει μέχρι τότε ήταν ανάξιο λόγου κι άξιο να καεί. Έριξε λοιπόν στη φωτιά όλες τις νεκρές φύσεις και τα λουλούδια σε βάζα κι όλα τ' άλλα σχετικά, που είχε φτιάξει, και βάλθηκε να σκέφτεται πώς να ζωγραφίσει το Θεό.

Το πρόβλημα δεν ήταν διόλου απλό, γιατί ο Δομίνικος Παναγιωτόπουλος ήταν καλός ζωγράφος και δεν του πήγαινε να φτιάξει έναν ασπρομάλλη γέρο σαν τον Αϊ Βασίλη ή κάτι τέτοιο.

Έμενε λοιπόν σιωπηλός, μέρες ατέλειωτες, μπροστά στην κάτασπρη, λεία επιφάνεια του στοκαρισμένου μουσαμά του, με μια μόνο σκέψη να γυρίζει μέσα στο μυαλό του: «Πώς είναι ο Θεός;»

Οι μέρες έγιναν μήνας κι ο μήνας μήνες κι ο Δομίνικος δεν έλεγε να κουνήσει απ' τη θέση του, δεν έλεγε να βάλει άλλη σκέψη στο μυαλό του.

Το φαΐ που του 'φερνε μια γριά γειτόνισσα έμενε σχεδόν ανέγγιχτο. Οι φίλοι του, καφενόβιοι καλλιτέχνες, όπως άλλωστε ήταν κι ο ίδιος κάποτε, τον έχασαν απ' τις παρέες τους. Ένας δεσμός, που πιθανόν να οδηγούσε στο γάμο, διαλύθηκε. Ακόμα κι η γριά γειτόνισσα, που τον φρόντιζε, σταμάτησε στο τέλος να πηγαينوέρχεται, γιατί φοβήθηκε πως του 'χε στρίψει και ποτέ δεν ξέρεις τι γίνεται μ' αυτούς τους τρελούς καλλιτέχνες.

Μια μέρα, ένας ζητιάνος χτύπησε την πόρτα του. Μην παίρνοντας απάντηση και βρίσκοντας ξεκλείδωτα, μπήκε κι είδε το Δομίνικο να κάθεται, με την πλάτη γυρισμένη προς την πόρτα, ακίνητος μπροστά στο καβαλέτο του.

«Ο Θεός να σου δίνει χρόνια, παλικάρι μου», είπε ο ζητιάνος, «δώσε μου μια βοήθεια». Στο άκουσμα της λέξης Θεός, ο Δομίνικος βγήκε απ' τον ιερό του λήθαργο και στράφηκε προς το γέρο.

«Έχεις δει ποτέ το Θεό;» ρώτησε.

«Συνέχεια τον έχω εμπρός μου», απάντησε ο ζητιάνος. «Ακόμα και τούτη τη στιγμή που σου μιλώ τον βλέπω, γιατί ο Θεός είναι τα πάντα».

«Τα πάντα...», επανέλαβε σαν ηχώ ο Δομίνικος.

«Ναι, τα πάντα», ξανάπε ο ζητιάνος. «Είναι μαχαίρι και αρνί και πυρκαγιά και δάσος και έρημος και ποταμός ...»

Αργύρης Χιόνης (1943-2011). Ποίηση, πεζογραφία, μετάφραση. Συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του: *Η φωνή της σιωπής. Ποιήματα 1966-2000* (Νεφέλη, 2006). Τελευταίο του βιβλίο: *Ό,τι περιγράφω με περιγράφει. Ποίηση δωματίου* (Γαβριηλίδης, 2010).

«Νύχτα, στα απόκρημα δωμάτια του νου», 2003. (Έργο 7329, ακρυλικά, 103x118 εκ., 2003)

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Ο άνθρωπος που ξέρω περισσότερο αλλά και λιγότερο απ' όλους είναι ο εαυτός μου. Οι ζωγραφιές που κάνω δέν είναι αυτοπροσωπογραφίες, απλά ζωγραφίζω ανθρώπους που μου μοιάζουν. Οι σκύλοι που πολλές φορές τους συνοδεύουν ενδεχομένως είναι το άλλο τους μισό. Αυτό το ζώο είναι το άλλο μου μισό.

Ο φύλακάς μου ή και ο εχθρός μου. Τα χρώματα στις ζωγραφιές μου δεν έχουν σχέση με τα χρώματα των διαφημιστικών αφισών. Είναι περισσότερο τα χρώματα που έχουν καμιά φορά τα όνειρα. Σ' αυτά που κάνω λειτουργεί ένα είδος παραίσθησης. Είναι σαν να πλησιάζω και ν' απομακρύνομαι ταυτόχρονα απο τα αντικείμενα. Ζωγραφίζω περισσότερο για να δω παρά για να δείξω.

ΓΡΑΦΩ ΣΤΟ ΧΑΡΤΙ

Χρόνια και χρόνια
γράφω πάνω στο χαρτί.
Με εύθυμο πενάκι
ζωγραφίζω κάθε μέρα
ετούτη τη μακρά διαδρομή
που οδηγεί με σιγουριά
στ' οριστικό μου σπίτι.

Ο Νίκος Χουλιάρης γεννήθηκε το 1940 στα Ιωάννινα. Σπούδασε γλυπτική και σκηνογραφία στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Έχει πάρει μέρος σε πλήθος ομαδικών εκθέσεων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό κι έχει στο ιστορικό του 17 ατομικές εκθέσεις. Παράλληλα με τη ζωγραφική ασχολήθηκε και με τη λογοτεχνία. Έχει εκδώσει πάνω απο είκοσι βιβλία. Διηγήματά του και το μυθιστόρημά του *Ο Λούσιος* έχουν μεταφερθεί στην τηλεόραση. Στη Διεθνή Έκθεση της Λειψίας, το 1978, τιμήθηκε με το Α' βραβείο για το καλύτερα σχεδιασμένο βιβλίο στον κόσμο. Επίσης το 1969 με το βραβείο Παρθένη για τη ζωγραφική του.

Το 1963 ξεκίνησε να γράφει τραγούδια, μερικά από τα οποία τα τραγουδούσε ο ίδιος σε μουσική της εποχής. Επίσης ήταν απο τους πρώτους που διασκεύασε παλιούς ηπειρωτικούς

Α. Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Στο έργο του Νιρβάνα *Το βιβλίο του Κυρίου Ασόφου* ο Καβάφης σημάδεψε την εξής περικοπή: «Μανία έχει ο κόσμος να ζωγραφίζει. Μανία να περιγράφη. Η ζωγραφική και η περιγραφή είναι η μεγαλύτερη πληγή του αιώνα μας. Λίγες περιγραφές όσο μπορείς. Περίγραψε μονάχα εκείνο που είδες ξεχωριστά εσύ και που είσαι βέβαιος πως το είδες». Ό,τι εντυπωσίασε προφανώς τον Καβάφη, διαβάζοντας την παρατήρηση του Νιρβάνα, είναι η διάκριση ανάμεσα στη ζωγραφική τού «έξω» και στη ζωγραφική τού «μέσα». Ανάμεσα στην απεικόνιση μιας (νεκρής) φύσης και στην εξεικόνιση της (ζωντανής) ψυχής σου. Στη ζωγραφική, όπως και στην ποίηση και στην πεζογραφία, δυο είναι τα ζητούμενα: το ένα να μπορέσεις να δεις «ξεχωριστά εσύ» ό,τι δεν είδαν οι άλλοι, και το δεύτερο να «είσαι βέβαιος πως το είδες». Ο Καβάφης πρώτευσε και στα δύο ετούτα αθλήματα. Για τον Νιρβάνα δεν ξέρω. Η τέχνη, είτε ζωγραφική είτε ποίηση, είναι επικίνδυνη σαν επιλογή τρόπου ζωής. Καταπίνει ζωές, όπως ο Μολώχ, ιδιαίτερα εκείνων που έχουν τη μανία να ζωγραφίζουν χωρίς να είναι σίγουροι πως έχουν πρωτύτερα δει κάτι που αξίζει να δουν και οι άλλοι. Εξάλλου το να δεις «ξεχωριστά εσύ» ό,τι δεν βλέπουν οι άλλοι και να είσαι «βέβαιος πως το είδες», είναι «Θεού δώρο» («τί δέ έχεις ούκ έλαβες», 1 Κορ. 4:7), και για την ανθρώπινη δικαιοσύνη «μισθός» επίμονης άσκησης, οδυνηρής μαθητείας, εγκαρτέρησης, ταπείνωσης και συντριβής. Στη ζωγραφική, που δουλεύει με τα μάτια, μολονότι το ζητούμενο δείχνει πιο εύκολο, στο βάθος είναι δυσκολότερο. Όταν γράφεις ένα ποίημα, έχεις δίπλα σου ένα λεξικό, μια γραμματική για να σε βοηθήσει να δεις και να βεβαιωθείς πως βλέπεις σωστά και πως αυτό που έγραψες έχει βάση. Στη ζωγραφική όμως δεν υπάρχουν λεξικά των γραμμών, των χρωμάτων, των φωτοσκιάσεων και των σχημάτων. Το μόνο εξωτερικό στήριγμά σου είναι η άγραφη «παράδοση της εικόνας». Ό,τι λοιπόν πρέπει να κάνεις πάνω στο τελάρο είναι να συνδυάσεις έτοιμες γνωστές εικόνες, με μοντέλο ό,τι είδες και είσαι σίγουρος πως ό,τι είδες, το είδες μόνο εσύ και αξίζει να το δουν και άλλοι. Το άλλο σου εργαλείο είναι να παραποιήσεις κάπως τους συνδυασμούς. Με μέτρο. Γιατί δεν θα πείσεις κανέναν αν επιμείνεις πως μία γραμμή σου είναι «κεφάλι».

Α. Κ. Χ.

Ο Α.Κ. Χριστοδούλου (Βόλος 1943), δικηγόρος (1969-2004), ίδρυσε τις εκδόσεις «Ζώδιο», μετέφρασε το *Μόμπι-Ντικ* του Χέρμαν Μέλβιλ, διευθύνει τη σειρά *Orbis Litterae* των εκδόσεων «Gutenberg» και επιμελείται μαζί με τον Γιάννη Πατίλη τη σειρά *Σύρτις* στις εκδόσεις «Πλανόδιον». Έχει δημοσιεύσει Ποιήματα, δοκίμια (*Η Στροφή του Σεφέρη, Αριάδνη, Γραφέως Κάτοπτρον, Εισαγωγή στην ποίηση του Γιάννη Πατίλη, Αποτυπώματα Αγγέλου: Σπουδή στη ζωγραφική της Ηρώς Νικοπούλου*), νουβέλες (*Η Κυρία Νοεμί, Το Αγκάθι ή Ο Παντελής Βλαστός, Αζόρ, ο Σκύλος, Ο Κινέζος, Ο σωσίας*), θέατρο (*Ο άγγελος*) κ.ά.

«Loomings» / «Αμυδρές γραμμές στο θαλασσινό ορίζοντα». Εικονογραφικό σχόλιο στο πρώτο κεφάλαιο του *Μόμπι-Ντικ* του Χέρμαν Μέλβιλ. Ακρυλικά. Φεβρουάριος 2011.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ

ΜΟΝΤΕΛΟ 36FF-3D AF SUPER

Είκοσι χρόνια τώρα χρησιμοποιώ την ίδια μηχανή, μια απλή τσέπης Ricoh, απωανατολικής καταγωγής. Την αγόρασα κάποτε στην Αυστραλία. Το μεγάλο της πλεονέκτημα είναι η δυνατότητα να τυπώνει ηλεκτρονικά, στην άκρη του καρέ, την ημερομηνία λήψεως. Το στοιχείο αυτό τη μετατρέπει αυτομάτως σε ένα χρησιμότατο εργαλείο: ένα φωτογραφικό σημειωματάριο-ημερολόγιο. Πρόσωπα, χώροι, δραστηριότητες εκτός κάδρου, όλος αυτός ο φόρτος νοσταλγίας που συσσωρεύεται, μπορεί εύκολα να ανακληθεί – και να χρησιμοποιηθεί δεόντως εν καιρώ.

Η ενασχόλησή μου με τη φωτογραφία δεν ορίζεται από καλλιτεχνικές φιλοδοξίες. Υπαινίχθηκα ήδη κάποια επαγγελματική συναλλαγή, στο βάθος όμως πιστεύω ότι είναι αποτέλεσμα ενός αναπόφευκτου ναρκισσισμού. Μου αρέσει να φωτογραφίζω. Φωτογραφίζοντας, φυσικά, φωτογραφίζω τον εαυτό μου. Ο φακός έχει τις ιδιότητες εσόπτρου. Έχω δει, σε τουαλέτες δημοσίων χώρων κυρίως, ανθρώπους να κοιτούνται στον καθρέφτη μαγνητισμένοι από το είδωλό τους. Το θέαμα έχει κάτι τρομαχτικό εντέλει. Με το μάτι στο «παραθυράκι» της μηχανής υφίσταμαι τον ίδιο μαγνητισμό. Δεν πρόκειται βεβαίως για μια κλειδαρότρυπα. Οι αναλογίες είναι άλλου ποιού και αφορούν σταθερά τη σχέση μας με το χρόνο. Θα ισχυριστώ εδώ ότι οι φωτογραφίες αυτής της σειράς έχουν θέμα το ανθρώπινο σώμα. Φωτογραφίζω τα πάντα. Ιδιαίτερα μου αρέσει να φωτογραφίζω γυναίκες. Το τι υπόσχεται ένα γυναικείο κορμί δεν είναι κάθε φορά αυτονόητο. Είναι όμως ποιητικό. Και μια τεχνική πληροφορία: Χρησιμοποιώ, κατά κανόνα, έγχρωμα αρνητικά, η επεξεργασία των οποίων γίνεται αποκλειστικά σε εμπορικά εργαστήρια.

Θ. Β.

Ο Θανάσης Βαλτινός έχει γράψει διηγήματα, μυθιστορήματα όπως και σενάρια για τον κινηματογράφο. Έχει μεταφράσει αρχαίους Τραγικούς: *Τρωάδες*, *Ορέστεια*, *Μήδεια*. Το 1984 τιμήθηκε με το Βραβείο Σεναρίου του Φεστιβάλ των Καννών· το 1990 με το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος· το 2001 με το Διεθνές Βραβείο Καβάφη· το 2002 με το Βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών Πέτρος Χάρης. Είναι τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΩΤΗΣ

Η ΣΤΑΓΟΝΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Τη στιγμή ακριβώς που το μάτι συλλαμβάνει την εικόνα και ως προέκτασή του το κλείστρο της φωτογραφικής μηχανής κλείνει, σταματά η ροή του χρόνου. Άλλος χρόνος δεν υπάρχει πέραν του αιχμαλωτισμένου που θα διαρκέσει διά παντός. Αυτός ο αιχμαλωτισμένος χρόνος φορτισμένος με τα δικά μας συναισθήματα και ερμηνείες, παραμένει παρών, αιτώντας τα συναισθήματα και τις ερμηνείες των άλλων.

Η στιγμή αιχμαλωτίζει τη φωτογραφία ή η φωτογραφία τη στιγμή; Η φωτογραφία κυνηγός του χρόνου, ή ο χρόνος κυνηγός της φωτογραφίας σαν την άλλη ιλιαδική παρομοίωση του κυκλικού κυνηγητού του Αχιλλέα με τον Έκτορα. Κανείς δεν θα πιάσει τον άλλον, αλλά ο ένας θα κυνηγά αενάως τον άλλον. Χρόνος και φωτογραφία. Ασπρόμαυρο κάδρο, φωτοσκιάσεις ζωής, με το ερώτημα πάντα πού θα πέσει η σκιά. Η ποίηση κατορθώνει το εγκώμιο της σκιάς της ζωής, των λέξεων το φως, αιχμαλωτίζει και ακυρώνει μέσα από τις λέξεις το χρόνο. Ποιο όμως είναι το θέμα στην ποίηση όπου θα εστιάσει ο ποιητής με τον ίδιο τρόπο που ο φωτογράφος ψάχνει να βρει την οπτική γωνία του δικού του θέματος. Η φωτογραφία πασχίζει να αποτυπώσει σε πρώτο επίπεδο το πραγματικό. Σε δεύτερο επίπεδο να το ερμηνεύσει. Ανάλογα και η ποίηση πρωτίστως να αποδώσει τη ζωή μέσα από αιφνίδιες εικόνες, εμβασθύνσεις μελωδικές και ερμηνείες.

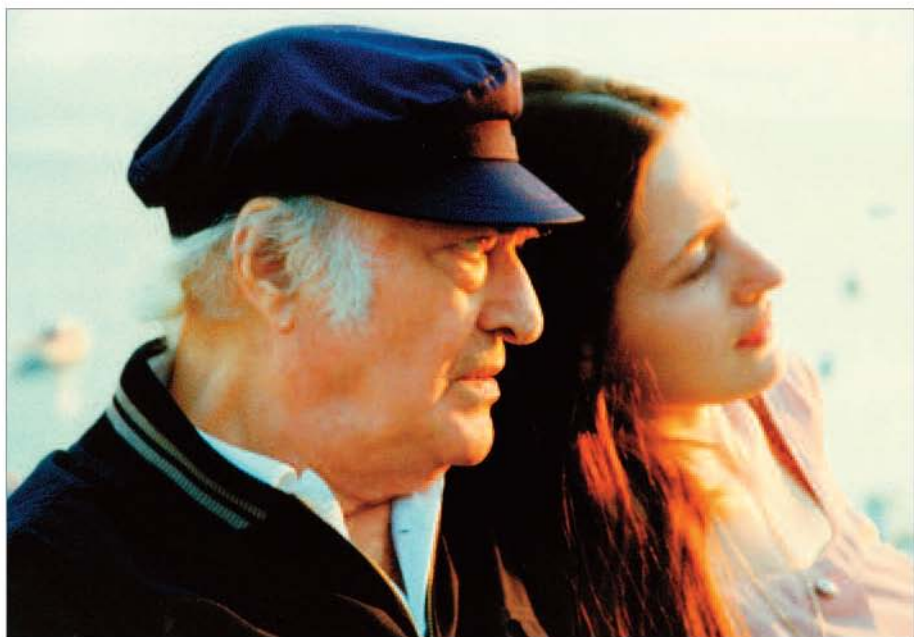
Σε ποιον όμως ανήκει η φωτογραφία; Στον φωτογράφο, στο θέμα του περιεχομένου της ή στον θεατή της; Σε ποιόν ανήκει αντιστοίχως η ποίηση; Ερωτήματα που διεκδικούν πλείστες απαντήσεις. Με σταθερό και ανίκητο διεκδικητή το χρόνο, κάθε απάντηση επανέρχεται και ως ερώτηση. Υπάρχει ασπρόμαυρη και έγχρωμη ποίηση, όπως η φωτογραφία, και ποια θα χαρακτηρίζαμε έτσι τηρώντας αναλογίες και κανόνες;

Την ελλείπουσα διάσταση της φωτογραφίας τη συμπληρώνει ο χρόνος που εκτείνεται από τη στιγμή προς το μέλλον. Το συναίσθημα που καλύπτει αυτό το διάστημα, είναι η αντανάκλασή του στην αιωνιότητα. Αυτό κατορθώνει με άλλα μέσα και η ποίηση: καταργεί αλλά και αποκαθιστά τη ροή του χρόνου, αιχμαλωτίζει το μέλλον μέσα από το παρόν και το αποδίδει και αυτή όπως και η φωτογραφία αναλλοίωτο στην αιωνιότητα.

Πιάτσα Σαν Μάρκο (30x40 εκ.)

Ο Γιώργος Γώτης γεννήθηκε στην Ανδραβίδα Ηλείας το 1956. Σπούδασε στην Οδοντιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Υπήρξε μέλος της συντακτικής επιτροπής των περιοδικών *Διάλογος* (1978-1983) και *Εκ παραδρομής* (1985-1992). Από τις εκδόσεις Στιγμή έχουν κυκλοφορήσει οι ποιητικές του συλλογές: *Όρθρου βαθθός* (1988, εκτός εμπορίου), *Φυσική ιστορία* (1991), *Κρυμμένη εικόνα* (1999), *Χρονογραφία* (2007), *Δίχως χάρτη* (2011) και το ταξιδιωτικό *More Veneto* (Βενετικό Ημερολόγιο) το 2013. Επίσης μαζί με τον Δ. Κράγκαρη και τον Α. Φουσκαρίνη την *Ανθολογία Ηλείων Λογοτεχνών*, έκδοση της Μορφωτικής Ένωσης Λεχαιών «Ο Αντρέας Καρκαβίτσας». Από τις εκδόσεις του Φοίνικα τα: *Γεώργιος Βιζυηνός, Μοσκόβ Σελήμ*, 2002 (επίμετρο) και *Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, Άγιον Όρος*, 2006 (επίμετρο). Το 2008 τιμήθηκε με το Βραβείο Ποίησης του λογοτεχνικού περιοδικού *Διαβάζω* για την ποιητική του συλλογή *Χρονογραφία*. Κείμενά του έχουν δημοσιευτεί σε εφημερίδες και περιοδικά. Ζει και εργάζεται ως οδοντίατρος στην Αθήνα.

«Ελύτης, 1»

Η φωτογραφία δεν έπαιξε ποτέ τον πρώτο ρόλο στα πράγματα που κάνω. Είμαι ένας άνθρωπος που γράφει. Ωστόσο δεν θα μπορούσα να φανταστώ την ζωή μου χωρίς την φωτογραφία. Μου είναι απαραίτητη, ιδιαίτερα μετά από έντονη συγγραφική εργασία. Νομίζω πως με ξαναφέρει κοντά στο συγκεκριμένο – έστω κι αν δουλειά της είναι να το μεταβάλλει σε αφηρημένο τέχνημα.

Οι απόψεις μου για την τέχνη της φωτογραφίας βρίσκονται στο δοκίμιο «Φως, γραφή, φωτογραφία» που τυπώθηκε σαν επίμετρο στο *Φως των Ελλήνων*.

Μερικά βιβλία μου ξεκίνησαν από την φωτογραφία. Π.χ. το λεύκωμα *Φως των Ελλήνων* γεννήθηκε από τρεις διαφάνειες που τράβηξα ένα απομεσήμερο στην Ομορφοκλησιά. Αυτές μου έδωσαν την ώθηση να αναλύσω το ελληνικό φως στα ιδεολογικά του συστατικά. Στο βιβλίο αυτό, το κείμενο ακολουθούσε τις φωτογραφίες. Το ίδιο συνήθως γινόταν και στα «Φωτογραφήματα» που παρουσίαζα στο περιοδικό *Τέταρτο* και στα «Στιγμιότυπα» που εμφανίζονταν στο περιοδικό *Φωτογράφος*. Η σχέση φωτογραφίας και κειμένου είναι ιδιότυπη. Προσπαθώντας να τα συνδυάσω διαπίστωσα συχνά πως η φωτογραφία, ακόμα και η μέτρια, εύκολα επισκιάζει τον λόγο. Όταν μερικές φορές έδειξα αργότερα το κείμενο χωριστά, μου είπαν: «Μα αυτό είναι ωραίο κείμενο!» Το είχαν ήδη δει πλάι στην φωτογραφία, αλλά δεν του είχαν δώσει σημασία. Γι' αυτό βρίσκω την ιδέα του «φωτογραφικού δοκιμίου», που κάποτε επεχείρησα να κάνω, μάλλον απρόσφορη. Συνδυασμός νόθος, είδος μεικτό και –ίσως– μη νόμιμο.

Φωτογραφίες μου έχουν χρησιμοποιηθεί σε εξώφυλλα βιβλίων, περιοδικών καθώς και δίσκων. Εδώ και δέκα χρόνια έχω φωτογραφικά blogs στο διαδίκτυο και συνοδεύω τα σχόλιά μου σε δικτυακές στήλες με δικές μου φωτογραφίες. Έχω κάνει δύο εκθέσεις, έχω εκδώσει δύο άλμπουμ και έχω δημοσιεύσει σε περιοδικά ελληνικά και ξένα. Παρόλο που κέρδισα και χρήματα από την φωτογραφία, θεωρώ τον εαυτό μου πάντα ερασιτέχνη, με την κυριολεκτική έννοια της λέξης.

(Επικαιροποιημένο απόσπασμα από την αυτοβιογραφία του Ν. Δ. *Οι δρόμοι μου*)

Ποιητής, δοκιμιογράφος, πεζογράφος, χρονογράφος, σατιρικός και φωτογράφος, ο Νίκος Δήμου γεννήθηκε στην Αθήνα το 1935. Σπούδασε Φιλοσοφία στο Μόναχο. Από το 1953 έχουν κυκλοφορήσει 63 βιβλία του σε πολλές επανεκδόσεις – και στο εξωτερικό. Από το 1979 προσωπικές στήλες σε έντυπα και το διαδίκτυο.

Περισσότερα στο HYPERLINK "<http://www.ndimou.gr>" www.ndimou.gr.

ΑΜΑΝΤΑ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΛΕΦΤΡΑ

Μαθήτριά Δημοτικού, έκλεψα τα σκίτσα μιας συμμαθήτριάς μου και ανακοίνωσα πως ήταν δικά μου. Η μητέρα μου έδειξε τα σκίτσα στον Νίκο Κεσσανλή κι εκείνος εντυπωσιάστηκε. Τους άκουγα να μιλούν με ενθουσιασμό για το μέλλον μου. Συνέχισα την ίδια τακτική. Μου χάρισαν μια θαλασσογραφία: την καδράρισα κι έβαλα την υπογραφή μου. Η ανικανότητά μου να ζωγραφίσω με είχε κάνει κλέφτρα.

Πολύ νωρίς στη ζωή μου κατάλαβα πως η παθολογική αγάπη της τέχνης μπορεί να οδηγήσει σε υφανταγές ταυτότητας. Ίσως αυτό με έκανε συγγραφέα τελικά. Δεν είναι τυχαίο πως αρκετοί ήρωές μου είναι καλλιτέχνες. Στο μυθιστόρημα *Γιατί σκότωσα την καλύτερή μου φίλη* οι δύο κεντρικές ηρωίδες φοιτούν στη Σχολή Καλών Τεχνών – μια καλή ευκαιρία για να αντιστρέψω την ιστορία των πλαστών υπογραφών. Χρησιμοποιώντας το όνομα της μιας εξ αυτών, της Άννας Χορν, συμμετείχα σε εκθέσεις (όπως η έκθεση «Πορνογραφία» στη Βαβέλ και «Loops» στο Σαπωνοποιείο). Αυτή τη φορά τα έργα ήταν δικά μου, όχι το ονοματεπώνυμο.

Στην «Πορνογραφία» η Άννα εξέθεσε μια σειρά polaroids με στιγμιότυπα καθημερινής ζωής που περιλαμβάνουν εκδοχές διείσδυσης: κόψιμο των σελίδων ενός βιβλίου με χαρτοκόπτη, καθάρισμα μιας λεκάνης τουαλέτας με βουρτσάκι κ.ο.κ. Στο Σαπωνοποιείο εγκατέστησε ένα λοφάκι με ξερές πευκοβελόνες και τις έβαψε με πράσινο φλούο σπρέι ανασταίνοντας τη φύση. Η ηρωίδα μου είχε έντονες οικολογικές ανησυχίες. Στο βιβλίο –που εκδόθηκε το 2002– η Άννα Χορν συμμετείχε σε μια εξέγερση εναντίον της κατασκευής της Αττικής Οδού και των Ολυμπιακών έργων. Βρήκε το θάνατο από πυρά αστυνομικών, όπως ο Αλέξανδρος Γρηγορόπουλος, έξι χρόνια αργότερα.

Στα περισσότερα βιβλία μου χρησιμοποιώ έργα άλλων. Στο μυθιστόρημα *Πριγκίπισσα Σαύρα* υπεξαίρεσα ακόμη και παιδικές ζωγραφιές της κόρης μου, τις οποίες ενέταξα οργανικά στην πλοκή. Στους καλλιτέχνες που με βοηθούσαν κατά διαστήματα (Χριστίνα Δημητριάδη, Mary Flanagan, Sara Heywood) έδινα λεπτομερείς οδηγίες λήψεων, αλλά αρνιόμουν να πατήσω το κουμπί της φωτογραφικής μηχανής. Οι συνεργασίες ήταν ο δρόμος μου. Ένα παράδειγμα: μαζί με τον άντρα μου, τον εικαστικό Δημήτρη Τσουμπλέκα, κάναμε την έκθεση-performance «Η Χίνα» στο Βερολίνο (Γκαλερί Zagreus Project, 2005), και στη Βιέννη (Alte Schmiede, 2006). Δουλεύω εικαστικά, σκέφτομαι με εικόνες και συνεχίζω να κλέβω.

A. M.

Η Αμάντα Μιχαλοπούλου είναι συγγραφέας. Το νέο της μυθιστόρημα *Η γυναίκα του Θεού* κυκλοφορεί στις εκδόσεις Καστανιώτη. Στις ίδιες εκδόσεις κυκλοφορεί και ο ελληνογερμανικός κατάλογος της έκθεσης «*Η Χίνα. Μια οικογενειακή ιστορία*».

«Άννα Χορν», φωτογραφία καταλόγου από την έκθεση «Loops» στο Σαπωνοποιείο.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Μια ταυτόχρονη και παράλληλη δραστηριότητα παραπλήρωμα της συγγραφικής και η φωτογραφία. Μια αρχικά ερασιτεχνική ενασχόληση που συνοδοιπόρησε με την πρώτη. Κάποτε αναγνώρισα πολλά κοινά σημεία και στις δύο. Η οπτική των κειμένων μου συμπίπτει καθαρά με τη γραφή των φωτογραφιών μου. Έτσι συνέβαλα στην ενίσχυση των δύο σκελών του όρου φωτο- και -γραφία χωρίς να το είχα προσχεδιάσει. Ευχάριστη και δημιουργική η συνεργασία μου με τη γραφομηχανή μου και τις φωτογραφικές μηχανές μου...

K. N.

Ο Κυριάκος Ντελόπουλος γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1933. Σπουδές: Αγγλική Φιλολογία (Πανεπιστήμιο Αθηνών). Βιβλιοθηκονόμος (Κολέγιο Αθηνών, 1952-1985). Σύμβουλος βιβλιοθηκών, εκδοτών, βιβλιοπωλείων. Μέλος πνευματικών, πολιτιστικών σωματείων. Συνεργάτης της *Καθημερινής* (1977-2010) και άλλων ελληνικών και ξένων φιλολογικών, λογοτεχνικών, βιβλιοθηκονομικών και βιβλιογραφικών περιοδικών. Συγγραφέας 64 έργων: φιλολογικών, πεζογραφικών, βιβλιοθηκονομικών, βιβλιογραφιών, φωτογραφικών κ.ά. Το κύριο μέρος του φωτογραφικού έργου του έχει κατατεθεί στο Μουσείο Μπενάκη. Μεταφραστής 15 μυθιστορημάτων αγγλικής και αμερικανικής λογοτεχνίας. Επιμελητής 146 εκδόσεων. Δημιουργική ενασχόληση: φωτογραφία (10 ατομικές εκθέσεις, συμμετοχή σε 8 ομαδικές και 14 διεθνείς). Βραβεία Ακαδημίας Αθηνών: *Παιδικά και Νεανικά Βιβλία του 19ου αιώνα* (Ε.Λ.Ι.Α. 1995), *Νεοελληνικά Φιλολογικά Ψευδώνυμα* (Εστία 2005). www.delopouloskyr.gr

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ

ΛΕΞΕΙΣ : ΘΑΛΑΣΣΑ

ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ

Το βλέμμα του δημιουργού αναζητεί τη διάρκεια της σημασίας σ' ένα ερέθισμα... Το γεγονός της ποιητικής πράξης –η εμπνευσμένη στιγμή αποτυπωμένη ευθαρσώς και με ακρίβεια– ξεπερνάει τη συνειδητή διάθεση και την πράξη: ο ποιητής βρίσκεται στο ακρώριο του είναι και του φαίνεσθαι. Το εφήμερο μεταπλάθεται σε σταθερό σημείο, το απλό ενδύεται την πολυπλοκότητα στην ερμηνεία του κόσμου, η ύπαρξη διαχωρίζεται από την ύλη και την αντιύλη.

Κατ' αντιστοιχίαν, στο βασίλειο της εικόνας μεθοδεύεται η σύλληψη της πραγματικότητας όσο και της αντιστροφής της: της μη-πραγματικότητας. Σ' αυτήν την προσπάθεια πραγμάτωσης της ανθρώπινης αντίληψης η κάθε «κουκκίδα» εικόνας, η ελάχιστη μονάδα περιγεγραμμένου νοήματος ή, αλλιώς, η πεφωτισμένη σύνθεση της αλήθειας υπό το πρίσμα του οπτικού νεύρου, απαιτεί τη δημιουργική εγρήγορση.

Η φαινομενολογία της εικόνας εξυπηρετεί το έκδηλον της ποιητικής έκφρασης: η λέξη αποκτά σχήμα. Κι επιπλέον, το μυστήριο του λόγου αντιστοιχεί την ουσία του στο κάδρο, στο φωτογραφικό πλαίσιο, αποκτώντας την επιτακτική υπόστασή του. Σ' ετούτη την περίπτωση, ο φωτογραφικός φακός έχει εξυπηρετήσει τη γραφίδα. Συμβάλλει στην κατανόηση των συμφραζομένων της ποίησης και εξάγει τις ποιητικές εικόνες μέσα από την καταγωγική βάση τους. Μα και αναλόγως, ο λόγος πλαισιώνει (από αχανές σε συμπαγές) το συναίσθημα του βλέμματος. Είναι, εν ολίγοις, μια ειλικρινής σχέση μέθεξης.

B. P.

«Οι λέξεις σκουριάζουν όταν σωπαίνουν τα νησιά πνίγονται»

«Κτερίσματα» (Χώρος Τέχνης «24», 2013)

ΕΝΟΣ ΚΑΠΟΙΟΥ ΨΥΧΑΝΕΜΙΣΜΑΤΟΣ

Αναμφίβολα σε ζητήματα αμεσότητας και πιστότητας πάντα η φωτογραφία παίρνει κεφάλι έναντι της λογοτεχνίας και της ζωγραφικής.

Γι' αυτό προσωπικά μ' ενδιαφέρουν οι φωτογραφίες που έχουν αρρωστήσει από το πάθος της λογοτεχνίας και της ζωγραφικής. Με άλλα λόγια φωτογραφίες που πασχίζουν να φανερώσουν κάτι που δεν υπάρχει, ένα νόημα που αναπνέει εξαιτίας της προνομιακής του αδυναμίας τού να αιχμαλωτιστεί από τα μάτια.

Αν δεχτούμε λοιπόν ότι κάθε πρόσωπο, αντικείμενο ή τοπίο στη λογοτεχνία αναπνέει και υπάρχει χάρη στην αδυναμία μας να το δούμε, θα έλεγα, συμμετρικά, ότι κάθε πρόσωπο, αντικείμενο ή τοπίο στη φωτογραφία αναπνέει και υπάρχει όταν χάνει τη σωματικότητά του και την υλικότητά του, όχι στο όνομα κάποιου συμβολισμού ή τεχνικής εξαϋλωσης, αλλά στο όνομα της αναπαράστασης ενός κάποιου ψυχανεμίσματος.

Με δυο λόγια πηγαίνουμε από τον ρεαλισμό του αντικειμένου στον ρεαλισμό της επιθυμίας.

Μ. Φ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

Για μένα, οι ιδιότητες του φωτογράφου και του συγγραφέα είναι συγγενείς και συμπληρωματικές. Δεν χρειάστηκε ποτέ να συγκεράσω συνειδητά αυτά τα δύο ενδιαφέροντα. Με ακολούθησαν και τα δύο σχεδόν αυτονόητα όταν αποφάσισα να γίνω συγγραφέας. Παρότι τα μέσα διαφέρουν, συναντιούνται στις δύο βασικές δεξιότητες: την παρατήρηση και την αφηγηματικότητα. Είναι τα δύο θεμελιώδη στοιχεία και της λογοτεχνίας και της φωτογραφίας.

Φυσικά, ανάμεσα στις δύο αυτές τέχνες υπάρχουν και μεγάλες διαφορές που κυρίως αφορούν την έννοια του χρόνου. Ακριβώς εκεί, ανάμεσα σε αυτά που μοιράζονται και σε αυτά που τις χωρίζουν, ανοίγεται ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον πεδίο, στο οποίο συνομιλούν και αλληλοσυμπληρώνονται η γραφή και η φωτογραφία.

Αν τελικά πρέπει να κάνω μια οριστική διάκριση, αυτή ας είναι υπέρ της φωτογραφίας: η εικόνα μπορεί να προσεγγίσει επίπεδα αφαίρεσης τα οποία είναι αδύνατον να φτάσει ο λόγος, απλώς και μόνο λόγω του εγκλωβισμού του στην παρατακτικότητα της γλώσσας. Νά γιατί το νοηματικό φορτίο των εικαστικών τεχνών μπορεί να είναι τόσο διαφορεμένο και διαφεύγον. Νά γιατί οι εικόνες καταφέρνουν, πολλές φορές, να μας κάνουν τόσο ανήσυχους.

X. X.

Ο Χρήστος Χρυσόπουλος (1968) έχει εκδώσει 13 βιβλία, ασχολείται με διαφορετικά είδη λογοτεχνίας (πεζογραφία, δοκίμιο, χρονικό) και με τη φωτογραφία. Ατομικές εκθέσεις: *My mother's Silence* (Αθήνα / Μουσείο Άλεξ Μυλωνά, Άμφισσα / *The symptom Projects*-Οικία Δελμούζου, *Caen / Cine Lux*), *Disjunction* (Παρίσι / Galerie Desmos, Μασσαλία / MucEM). Έχει βραβευτεί με το Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών (2008) και το γαλλικό βραβείο Prix Laure Bataillon (2014).

Άτιτλο Νο 10

Δέσποινα Μπεμπεδέλη-Ανδρέας Αντωνιάδης. Από τα γυρίσματα της *Περιχειρομένης* του Μένανδρου σε μετάφραση Γιώργου Χατζηδάκη. ET-1 1997 «Θέατρο της Δευτέρας» σκηνοθεσία Ανδρέας Αντωνιάδης

ΑΝΔΡΕΑΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

Τώρα που το σκέφτομαι, διαπιστώνω πόσο επηρέασε το γράψιμό μου το επάγγελμα του σκηνοθέτη. Τόσο στην ποίηση όσο και στα πεζά μου δημιουργώ εικόνες, ή, για να χρησιμοποιήσω την κινηματογραφική-τηλεοπτική ορολογία, φτιάχνω πλάνα, όπως μου επεσήμαναν και διάφοροι φίλοι που με ξέρουν και με τις δυο μου ιδιότητες. Το πόσο επηρέασε τη σκηνοθετική ματιά μου το γράψιμο δεν το ξέρω, αλλά υποθέτω πως έχει να κάνει... Το σίγουρο είναι πως και η σκηνοθεσία και το γράψιμο θέλουν χρόνο και αφοσίωση. Και μια και η σκηνοθεσία είναι το επάγγελμα, φοβούμαι πως η πλάστιγγα της αφοσίωσης, τουλάχιστον σε περιόδους πολλής δουλειάς, έγερνε προς την επαγγελματική συνέπεια. Ίσως αυτό να εξηγεί και την ετεροβαρή σχέση ανάμεσα στη σκηνοθετική και τη συγγραφική μου παραγωγή.

(9 Δεκεμβρίου 2014)

A. A.

Ο Ανδρέας Αντωνιάδης είναι σκηνοθέτης και εργάστηκε για πολλά χρόνια στο ΡΙΚ και την ΕΡΤ. Για την τηλεόραση, σκηνοθέτησε, μεταξύ άλλων, τα θεατρικά: *Το μελτεμάκι* του Παντελή Χορν, *Οι εμικρέδες*, του Σλ. Μπρότζεκ, *Περικειρομένη*, του Μενάνδρου, καθώς και ντοκιμαντέρ και τηλεταινίες, όπως: *Μονόγραμμα* του Τίτου Πατρίκιου, *Συνομιλία για το Αρχαίο Δράμα* / Κάρολος Κουν, Δ.Ν. Μαρωνίτης, Λουκής Ακρίτας, κ.ά. Για το θέατρο σκηνοθέτησε την *Αυλή των θαυμάτων* του Ιάκωβου Καμπανέλλη για τον ΘΟΚ, κ.ά.

ΤΑΣΟΣ ΓΟΥΔΕΛΗΣ

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΙΚΟΝΕΣ Ή ΤΟ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Θα ήταν άσκοπη και περιττή η προσπάθεια να θυμηθώ εάν οι λέξεις ή οι εικόνες ήσαν τα πρώτα μου ερεθίσματα. Και τα δύο μαζί μου υπέδειξαν ταυτόχρονα κοινή είσοδο στα γράμματα και στην τέχνη (το αλφαβητάριο είχε εικόνες...).

Από μικρός δεν ξεχώρισα, λοιπόν, αυτές τις δύο περιοχές, γιατί πάντα μια λέξη μετασχηματιζόταν στη συνείδησή μου σε εικόνα και το αντίστροφο.

Μπορώ να ανακαλέσω τις σελίδες των παρθενικών αναγνωσμάτων μου με την ίδια ευκολία με την οποία ανατρέχω στα εισόδιά μου στις κινηματογραφικές αίθουσες. Πλάνα και φράσεις, γλώσσα και οπτική αίσθηση του κόσμου.

Χωρίς να νιώσω ποτέ διχασμένος.

Γι' αυτό όταν ασχολήθηκα με τη λογοτεχνία ο κινηματογράφος ήταν στη συνείδησή μου ταυτισμένος με την τέχνη του λόγου.

Δεν θα δεχόμουν, βέβαια, ασυζητητί τη συνθηματική, διαφημιστική άποψη ότι «ο κινηματογράφος είναι η λογοτεχνία του 20ού αιώνα», αλλά παίρνω πολύ σοβαρά τις σκέψεις του αμερικανού συγγραφέα Ντόναλντ Μπαρθέλμ περί του ότι «...ο κινηματογράφος πρόσφερε μεγάλη βοήθεια επειδή κατέλαβε μια τεράστια περιοχή, αναγκάζοντας εμάς τους συγγραφείς να σκεφτόμαστε ό,τι κάνουμε και πρόκειται να κάνουμε πολύ περισσότερο από όσο θα το σκεφτόμασταν χωρίς αυτόν...».

Έτσι η ενασχόλησή μου με την ιστορία του κινηματογράφου και με τη σκηνοθεσία προέκυψε φυσικά κι αβίαστα...

Τ. Γ.

Ο Τάσος Γουδέλης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1949. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από το 1982 συνεργάζεται με τον ποιητή Κώστα Μαυρουδή στη δημιουργία του λογοτεχνικού περιοδικού *Το Δέντρο*. Έχει γράψει βιβλία για τον κινηματογράφο. Έχει διδάξει τεχνική σεναρίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και ιστορία κινηματογράφου σε διάφορες ανώτερες και ιδιωτικές σχολές καθώς και ιστορία κινηματογράφου στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου. Από το 1996 έως το 1998 ήταν παραγωγός μαζί με τον σκηνοθέτη Δημήτρη Σταύρακα εκπομπής για τον κινηματογράφο στο Τρίτο Πρόγραμμα, ενώ από το 2014 είναι παραγωγός νέας εκπομπής για τον κινηματογράφο. τις άλλες τέχνες, την επιστήμη και τη φιλοσοφία. Από τη δεκαετία του '90 κάνει επιλογή λογοτεχνικών κειμένων στην τηλεοπτική εκπομπή της ΕΡΤ *Εποχές* και συγγραφείς, της οποίας παραγωγός είναι ο Τάσος Ψαρράς. Από το 1998 έως το 2009 συνεργάστηκε με το ένθετο «Βιβλιοθήκη» της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, κυρίως στην παρουσίαση ξένης λογοτεχνίας.

Έχει γράψει επτά συλλογές διηγημάτων και ένα μυθιστόρημα. Για τη συλλογή διηγημάτων *Η γυναίκα που μιλά* (Κέδρος 2002) απέσπασε το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος και το βραβείο διηγήματος του περιοδικού *Διαβάζω*.

Έχει γυρίσει τέσσερις ταινίες μικρού μήκους, βασισμένες σε διηγήματά του: *Ο δολοφόνος της λεωφόρου* (2006). Συσκηνοθέτης: Βασίλης Γουδέλης (Βραβείο μοντάζ στο Φεστιβάλ Δράμας 2007). *Η συνάντηση* (2008. Τιμητική διάκριση Φεστιβάλ Δράμας 2008). *Ευαγγελισμός* (2010)

Η Ολυμπία Καράγιωργα γεννήθηκε το 1934. Σπούδασε στα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια Μανσούρας (Αίγυπτος), στο Αμερικάνικο Πανεπιστήμιο Καΐρου (B.A. Sociology, Honors), στο Stanford University (ΗΠΑ, Stanford International Fellowship, 1957). Σπουδές: English and American Literature και Creative Writing, M.A., Σχολή Θεάτρου Χρήστου Βαχλιώτη (μέθοδος Στανισλάβσκι, αυτοσχεδιασμός). Επτά ποιητικές της συλλογές αποτέλεσαν το όγδοο βιβλίο της (2012): *Στο φως το χρυσαφί* – 1960-2010. Το 2010 της απονέμεται το Βραβείο της Ακαδημίας για τη Λυρική Ποίηση. Μετέφρασε Lorca, D.H. Laurence, Albert Camus, Ευριπίδη (*Βάκχες και Τρωάδες*). Μελέτες: *Virginia Woolf – Μια μεγάλη άγνωστη*, *Nijinsky*, *Γιώργος Σαραντάρης, ο μελλούμενος*, *Αίγυπτος, πατρίδα της καρδιάς μου*, *Η Λέρος της Ολυμπίας, Αίγυπτος, Μανσούρα και η εκεί ελληνική ζωή μας*. Έχει παίξει στις Δούλες του Gênet σε σκηνοθεσία Κατερίνας Θωμαδάκη και σκηνικά Μαρίας Κλωνάρη, στην *Περιπλάνηση* του Χριστόφορου Χριστοφή, στο *Φως της ημέρας* του Τάκη Σπετσιώτη και στον *Νυμφίο* του Αχιλλέα Κυριακίδη (Βραβείο Γυναικείου Ρόλου).

ΤΙ ΟΜΟΡΦΟ!

«Τι όμορφο!»

Σταμάτησε μπροστά στο ξύλινο κομψό ραδιόφωνο, γύρισε και με κοίταξε με ένα βλέμμα θαυμασμού που δεν το είχα ξαναδεί.

«Ναι, πατέρα, είναι Σοπέν!»

«Δεν τον ξέρω, είναι όμως όμορφος», είπε και προχώρησε με το όμορφο περπάτημά του, ανάλαφρο και επίσημο μαζί, στην κρεβατοκάμαρα να ξεκουραστεί.

Όμορφος, όμορφη, όμορφο...

Μία λέξη που ακουγόταν πολύ συχνά στο σπίτι. Στο σπίτι μας στην Αίγυπτο, πάνω στο ποτάμι.

Στο... όμορφο σπίτι με τα όμορφα αντικείμενα ν' ανασαίνουν την ίδια ανάσα με μας, με μας τους τρεις: ο πατέρας, η μάνα κι εγώ το... «παιδί». Το παιδί που γεννήθηκε μετά από 13 χρόνια σιωπηλής πια προσμονής.

Από ένα τάμα!

Ναι, στην Εκκλησία του Χριστού, στη Λέρο.

«Χριστέ μου, αν πιάσει παιδί το Σοφάκι μου, θα σου κάνω μια μεγάλη, όμορφη καγκελόπορτα να μην μπαίνουν μέσα τα κατσίκια», είχε πει ο άρχοντας παππούς με το όνομα το βυζαντινό «Κομνηνός Αγγέλου». Κι έπιασε το τάμα, και εννιά σχεδόν μήνες μετά γεννήθηκα εγώ! Μαζί κι η καγκελόπορτα όλο αρχοντιά. Μ' ένα «Α» δεξιά κι ένα «Κ» αριστερά. Και όταν περνώ, κοιτάζω γύρω αν ειν' κανείς και γρήγορα της χαμογελώ.

Και του παιδιού αυτού που ήμουν εγώ τότε, του άρεσε να μιλάει σ' αυτό το άλλο παιδί στον καθρέφτη, όταν λίγο μεγάλωσε, γιατί ήταν όμορφο με τις χρυσές μπούκλες και με εκείνα τα μεγάλα απορημένα μπλε μάτια.

Και είχε το σπίτι μας (που φεύγαμε και το αφήναμε σε ξένα χέρια και σε ξένες ψυχές και ποιος ξέρει αν το αγάπησαν όσο εμείς...) εκείνο το μικρό σαλόνι, «μόνο για κυρίες», όπου γλίστραγα κρυφά και κλείδωνα πίσω μου να μείνω μόνη με την ησυχία που τόσο έχει ανάγκη η ομορφιά - κουρτίνες, δυο πολυθρόνες και καναπέ απ' το ίδιο γκρενά και καφέ ατλάι, το μικρό περσικό χαλί και το ροζ θαμπό γυάλινο βάζο- κορμός γυάλινου δέντρου με μπρούντζινο πελεκάνο γύρο στη βάση, κάτι να τσιμπολογή. Αφηνόμουν στον χαμηλό κομψό καναπέ, σώπαινα και ρουφούσα γαλήνη.

Όσπου μιά μέρα ο αέρας και το κρύσταλλο ράγισαν από ένα βλέμμα και μια στριγκλιά. Και τότε πήγα, είχα πια μεγαλώσει, στα βιβλία του πατέρα στην όμορφη παλιά βιβλιοθήκη.

Και, Θεέ μου, τι ταξίδι ήταν αυτό σ' άλλες ζωές, σ' άλλα κλειδωμένα δωμάτια που ήσυχαι κι απλά μου είπαν να γράψω τη ζωή τη δική μου, έτσι κάνουν κι αυτές, σα να μιλάς για άλλων ζωές.

Μήπως τότε σβήσει εκείνο το βλέμμα, πάψει εκείνη η στριγκλιά.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Η: Ο ΕΠΙΜΟΝΟΣ ΜΙΚΡΟΜΗΚΑΣ

Ασφαλώς δεν είναι τυχαίο ότι η μετατροπή μου από παθητικό κινηματογραφόφιλο σε ενεργητικό κινηματογραφόφιλο έγινε με αφορμή και αφητηρία τη λογοτεχνία, αφού, κατά προτροπήν του Γιάννη Σμαραγδή, η πρώτη μου ταινία μικρού μήκους ήταν η *Πύργος – Τάκης Σινόπουλος* (1992), ένα ντοκιμαντέρ που απέτιε φόρο τιμής στον ποιητή και την αγαπημένη του γενέτειρα. Ακολούθησαν άλλες δέκα – όλες, μυθοπλασίας, σε δικά μου σενάρια. Τελευταία, επί του παρόντος, η *Ιδιότητες του 2* (2012).

Ίσως, αντί για «ενεργητικός κινηματογραφόφιλος» έπρεπε να δηλώσω «αμφιτεχνόφιλος», αφού, βεβαίως, η ενασχόλησή μου με τον κινηματογράφο όχι μόνο δεν διέκοψε τη συγγραφική μου, αλλά και τη βοήθησε και την επηρέασε. Πάντως, παραβάτης και, ταυτόχρονα, θύμα τού «ουδείς δύναται δυσί κυρίοις δουλεύειν», όταν γράφω σκέφτομαι με εικόνες, κι όταν σκηνοθετώ, με λέξεις...

A. K.

Ο Αχιλλέας Κυριακίδης (Κάιρο, 1946) είναι πεζογράφος (έχει εκδώσει επτά συλλογές διηγημάτων και μικρών πεζών, δύο νουβέλες και τρεις συλλογές δοκιμίων για τη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο), μεταφραστής (κυκλοφορούν άνω των ενενήντα μεταφράσεις του), σεναριογράφος τριών ταινιών μεγάλου μήκους [*Η εποχή των δολοφόνων* (Νίκος Γραμματικός), *Έναστρος θόλος* (Κώστας Αριστόπουλος), *Ο Παράδεισος είναι προσωπική υπόθεση* (Δήμητρα Αράπογλου)] και σκηνοθέτης-σεναριογράφος έντεκα ταινιών μικρού μήκους, βραβευμένων εδώ και στο εξωτερικό.

Κρατικό Βραβείο Διηγήματος (2004) για τη συλλογή *Τεχνητές αναπνοές* (Πόλις), Κρατικό Βραβείο Μετάφρασης (2007) για το *Απαντα τα Πεζά* του Χόρχε Λουίς Μπόρχες (Ελληνικά Γράμματα), Διεθνές Βραβείο Καβάφη (2007) για τη μετάφραση του μυθιστορήματος *Το Μέγαρο Γιακουμπιάν* του Αλάα Αλ-Ασουάνι (Πόλις), Βραβείο Λογοτεχνικής Μετάφρασης Γαλλόφωνης Λογοτεχνίας του ΕΚΕΜΕΛ (2009), για τη μετάφραση του μυθιστορήματος *Στο café της χαμένης νιώτης* του Πατρίκ Μοντιανό (Πόλις). Τελευταία του βιβλία, η νουβέλα *360* (Πατάκης, 2013) και η συγκεντρωτική έκδοση *Μουσική και άλλα πεζά, 1973-1995* (Πατάκης, 2014).

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΟΜΑΖΑΝΗ

«Έμαθα να λέω τα λόγια των άλλων, να υποκρίνομαι τη ζωή των άλλων, να κλαίω τα δάκρυά τους και να γελώ τα γέλια τους, να ερωτεύομαι τους έρωτές τους, να πεθαίνω τον θάνατό τους. Σαν να ήξερα πως δοκιμάζοντας ξανά και ξανά ξένες ζωές θα μου αποκαλυφθεί εντέλει και η δική μου ζωή, ο δικός μου ο μύθος.

Ήρθε κάποτε η ώρα που βαρέθηκα τα ξένα λόγια, τα ξένα γέλια, τους ξένους έρωτες. Νοστάλησα να ζήσω με τα δικά μου λόγια, με τα δικά μου δάκρυα, με τα δικά μου γέλια, τη δική μου ζωή. Ερωτεύτηκα.

Και νά! ο μύθος ο προσωπικός άρχισε να διαγράφεται μαγικά κάτω από την πραγματικότητα έτσι που μου φάνηκε θαυμαστό να τον φέρω στην επιφάνεια. Άρχισα λοιπόν να γράφω και είδα ότι τα δικά μου τα έδωσα σε άλλα πρόσωπα, σε άλλες ιστορίες, που κλαίνε ή γελάνε με τα δικά μου δάκρυα, με τα δικά μου γέλια.

Έτσι κατάλαβα πως τίποτα δεν είναι δικό μου και τίποτα δεν είναι ξένο κι εγώ, ανάμεσα στα δυο, κάνω το γύρο του κενού ενώ είμαι η καρδιά του».

Δ. Τ.

(Απόσπασμα από την ομιλία μου στο Palazzo Bellasai στη Siracusa, με θέμα «interpretare il mito» στις 26 Μαΐου 2005 παραμονή της παράστασής μου *Φαίδρα* του Γιάννη Ρίτσου.)

Η Δέσποινα Τομαζάνη σπούδασε Ιστορία Θεάτρου και Κινηματογράφου στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης. Χορό και παντομίμα στην Ακαδημία Μπαλέτου της Στοκχόλμης. Έπαιξε στον σουηδικό, τον γαλλικό, τον αμερικανικό και τον ελληνικό κινηματογράφο. Στο ελληνικό και το γαλλικό θέατρο. Στο 1ο φεστιβάλ μεσογειακών χωρών βραβεύτηκε με το βραβείο πρώτου γυναικείου ρόλου για την ταινία του Tajeb Louichi *L'ombre de la terre*. Στο θέατρο έπαιξε μεταξύ άλλων την Περσεφόνη σε σκηνοθεσία Jacques Laccarière και τη *Φαίδρα* του Γιάννη Ρίτσου σε σκηνοθεσία της ίδιας. *La fiancée de l'eau* του Tahar ben Jelloun στο γαλλικό θέατρο. Σκηνοθέτησε και έγραψε για το θέατρο το *Χιώτικο παραμύθι* και *Ιντα* (εκδ. Δωδώνη). Έγραψε διηγήματα, ποίηση, μυθιστόρημα και θεατρικά (εκδ. Καστανιώτη και Γαβριηλίδη). Μεταφράστηκε στα γαλλικά, τα τουρκικά, τα ιταλικά, τα γερμανικά και ποίησή της στα αγγλικά.

ΘΩΜΑΣ ΚΟΡΟΒΙΝΗΣ

Η ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ

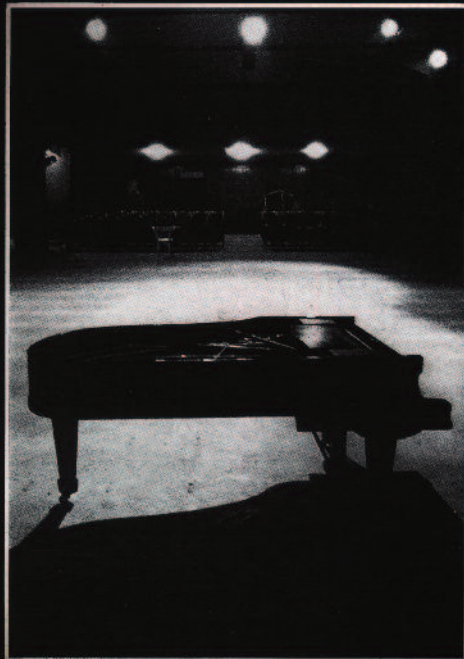
Μεγάλωσα σε μια ταβέρνα, όπου προσέλαβα και αγάπησα το λαϊκό τραγούδι με έντονη βιωματική ευαισθησία. Το πάθος μου για το γράψιμο είναι ισχυρότερο αλλά πολύ νωρίς, περίπου ταυτόχρονα με τις πρώτες ασκήσεις γραφής, άρχισα να σκαρώνω μελωδίες, να τις ντύνω με στίχους και να τις τραγουδώ ο ίδιος, ας πούμε κατά το πρότυπο του Μάρκου. Δεν ξεχωρίζω καμιά απ' τις δύο σπουδαίες τέχνες και γιατί πιστεύω στο κύρος της αυταξίας τους και γιατί εκφράζομαι παράλληλα και ενίοτε συνδυαστικά και με τις δύο. Η καλύτερη στιγμή μου είναι όταν παρουσιάζω ένα κείμενό μου, όπως π.χ. τη νουβέλα *Το αγγελόκρουσμα - Η τελευταία νύχτα του κυρ-Αλέξανδρου* σε ζωντανή παράσταση, όπου με τη συνοδεία κάποιου καλλιτέχνη (Αργύρης Μπακιρτζής ή Λιζέτα Καλημέρη) διαβάζω, ψάλλω και τραγουδώ δικά μου και τραγούδια άλλων δημιουργών.

Θ. Κ.

Ο Θωμάς Κοροβίνης γεννήθηκε στη Νέα Μηχανιώνα Θεσσαλονίκης το 1953. Φιλολόγος, δίδαξε για επτά χρόνια στα ομογενειακά εκπαιδευτήρια της Κωνσταντινούπολης. Εδώ και χρόνια μελετά πτυχές του ελληνικού και του τουρκικού λαϊκού πολιτισμού καθώς και τις σχέσεις μεταξύ τους. Έχει εκδώσει 24 τίτλους βιβλίων, πεζογραφήματα, εθνογραφικές μελέτες, μονογραφίες προσωπικοτήτων του λαϊκού τραγουδιού, ανθολογίες, ποίηση. Το 1995 τιμήθηκε με το βραβείο Ιπεκσί, το 2011 με το Κρατικό Βραβείο μυθιστορημάτων για τον *Γύρο του θανάτου* και το 2012 με το βραβείο "Νίκος Θέμελης" για το μυθιστόρημα *55*. Είναι συνθέτης, στιχουργός και ερμηνευτής λαϊκών τραγουδιών. Δισκογραφία: *Από έβενο κι αχάτη, Τακίμια, Φουζουλή : Λειλά και Μετζούν, Το κελί*. Συχνά παρουσιάζει συναυλίες με το δικό του ρεπερτόριο ή με θέματα του ρεμπέτικου και του λαϊκού τραγουδιού.

ΣΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΓΙΑΝΟΕΠΑΦΕΣ

Εξώφυλλο δίσκου βινυλίου του 1980. Φωτογραφία και σχεδιασμός: Άρις Γεωργίου

Ο Σάκης Παπαδημητρίου γεννήθηκε στην Καβάλα το 1940 και μεγάλωσε στη Θεσσαλονίκη. Πρώτες δημοσιεύσεις με πεζογραφήματα και μελέτες για τη μουσική καθώς και πρώτες εμφανίσεις ως πιανίστας και συνθέσεις με μικρά συγκροτήματα τζαζ στις αρχές της δεκαετίας του '60. Μουσική σε θεατρικές παραστάσεις και πολυσύνθετες εκδηλώσεις, όπου οι συνθέσεις και οι αυτοσχεδιασμοί συνδυάζονται με λογοτεχνικά κείμενα, κινηματογράφο, ζωγραφική και χορό. Εμφανίσεις σόλο ή με διάφορα σχήματα σε πολλά ευρωπαϊκά και διεθνή φεστιβάλ. Ραδιοφωνικές εκπομπές στην ΕΡΤ Θεσσαλονίκης και στο Τρίτο Πρόγραμμα (1975 – 2010). Μέχρι τώρα έχουν εκδοθεί 22 βιβλία και 18 προσωπικοί του δίσκοι.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΤΙΝΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟ ΣΤΟΝ STEVE LACY

Η *Διαγώνιος* τοποθετείται ως αφητηρία της μνήμης μου στην τελευταία τάξη του γυμνασίου, όταν πρωτοείδα και πρωτοάκουσα τον Ντίνο Χριστιανόπουλο να μιλά σε εκδήλωση του σχολείου για τους ποιητές της Θεσσαλονίκης. Την ίδια χρονιά, 1958, κυκλοφορεί το πρώτο τεύχος του περιοδικού. Πολύ σύντομα γνωρίζομαι με τον κύκλο των φίλων και των συνεργατών. Το πρώτο δίδαγμα της *Διαγώνιου*, όπως εκδηλωνόταν από τον Ντίνο Χριστιανόπουλο και τη σχέση του με τους νέους, ήταν η αφοσίωση στο αντικείμενο και τα άπειρα στάδια επεξεργασίας της γλώσσας. Δεν αρκεί ο ενθουσιασμός. Στρώσιμο στη δουλειά και αντιγραφές κατ' επανάληψιν των στίχων ή των φράσεων με ταυτόχρονη ανάγνωση εις επήκοον τουλάχιστον του υποψηφίου συγγραφέα ή ποιητή. Με δυο λόγια: γράφε, σβήνε, ξαναγράφε και... τραγούδα. Ομολογώ ότι από τότε μου έμεινε αυτή η συνήθεια και συνεχίζω να χειροδικώ επί του χάρτου ή του κλειδοκυμβάλου. Σαφήνεια, λιτότητα, ακριβολογία, γραπτός και προφορικός λόγος – συνέχεια γι' αυτά συζητούσαμε. Είχα πλέον συνηθίσει να μιλάω μόνος μου στο δωμάτιό μου. Υλικό αυτοδιαλόγων: δίκαιο, τζαζ, μικρά πεζά, ποιήματα, φανταστικές επιστολές και εξομολογήσεις εναλλάσσονταν στις μοναχικές βόλτες στον διάδρομο που συνδέει το δωμάτιό μου με το υπόλοιπο διαμέρισμα.

Το δίδαγμα της *Διαγώνιου* συνέχισε την πορεία του και ξαναχτύπησε όταν άρχισα να συνδυάζω τη μουσική με την ποίηση ή με τους στίχους ενός τραγουδιού. Ορισμένοι στίχοι κολλούσαν επ' αόριστον στα χείλη μου και κάποια καλή στιγμή αποκτούσαν ρυθμό. Οι λέξεις δεν κολλούσαν μεταξύ τους όπως γίνονταν στο τυπωμένο τους περιβλήμα. Παρέμεναν μετέωρες, μικρές φυσαλίδες, έως ότου οι παύσεις τούς έδιναν κίνηση και εμφανιζόταν ένα μελωδικό σχήμα, ο συνδυαστικός κρίκος ο οποίος ως διά μαγείας έβαζε στη θέση τους τις αναλογίες, τις αναπνοές και τις εντάσεις.

Κι έτσι φτάνουμε στον σαξοφωνίστα και συνθέτη Steve Lacy, έναν από τους πλέον σημαντικούς δημιουργούς και διανοουμένους της σύγχρονης μουσικής. Στον δίσκο του *Tips* το 1979, ο Steve Lacy επέλεξε φράσεις από τα σημειωματάρια του Georges Braque – αφορισμούς, διαλογισμούς, σχόλια και συμβουλές εις εαυτόν. Γράφει ο Steve Lacy: «Οι αφορισμοί του Braque υπήρξαν μεγάλη βοήθεια για την εξέλιξή μου και καθώς επαναλάμβανα συνεχώς αυτές τις σκέψεις, μετά από περίοδο ετών άρχισα να τις νιώθω σαν μικρές μελωδίες».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΤΙΛΗΣ

ΤΡΙΠΛΗ ΑΠΟΤΥΧΙΑ

Πρώτον. Θα ήμουν γύρω στα δεκατρία, όταν συνειδητοποίησα ότι βαθύτερη κλίση μου ήταν η Σιωπή. Μου άρεσε τότε να ζωγραφίζω, και λίγο αργότερα, στα δεκατέσσερα-δεκαπέντε, να σκιτσάρω κάνοντας γελοιογραφίες. Ως έφηβος ήμουν φιλάσθενος και δειλός, και απέφευγα να μιλώ. Η φαντασία μου, ωστόσο, οργίαζε όσο η πραγματική μου ζωή ήταν πενιχρή. Έτσι η Ζωγραφική έγινε σύντομα το καταφύγιο που φθονούσα. Αλλά στο πρόγραμμα της Σχολής Καλών Τεχνών περιλαμβάνονταν σπουδές στο ύπαιθρο, και με την φύση δεν τα πήγαινα διόλου καλά, ιδίως τους υγρούς και σκοτεινούς μήνες. Εξάλλου, ο σπουδασμένος εν Παρισίοις Κερκυραίος γιατρός μου με παρηγορούσε με ακατάληπτες φράσεις όπως Μαρσέλ Προυστ και Καρλ Γιάσπερς δολίως.

Δεύτερον. Στα δεκαέξι αγκάλιασα κιθάρα πριν γνωρίσω γυναίκα, με συνέπεια να δεθώ ταχέως μαζί της, μια και μου έκανε την χάρη να μιλά εκείνη για μένα και τόσο γλυκά. Όταν συντόνιζα την δεύτερη χορδή της με το λα του διαπασών, ο ανεπίγνωστος καρωτακισμός μου κατέρρεε μέσα μου, και ο κόσμος αποκτούσε ως έδει βαθύτερο νόημα και συνοχή. Για χρόνια αρκετά τής αφιέρωνα δεκάδες τραγούδια, πριν επιδιώξω την βαθύτερη σιωπή της Κλασικής Μουσικής – κάτι που με έκανε να αντέξω ως το τέλος την φοβερή τέχνη του λόγου, ενδιάθετου, φωνούμενου και γραπτού, που ακόμη τη λέγαν στη Σόλωνος Νομική Επιστήμη. Είχε έρθει πια ο καιρός που θα έπρεπε να αποφασίσω το μέλλον της Σιωπής μου. Αλλά είχα ήδη μεγαλώσει αρκετά, και καταλάβαινα πως δεν μπορείς να πας μακριά περπατώντας στ' αγκάθια ξυπόλητος. Έτσι έκλεισα πίσω μου την πόρτα της Μουσικής και χτύπησα της Φιλολογίας.

Τρίτον. Την εποχή που έπαψαν να κλέβονται οι εραστές και συγκατοικούσαν απλώς, στράφηκα στην Ποίηση, επειδή γρήγορα συνειδητοποίησα πως ήταν η μοναδική Τέχνη του Λόγου που για να την ασκήσεις δεν χρειαζόταν Πτυχίο, καθώς δεν ήταν αναγνωρισμένη από το Κράτος, και, το κυριότερο: αν και Τέχνη του Λόγου, λογοδοτούσε αποκλειστικώς στη Σιωπή. Επειδή αλλιώς ο λόγος δίχως Σιωπή οχτώ στις δέκα φορές με οδηγούσε στην Έριδα και την Ρήξη. Όταν τελειώνεις το σωστό ποίημα, νομίζεις ότι έφτασες στο τέλος όλων των λέξεων, και θέλεις να μείνεις μπροστά του σύννου και σιωπηλός. Όπως όταν τελειώνεις το «Θαλερό» η το «Άγραφον» του Σικελιανού. Αλλά πόσα τέτοια Ποιήματα μπορεί στ' αλήθεια να αφήσει πίσω κανείς;

Γιάννης Πατίλης

Πέρασα
μέ το κόκκινο
τῆ διάβαση

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
Ἡ Μαύρη Τρίαινα
*
Γιάννης Πατίλης
Πέρασα με τὸ κόκκινο τῆ διάβαση

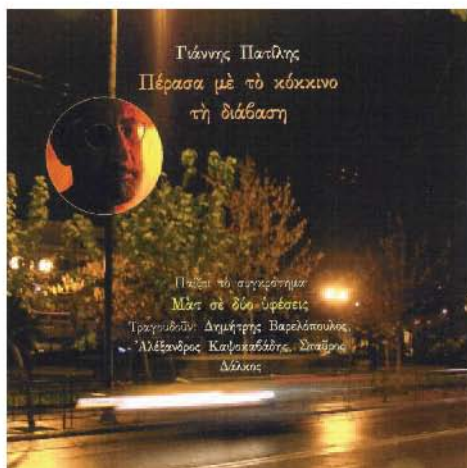
Ποιητὴς ἠμετέρας * Ἀθήνα: ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιμ. 1966-1970

- 1 Ὁ περὶφόρος (Στίχοι: Δημήτρης Γέρο)
- 2 Τρίαινα ἀπὸ τὸ ἴσον μεταφρασμένη... (Στίχοι: Βίλμος Δονατέρος)
- 3 Πέρασα με τὸ κόκκινο τῆς διάβασης (Στίχοι: Βίλμος Δονατέρος)
- 4 Ἡ ἀπόβαση (Στίχοι: Θεόδωρος Παναγοπούλου)
- 5 Κίσκε καταβεβύσασον... (Διασκευὴ ἠεροειδήτων ἀποσπασμάτων: Γιάννης Πατίλης)
- 6 Χρᾶζει (Στίχοι: Γιάννης Πατίλης)
- 7 Θά 'χα ἀλλάξι ἢ ἐσὶ (Στίχοι: Γιάννης Πατίλης)
- 8 Ὁ γροιλὸς (Στίχοι: Κίσκετα Βαρδολύβου)
- 9 Μέσα σὴ ἐσὶ τοῦ ἄρτου (Στίχοι: Μίχης Παπακούδης)
- 10 Ἀντίστροφος (Στίχοι: Μίχης Σίτσι)
- 11 Τὰ μάτια τῆς ἀρκελιᾶς (Στίχοι: Ἀλέξανδρος Βασιλειάδης)
- 12 Δέξου (Στίχοι: Κ.Π. Καβύρης)
- 13 Τοπιὸ (Στίχοι: Μίχης Παπακούδης)
- 14 Ἄρτος (Στίχοι: Θεόδωρος Παναγοπούλου)

Μουσικὴ, τραγῳδία, κτλ.: Γιάννης Πατίλης

Ἐπιμολογή: Νίκος Γαλαριώτης (ἀπό τὸ 70) * Συμπληρωματικὴ Κίσκετα Βαρδολύβου (Ἄλυσαν, Θεσσαλονίκη 89) * Ἐπιμολογή: Στέφανος Καρτεργιάνης (Πόλις 2005)

Δι' ἡμεῖς ἐπιμολογή, ἐπιμ. σὺ δὲ πρὸς ἐπιμολογή
Ἡ Μαύρη Τρίαινα

Γιάννης Πατίλης
Πέρασα με τὸ κόκκινο
τῆ διάβαση

Ποιητὴς ἠμετέρας
Μέσα σὴ δύο ἕρπαις
Τραγουδοῦν: Δημήτρης Βαρελάπουλος,
Ἀλέξανδρος Καλαφάτης, Σπύρος
Δάλας

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
Ἡ Μαύρη Τρίαινα
*
Γιάννης Πατίλης
Πέρασα με τὸ κόκκινο τῆ διάβαση

- 1 Σὴ ἀπόβαση (Στίχοι: Γ. Πατίλης, μουσικὴ: Ἀγγέλος Καθηγητόπουλος, τραγῳδιὴ Δημήτρης Βαρελάπουλος)
- 2 Πέρασα με τὸ κόκκινο τῆς διάβασης (Στίχοι: Βίλμος Δονατέρος, μουσικὴ: Γ. Πατίλης, τραγῳδιὴ Δημήτρης Βαρελάπουλος)
- 3 Κίσκε καταβεβύσασον... (Διασκευὴ ἠεροειδήτων ἀποσπασμάτων καὶ μουσικὴ: Γ. Πατίλης, τραγῳδιὴ Ἀλέξανδρος Καλαφάτης) [+ (ὁμοίον ἀπόκοπος τῆς Τραγουδοῦσας) Δὲν μεῖναι μετὰ τὸ ἴσον σ' ἀπόκοπος Στίχοι: Τασούλα Καρτεργιάνη, μουσικὴ: Χρήστος Δάλας, τραγῳδιὴ Ἰωάννη Βατζίου]
- 4 Περὶφόρος μετὰ ἀποκοπῆς (Στίχοι: Γιάννης Πατίλης, μουσικὴ Χρήστος Δάλας, τραγῳδιὴ Σπύρος Δάλας)
- 5 Καρδία (Στίχοι: μουσικὴ: Γ. Πατίλης, τραγῳδιὴ Δημήτρης Βαρελάπουλος)
- 6 Μέσα σὴ ἐσὶ τοῦ ἄρτου (Στίχοι: Μίχης Παπακούδης, μουσικὴ: Γ. Πατίλης, τραγῳδιὴ Σπύρος Δάλας)
- 7 Τοπιὸ (Στίχοι: Μίχης Παπακούδης, μουσικὴ: Γ. Πατίλης, τραγῳδιὴ Ἀλέξανδρος Καλαφάτης)

Ποιητὴς ἠμετέρας Μέσα σὴ δύο ἕρπαις
Μετὰ τὴν ἐπιμολογή αὐτῆς τῆς ἐπιμολογῆς τῆς ἐπιμολογῆς
Ἐπιμολογή: Νίκος Γαλαριώτης (Ἄλυσαν τὸν Μάρτιο 2005)
ἐπιμ. ἀπὸ τῆς ἐπιμολογῆς, ἐπιμ. σὺ δὲ πρὸς ἐπιμολογή
Ἡ Μαύρη Τρίαινα

Ὁ Γιάννης Πατίλης (Ἀθήνα, 1947) σπούδασε Νομικὰ καὶ Νεοελληνικὴ Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Εργάστηκε ὡς φιλόλογος στὴ Μέση Δημόσια Ἐκπαίδευση. Δημοσίευσε οκτὼ συλλογές ποιημάτων, καὶ δύο συγκεντρωτικές.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΥΤΑΣ 713

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΡΑΣ

ΟΠΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Τα μοντερνιστικά κινήματα του 20ού αιώνα μεταξύ άλλων συνέβαλαν και στη «διασταύρωση» των επιμέρους τεχνών, κυρίως της λογοτεχνίας και των εικαστικών (φουτουρισμός, νταντά, υπερρεαλισμός, λετρισμός).

Στη δεκαετία του 1960 η ταυτοποίηση αυτή συστηματοποιείται με την εμφάνιση του ρεύματος της «Οπτικής Ποίησης».

Το 1987 συγκροτείται και στην Ελλάδα «Ομάδα Οπτικής Ποίησης», με οργάνωση ατομικών και ομαδικών εκθέσεων. Τα έργα των μελών της Ομάδας καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα εκφραστικών μέσων, όπως κείμενα, ζωγραφική, κολλάζ, φωτογραφία, βίντεο εγκαταστάσεις, μέχρι performances.

Στα δικά μου οπτικά ποιήματα η σχέση τους με τη ζωγραφική έκφραση παραμένει σταθερή: μαύρη μελάνη σε λευκό χαρτί. Κάτι που τα καθιστά και «δυσανάγνωστα»

M. M.

Ο Μιχαήλ Μήτρας γεννήθηκε το 1944 στον Βόλο. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (χωρίς πτυχίο) και ραδιοσκηνοθεσία στο City Literary Institute του Λονδίνου. Εργάστηκε ως επιμελητής σύνταξης πολιτιστικών εκδόσεων και ως παραγωγός εκπομπών λόγου στην Ελληνική Ραδιοφωνία – Πρώτο και Τρίτο Πρόγραμμα. Εκδόσεις βιβλίων του: 5 ποιήσεις και 4 πεζογραφίας. Έχει εκθέσει οπτικά ποιήματα και ζωγραφική σε ατομικές και ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ΝΤΙΝΟΣ ΣΙΩΤΗΣ

ΧΙΛΙΑ

Μια εικόνα χίλιες λέξεις, δυο εικόνες δυο χιλιάδες λέξεις, άναψε το φακό για να μου φέξεις, η νύφη που για χάρη της χορεύουμε χίλια τραγούδια θ' ακούσει απόψε, μια λέξη χίλιες εικόνες, μια νότα χίλιες κορόνες, μια σαύρα χίλιες χαραμάδες, τριάντα τρεις μέρες χίλιες ώρες, ένας πατέρας είχε δύο κόρες, οι ώρες της μέρας ξεκινούν απ' την αυγή, το ποίημα ξεκινά πάντα απ' την αρχή, μια αρχή χίλιοι προορισμοί, χίλια φθινόπωρα μια άλλη εποχή, η έβδομη νύχτα του τρίτου μήνα έχει χίλιες λάμπες, αυτό που διαβάζεις δεν θα φτάσει στις χίλιες λέξεις, ένα ποίημα χίλια χρώματα, ένα χωράφι χίλια χρώματα, ένας κήπος χίλιες πεταλούδες, εκατό καλύβες χίλιες κουρελούδες, χίλια κορίτσια χίλιες πλεξούδες, μια φωτογραφία χίλια κλικ, μια εικόνα χίλιες ιδέες, δέκα βάζα επί δέκα χίλιες ορχιδέες, άσε με να γράψω για σένα μου λείπουν μόνο χίλιες λέξεις, άσε με σου λέω κι αν σε διατάξουν μην τρέξεις, ένα μοναστήρι χίλιες προσευχές, ένας παπάς χίλιες ευχές, το μέλλον που έρχεται θα είναι της αυταπάτης, τα χίλια φλουριά του έμπορα είναι προϊόν απάτης, ένα οπτικό ποίημα όχι αναγκαστικά χίλιες λέξεις, ένα οπτικό ποίημα χίλια βλέμματα, θάλαμος χειρουργείου γεμάτος αίματα, αλλάζω επίδεσμο αλλά όχι δεσμό, αλαλάζω μαινόμενος μετά το σεισμό, μια χούφτα επανδρωμένη με χίλιες γραμμές, ένα πρόσωπο χαραγμένο από χίλιες ρυτίδες, ένας ρωμαίος στρατηγός παράγγειλε χίλιες χλαμύδες, ένας βάλτος χίλια ζωύφια, ένας καταυλισμός τσιγγάνων χίλια τσαντίρια, ένας σφυγμός χίλιες αποστάσεις, ένας αξιωματικός χίλιες αποσπάσεις, μη φανταστείς ότι ο καπετάνιος σε θεωρεί σέξυ μετά τις έξι, στα ριζοχώρια πάντα θα ακούμε βατράχους, στην ακροθαλασσιά πάντα θα κάνουμε έρωτα στους βράχους, μια έρημος χίλιοι κάκτοι, ένα πέλαγο χίλια κύματα, ένα μυθιστόρημα χίλια ρήματα, ένας αμαρτωλός χίλια κρίματα, ένας πάμφτωχος χωρίς καθόλου χρήματα, ζω σε χίλιες πυκνές ώρες με πούσι, αύριο θα ξυρίσω το μούσι, το κείμενο αυτό υποφέρει από εσωτερική αιμορραγία, δεν θα πούμε ποτέ Τα χειρότερα πέρασαν, ήρθαν κι έφυγαν οι καλεσμένοι κι ούτε έναν καφέ δεν μας κέρασαν.

Ν. Σ.

Ο Ντίνος Σιώτης γεννήθηκε στην Τήνο το 1944, σπούδασε Νομικά στην Αθήνα και Συγκριτική Λογοτεχνία στον Σαν Φρανσίσκο, έζησε για σχεδόν 30 χρόνια στην Καλιφόρνια, το Οντάριο, τη Νέα Υόρκη και τη Βοστώνη και έχει εκδώσει 25 βιβλία πεζογραφίας και ποίησης στα ελληνικά, τα αγγλικά και τα γαλλικά και δώδεκα πολιτικά και λογοτεχνικά περιοδικά σε δύο γλώσσες.

[ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΙΡΟΥ]

Σήμερα ο καιρός είναι καλός ούτε φυσάει
ούτε χιονίζει ούτε δεν βρέχει ούτε δεν έχει
ήλιο ούτε ξαγρυπνά θαλάσσιες μεταφορές
γίνονται απ' τα πορθμεία μια και ούτε κύμα
δεν έχει ούτε μποφόρ (κάπου εδώ το χάνω
το ποίημα δεν ξέρω πού το πάει ο ποιητής)
το ψυχρό μέτωπο επεκτείνεται ως τις
ακτές
καραούλι φυλάνε οι τελωνειακοί μην έρθει
καταιγίδα εντούτοις έντονοι νότιοι άνεμοι
θα καλύψουν το βόρειο ημισφαίριο αλλά
η θερμοκρασία δε θα ξεπεράσει τους 80
βαθμούς ως τη Δευτέρα η ηπειρωτική
χώρα θα επηρεαστεί από θεαλλώδεις
ατμοσφαιρικές πιέσεις εξοργισμένων
τηλεθεατών που βρίσκουν το μετεω
ρολογικό δελτίο λειψό αδύναμο
αδύνατο λες και το 'χουν βάλει
σε δίαιτα αυτά λοιπόν σήμερα
όσο για τις επόμενες μέρες
βλέπουμε, ας ξημερώσει
πρώτα κι έχει ο Θεός

«Σκηνή από το τέλος της μητριαρχίας»

ΝΑΤΑΣΑ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Πτήσεις Διασταυρούμενες
Επιταχυνόμενες Πτήσεις
- Οριζόντιες και Κάθετες
Κάθετες και Οριζόντιες
Σε Διαμετρική Συνύπαρξη
Πτήσεις Προσεχείς
Πτήσεις Αντίθεσης
Πτήσεις Οριζόντιες
Πτήσεις Κάθετες
Προσδόκιμες Πτήσεις
Πτήσεις Ακυρωμένες
Πτήσεις Πτώσεις
Πτώση Άνοση
Πτήσεις Καθλωμένες
Πτήσεις Διά χωμάτων
Πτήσεις Με φλόγες
Πτήσεις Ανάερες
Πτήσεις Διάερες
Ακατόρθωτες Πτήσεις
Και κατορθωτές

N. X.

Γεννήθηκε στην Κρήτη. Κάπου. Κάποτε. Έζησε για μιά πενταετία στην Αγγλία. Σήμερα ζει στην Αθήνα. Συνεργάστηκε με το Πρώτο και Τρίτο πρόγραμμα της ΕΡΑ σε εκπομπές για την λογοτεχνία, και συμμετείχε στη σύνταξη των λογοτεχνικών περιοδικών *Πρόσωπα*, *Σήμα* και *Ρεύματα*. Μεταφράζει (από αγγλικά) πεζογραφία και ποίηση. Έχουν εκδοθεί τέσσερις ποιητικές της συλλογές, δύο νουβέλες, μία συλλογή διηγημάτων. Επίσης εκδόθηκαν: μία συλλεκτική ανθολογία ποιημάτων της (εκδ. «Χειροκίνητο-Νέο επίπεδο») και μία συγκεντρωτική ανθολογία ποιημάτων της (εκδ. Ύψιλον). Ασχολείται και με την οπτική ποίηση έχοντας πάρει μέρος σε εκθέσεις της «Ομάδας οπτικής ποίησης».

ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ ΧΥΤΗΡΗΣ

ΟΠΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μια καινοτόμα μορφή στην τέχνη που καθιερώθηκε τη δεκαετία του '60 – Εποχή πρωτοποριακών αναζητήσεων.

Μια συμβίωση λέξης – εικόνας.

Γλωσσικά συνθέματα που δίνουν μια άλλη διάσταση, ενισχύοντας και προεκτείνοντας το νόημα της λέξης.

Η ανησυχία και η αδυναμία του δημιουργού να εκφράσει το ανέκφραστο εξελίσσει τον λόγο και τις τέχνες μέσα στο χρόνο.

Η Οπτική Ποίηση είναι ένα υβριδικό φαινόμενο μεταξύ του καμβά και της λογοτεχνίας.

Η ποίηση ούτως ή άλλως δεν εξαντλείται με το τέλος του ποιήματος. Αυτό που λείπει ανήκει στο περιεχόμενό της.

Η λέξη από μόνη της είναι ένα σχέδιο που προβάλλεται αναλόγως, σηματοδοτώντας το νόημά της.

Η Οπτική Ποίηση είναι μια πειραματική τέχνη που γρήγορα καθιερώθηκε και επεκτάθηκε. Η καταγωγή των καλλιτεχνών είναι διάφορη. Ποιητές, ζωγράφοι, αρχιτέκτονες, συγγραφείς.

Οπτικό σήμα – Γλωσσικό σήμα

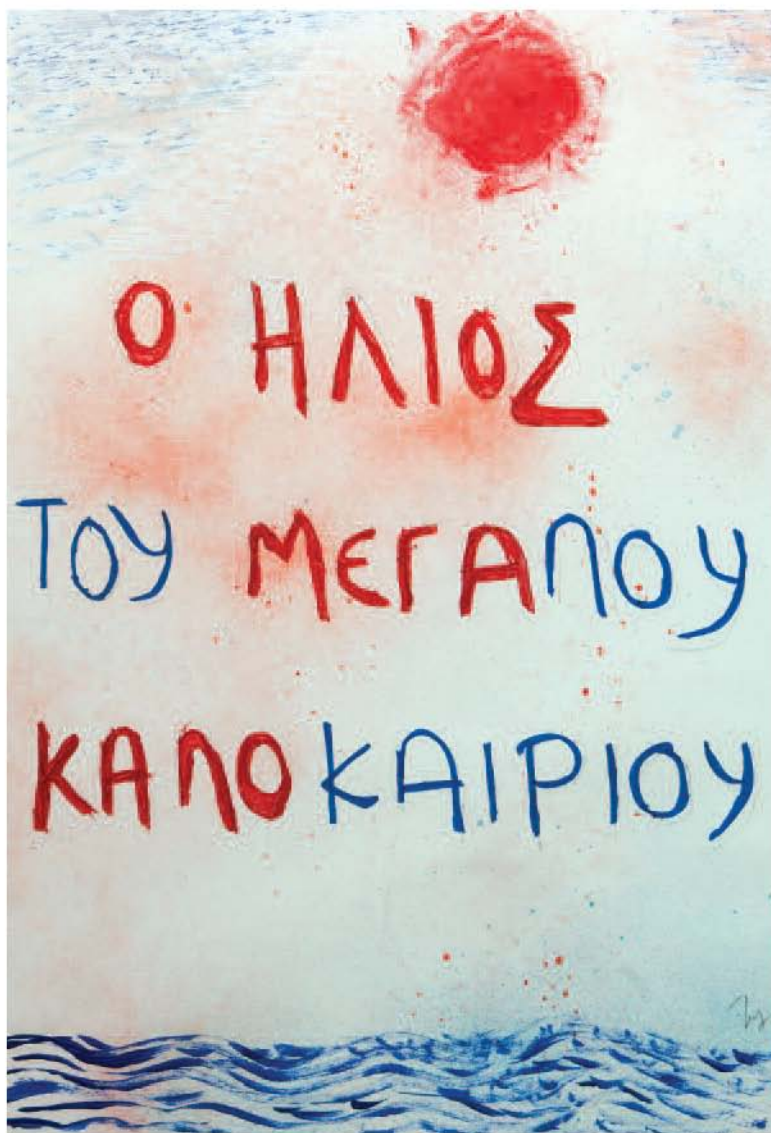
Η ποιητική γλώσσα είναι πληθυντικός.

T. X.

Υ.Γ.

Η Οπτική Ποίηση παρουσιάστηκε πρώτα στη Φλωρεντία ('60) – χρόνια των σπουδών μου εκεί. Πήρα μέρος σε εκθέσεις με τον Στάθη Χρυσικόπουλο και την Έρση Σωτηροπούλου. Στην Ελλάδα έγινε η πρώτη διεθνής έκθεση στην «Γκαλερί 3» (Μάιος 1981) και έκτοτε γίνονται εκθέσεις στην Αθήνα, την Πάτρα και την Κύπρο με την ελληνική ομάδα Οπτικής Ποίησης (Αγραφιώτης, Γαζετοπούλου, Κασιάνη, Κωστής, Μαρτίνου, Σαρρή, Σωτηροπούλου, Χατζιδάκι, Χονδρός, Χρυσικόπουλος, Χυτήρης κ.ά.)

Ο Τηλέμαχος Χυτήρης γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1945. Σπούδασε στην Ιταλία. Διηύθυνε τον ετήσιο τόμο Χρονικό του πολιτιστικού κέντρου «Ωρα» (1979-1981). Έχει εκδώσει οκτώ ποιητικές συλλογές.

Ο ΗΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Ο κατάλογος
“Βίοι Παράλληλοι”
εκδόθηκε
τον Ιανουάριο του 2015
σε 1000 αντίτυπα
με την ευκαιρία
της ομότιπλης έκθεσης
της Εταιρείας Συγγραφέων
στο Κέντρο Τεχνών
του Δήμου Αθηναίων

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διεύθυνση Πολιτισμού: Λόλα Βελόνα
Διοικητική υποστήριξη: Λάμπρος Σκούφης
Γραμματειακή υποστήριξη: Ελένη Θανάσουλα
Καλλιτεχνική επιμέλεια: Σαλώμη Παπαδοπούλου
Επικοινωνία: Βιβή Χαρίτου

